

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Yağızhan AKSULAR

**AHMET ALİ ARSLAN'IN DERLEDİĞİ KARS HALK MASALLARININ
ÇOCUK EDEBİYATI TEMEL İLKELERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Mehmet Fatih Özcan

AĞRI-2022
Her hakkı saklıdır.

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Ahmet Ali Arslan’ın Derlediği Kars Halk Masallarının Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Δ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Δ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Δ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

Yağızhan AKSULAR

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Mehmet Fatih Özcan danışmanlığında, Yağızhan Aksular tarafından hazırlanan bu çalışma 21/02/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed
TUNAGÜR

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ahmet AKÇAY

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2022 tarih ve / nolu kararı
ile onaylanmıştır.

.... //2022

Prof. Dr. İbrahim HAN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	i
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
ÖN SÖZ.....	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
TABLolar DİZİNİ	xvi
I. BÖLÜM.....	1
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Problem Cümlesi	4
1.2.1. Alt Problemler.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Araştırmanın Varsayımları	6
1.7. Tanımlar	6
II. BÖLÜM	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	7
2.2. Çocuk Edebiyatının Genel Özellikleri.....	10
2.3. Türk Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi.....	11
2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Çocuk Edebiyatı	11
2.3.2. Cumhuriyet Sonrası Çocuk Edebiyatı.....	13
2.4. Çocuk Edebiyatı Türleri	15
2.4.1. Bilmece	15
2.4.2. Tekerleme	16
2.4.3. Efsane.....	18
2.4.4. Destan	19
2.4.5. Fabl	20

2.4.6. Fıkra.....	20
2.4.7. Ninni	21
2.4.8. Roman.....	22
2.4.9. Gezi Yazısı.....	22
2.4.10. Biyografi (Yaşam Öyküsü).....	23
2.4.11. Otobiyografi (Öz yaşam Öyküsü).....	24
2.4.12. Anı	24
2.4.13. Şiir.....	25
2.4.14. Masal.....	26
2.4.14.1. Çocuk Edebiyatında Masal Türünün Yeri ve Önemi	29
2.4.14.2. Türkçe Öğretim Programında Masal Türünün Yeri.....	30
2.4.14.3. Masalların Çocuğa Görelik İlkesi	32
2.5. Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri	33
2.5.1. Dış Yapı Unsurları	33
2.5.1.1. Boyut.....	34
2.5.1.2. Kapak ve Cilt Tasarımı	34
2.5.1.3. Kâğıt.....	34
2.5.1.4. Harf	35
2.5.1.5. Sayfa Düzeni	35
2.5.1.6. Resimleme.....	36
2.5.2. İç Yapı Unsurları	37
2.5.2.1. Kurgu (Plan).....	37
2.5.2.2. Konu.....	38
2.5.2.3. Tema.....	39
2.5.2.4. Kahraman ve Karakter	40
2.5.2.5. Dil ve Anlatım.....	42
2.5.2.6. Çevre	44
2.5.2.7. İleti	45
2.5.2.8. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	46
2.5.2.9. Değerler Eğitimi.....	48
2.6. Halk Edebiyatı	51
2.6.1. Türk Halk Edebiyatı Kolları ve Türleri	52
2.6.1.1. Halk Masalları	53

2.7. Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan	55
2.8. İlgili Çalışmalar	56
III. BÖLÜM.....	60
3. YÖNTEM.....	60
3.1. Araştırmanın Modeli	60
3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu	60
3.3. Veri Toplama Araçları.....	60
3.4. Veri Analizi	61
IV. BÖLÜM	63
4. BULGULAR.....	63
4.1. Ahvah Molla.....	63
4.1.1. Konu ve Kurgu.....	63
4.1.2. Tema	64
4.1.3. Kahraman ve Karakter	65
4.1.4. Dil ve Anlatım	66
4.1.5. İleti.....	68
4.1.6. Çevre.....	68
4.1.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	69
4.2. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş	69
4.2.1. Konu ve Kurgu.....	69
4.2.2. Tema	71
4.2.3. Kahraman ve Karakter	71
4.2.4. Dil ve Anlatım	72
4.2.5. İleti.....	73
4.2.6. Çevre.....	74
4.2.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	74
4.3. Tuz Kadar Sevgi.....	75
4.3.1. Konu ve Kurgu.....	75
4.3.2. Tema	76
4.3.3. Kahraman ve Karakter	76
4.3.4. Dil Bilgisi.....	77
4.3.5. İleti.....	78

4.3.6. Çevre.....	79
4.3.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	79
4.4. Öğru Mehmed'in Nağılı	79
4.4.1. Konu ve Kurgu.....	80
4.4.2. Tema	81
4.4.3. Kahramanlar ve Karakter.....	81
4.4.4. Dil ve Anlatım	82
4.4.5. Çevre.....	84
4.4.6. İleti	84
4.4.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	85
4.5. Üş Gardeş	85
4.5.1. Konu ve Kurgu.....	85
4.5.2. Tema	86
4.5.3. Kahraman ve Karakter	87
4.5.4. Dil ve Anlatım	88
4.5.5. Çevre.....	89
4.5.6. İleti	89
4.5.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	90
4.6. Tülkü, Canavar, Ayı	90
4.6.1. Konu ve Kurgu.....	91
4.6.2. Tema	91
4.6.3. Kahraman ve Karakter	92
4.6.4. Dil ve Anlatım	92
4.6.5. Çevre.....	92
4.6.6. İleti	93
4.6.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	93
4.7. Değirmancı ile Tülkü.....	93
4.7.1. Konu ve Kurgu.....	93
4.7.2. Tema	95
4.7.3. Kahraman ve Karakter	95
4.7.4. Dil ve Anlatım	96
4.7.5. Çevre.....	97

4.7.6. İleti.....	97
4.7.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	98
4.8. Gurtnan Tülkünün Nağlı	98
4.8.1. Konu ve Kurgu.....	98
4.8.2. Tema	99
4.8.3. Kahraman ve Karakter	99
4.8.4. Dil ve Anlatım	99
4.8.5. Çevre.....	100
4.8.6. İleti.....	101
4.8.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	101
4.9. Üş Bacılar	101
4.9.1. Konu ve Kurgu.....	101
4.9.2. Tema	103
4.9.3. Kahraman ve Karakter	103
4.9.4. Dil ve Anlatım	104
4.9.5. Çevre.....	105
4.9.6. İleti.....	106
4.9.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	106
4.10. Petşahnan Değirmançının Gızı	107
4.10.1. Konu ve Kurgu.....	107
4.10.2. Tema	108
4.10.3. Kahraman.....	108
4.10.4. Dil ve Anlatım	109
4.10.5. Çevre.....	110
4.10.6. İleti.....	110
4.10.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	111
4.11. İlanın Nağlı.....	111
4.11.1. Konu ve Kurgu.....	111
4.11.2. Tema	112
4.11.3. Kahraman ve Karakter	113
4.11.4. Dil ve Anlatım	114
4.11.5. Çevre.....	115

4.11.6. İleti.....	115
4.11.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	115
4.12. Tülküynen Gocagarı.....	116
4.12.1. Konu ve Kurgu.....	116
4.12.2. Tema	117
4.12.3. Kahraman ve Karakter	117
4.12.4. Dil ve Anlatım	118
4.12.5. Çevre.....	119
4.12.6. İleti.....	119
4.12.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	119
4.13. Tilkiynen Nohudu.....	120
4.13.1. Konu ve Kurgu.....	120
4.13.2. Tema	121
4.13.3. Kahraman ve Karakter	121
4.13.4. Dil ve Anlatım	122
4.13.5. Çevre.....	123
4.13.6. İleti.....	123
4.13. 7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	123
4.14. Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım.....	124
4.14.1. Konu ve Kurgu.....	124
4.14.2. Tema	125
4.14.3. Kahraman ve Karakter	125
4.14.4. Dil ve Anlatım	126
4.14.5. Çevre.....	127
4.14.6. İleti.....	127
4.14.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	128
4.15. Garganın Öğüdi	128
4.15.1. Konu ve Kurgu.....	128
4.15.2. Tema	129
4.15.3. Kahraman ve Karakter	129
4.15.4. Dil ve Anlatım	129
4.15.5. Çevre.....	130

4.15.6. İleti.....	130
4.15.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler.....	130
4.2. Kars Halk Masallarının Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi.....	131
4.2.1. Ayvah Molla	131
4.2.2. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş	132
4.2.3. Tuz Kadar Sevgi	133
4.2.4. Oğru Mehmed'in Nağılı.....	134
4.2.5. Üş Gardeş.....	135
4.2.6. Tülkü, Canavar, Ayı.....	136
4.2.7. Değirmancı ile Tülkü	137
4.2.8. Gurtnan Tülkünün Nağılı.....	137
4.2.9. Üş Bacılar	138
4.2.10. Petşahnan Değirmançının Gızı	139
4.2.11. İlanın Nağılı	140
4.2.12. Tülküynen Gocagarı	141
4.2.13. Tilkiynen Nohudu	141
4.2.14. Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım	142
4.2.15. Garganın Öğüdi.....	142
4.2.16. Masallarda Kullanılan Değerlerin Genel Görünümü.....	143
V. BÖLÜM.....	146
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	146
5.1. Sonuç ve Tartışma	146
5.2. Öneriler.....	150
KAYNAKÇA	153
EKLER.....	169
ÖZGEÇMİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ALİ ARSLAN'IN DERLEDİĞİ KARS HALK MASALLARININ ÇOCUK EDEBİYATI TEMEL İLKELERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Yağızhan AKSULAR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

2022, 188 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

Doç. Dr. Ahmet AKÇAY

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed TUNAGÜR

Kars'ta âşıklık geleneğine bağlı olarak halk hikâyelerinin yanında halk masallarının da önemli bir yer tuttuğu gözlenmektedir. Buna bağlı olarak bu çalışmada Ahmet Ali Arslan'ın derlediği 15 Kars halk masalı araştırılmıştır. Bu masallar ilk olarak çocuk edebiyatı temel ilkelerinin içyapı unsurları olan konu, kurgu, tema, kahraman ve karakter, dil ve anlatım, çevre, ileti, yazınsal ve eğitsel özellikler başlıkları altında incelenmiştir.

Araştırılan 15 halk masalının çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğu incelenmiştir. Bu temel ilkelerden biri olan yazınsal ve eğitsel özellikler ilkesi içerisinde yer alan değerler eğitimi, ayrı bir konu başlığı altında araştırılmıştır. Masallarda hangi değerlerin olduğu incelenmiş ve bu değerlerin sayısı belirlenip değerlendirilmiştir.

Bu çalışma yapılırken nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Kars halk masallarının çocuk edebiyatı ilkelerinden konu, kurgu, tema, ileti, kahraman ve karakter açısından uygun olan yönlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dil ve anlatım, çevre, yazınsal ve eğitsel özellikler gibi ilkelerden uygun olmayan yönlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Değerler eğitimine bakıldığında ise toplamda 67 değere yer verildiği görülmüştür. Yardımseverlik, misafirperverlik, iyilik masallarda en çok kullanılan değerlerdir. Ahvah Molla, Üş Gardeş, Üş Bacılar en çok değere yer veren masallardır. Değerler eğitim açısından masallar, çocukların gelişimine katkı sağlayacak düzeydedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri, Kars Halk Masalları

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

AN EXAMİNING OF THE FOLK TALES OF KARS COMPILED BY AHMET ALİ ARSLAN İN THE CONTEXT OF THE BASİC PRİNCİPLES OF CHİLD LİTERATURE

Yağızhan AKSULAR

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

2022, 188 page

Jury: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZCAN

Assoc. Prof. Dr. Ahmet AKÇAY

Assoc. Prof. Dr. Muhammed TUNAGÜR

İt is observed that folk tales have on impartant place in addition to the stories of justice depending on the tradition of minstrelsy (poet) in Kars, Depend an this, in this study, 15 Kars folk tales were searched that collected by Ahmet Ali Arslan. These tales were firstly etamined under the titles of subject, fiction, theme, hero and character, language and telling, enviranment, message, spellin and didactic features that are interior elements of child literature.

The suitability of the 15 researched folk tales with the main principles of children’s literature was examined. Values education, which is included in the principle of literary and educational (didactive) ways, which one of these main principles, has been examied, under a diffenty topic. İt has been examined that, which values are these in the tales and it has been evaluated of these values numbers.

İt has been used document review included way of qualitative research while this research was doing. At the end of the research, it has been come to the canclusion that, there are suitable ways in Kars folk tales in terms of theme, subject, fiction, message, hero and charecter. Also, it has been detected that, there are unsuitable ways such as language and expression, enviranment, written and didactive.

When looking at values education, it has been seen that, there are totally 67 values. Benevelence, hospitality, goodness are the most used values in the tales. Ayvah Molla, Üş Gardeş, Üş Bacılar are the stories that included many of values. In the terms of values education, tales are level that will contribute to the development of children.

Keyword: values education, basic principles of children's literature, Kars folk tales

ÖN SÖZ

Dil insanın en büyük hazinesidir. Dili ve bilgileri her zaman doğru kullanmak insanın önemli görevlerinden biridir. Bu hazineyi edinirken yol arkadaşları çoğu zaman masallar, hikâyeler, romanlar olur. Bu yüzden çocuk edebiyatı çocukların hayat felsefesini oluşturan önemli bir yapıdır. Bu önemli yapının dikkatli bir şekilde incelenmesi çocukların ve ebeveynlerin yararınadır. Çünkü iyi, kötü, sevgi, saygı, doğruluk, dürüstlük vb. değerleri aile ve eserlerden edinmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiş Kars halk masalları çocuk edebiyatı temel ilkelerine göre incelenmiştir. Masallarda çocukların edinmesi gereken değerlerin eserler içindeki varlığı ve dağılımı değerlendirilmiştir. Bu incelemeler doğrultusunda ise eserlerin çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun olan yönlerinin ve uygun olmayan yönlerinin olduğu tespit edilmiştir. Masalların birçok değerleri taşıdığı görülmüştür.

Tez çalışmasında büyük katkısı olan değerli danışmanım Mehmet Fatih ÖZCAN'a, hayatımda ve eğitimimde büyük emekleri olan ve kısa zaman önce vefat eden babam Öztürk AKSULAR'a ayrıca tez yazımı sırasında destek olan değerli annem Rabiye AKSULAR'a ve sevgili eşim İrem EMİR AKSULAR'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca çalışmamda her zaman yardımcı olan Cansu KAVURMACI ve Mehmet KAVURMACI'ya, Savaş ÇAKAL'a, Ali YİĞİT'e ve Feyyaz ÖZALTUN'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Ağrı-2022

Yağızhan Aksular

KISALTMALAR DİZİNİ

s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
TC	Türkiye Cumhuriyeti
vd.	Ve diğerleri
vb.	Ve benzerleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TTK	Talim Terbiye Kurulu
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4. 1. Ayvah Molla Masalında Bulunan Değerler	131
Tablo 4. 2. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş Masalında Bulunan Değerler	132
Tablo 4. 3. Tuz Kadar Sevgi Masalında Bulunan Değerler	133
Tablo 4. 4. Oğru Mehmed'in Nağılı Masalında Bulunan Değerler	134
Tablo 4. 5. Üş Gardeş Masalında Bulunan Değerler	135
Tablo 4. 6. Tülkü, Canavar, Ayı Masalında Bulunan Değerler	136
Tablo 4. 7. Değirmancı İle Tülkü Masalında Bulunan Değerler.....	137
Tablo 4. 8. Gurtnan Tülkünün Nağılı Masalında Bulunan Değerler.....	137
Tablo 4. 9. Üç Bacılar Masalında Bulunan Değerler	138
Tablo 4. 10. Petşahnan Değirmancı'nın Gızı Masalında Bulunan Değerler	139
Tablo 4. 11. İlanın Nağılı Masalında Bulunan Değerler.....	140
Tablo 4. 12. Tülküynen Gocagarı Masalında Bulunan Değerler	141
Tablo 4. 13. Tilkiynen Nohudu Masalında Bulunan Değerler.....	141
Tablo 4. 14. Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım Masalında Bulunan Değerler.....	142
Tablo 4. 15. Garganın Öğüdi Masalında Bulunan Değerler	142
Tablo 4. 16. Masallarda Kullanılan Değerlerin Dağılımı	143
Tablo 4. 17. Masallarda Yer Verilen Değerler.....	144

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

Dil, çocuğun egosunu bir kenara bırakarak onu sosyalleştiren, kendisini kontrol ve takip etmesi konusunda destekleyen, düşünce, his ve davranışlarını tanımasına yardımcı olan, kendini güvende hissetmesini sağlayan bir davranıştır (Çakır, 2013: 112). Çocuklara anadilinin ayrıntılarını göstermeye çalışan materyaller ise çocuk edebiyatı ürünleridir. Bu ürünler okulöncesinden başlayarak görsel ve dilsel uyarıcılarla dili öğretmeye çalışırken, çocuğun okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmasına da katkı sağlar (Maltepe, 2009: 399).

Çocuk edebiyatı eserleri, çocuk duyarlılığıyla meydana getirilmiş, onların düzeylerine uygun oluşturulmuş metinlerdir. Yani çocuk edebiyatı, içinde çocuk duyarlılığı barındıran, her yaştan yetişkin yazar ve şairin meydana getirdiği edebiyat alanıdır (Karatay, 2007:465). Yaş olarak düşünüldüğünde çocuk olduğu bilinen kişilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarına seslenen masal, hikâye, roman vb. ürünler çocuk edebiyatı içinde yer alan türlerdir (Temizyürek, 2003: 161).

Çocuk edebiyatı ürünleri arasında bulunan masallar, çocukların bildiği ilk edebi türlerdendir. Kendine özgü mantığı olan masal, anlatıma dayalı olmasıyla birlikte bütün kültürlerde çocukların ilk karşılaştığı türdür (Şahin,2011:209). Bu karşılaşma sonucunda çocuklar edebiyat sahasına ilk adımlarını atmış olurlar. Masalların bünyesindeki olaylar çocukların dikkatini çekerek onların masala yönelmesini sağlamaktadır.

Yılmaz (2012:299-306)'a göre masal, yalnızca çocuklar için değil yetişkinler için de yazılmış olsa da günümüz dünyasında çocuk yazını olarak bilinmektedir. Masallar özellikle okul öncesi ve sonraki dönemlerde çocukların ilgisini çekmekte, eğitim aracı olarak kullanılmaktadır. İyilerin kazandığı, kötülerin cezalandırıldığı, serüvenin ve gizemin çok olduğu masallar çocukların dikkatini çekmektedir.

Bu yapıyla masallar çocukların gelişim sürecinde onlara büyük katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda halk edebiyatı ürünü de olan masallar, çocukların hayal dünyasını geliştirirken, onların kendilerini ifade edebilme yeteneklerinin, dil ve

düşünme yetilerinin ve bakış açılarının gelişmesine katkı sağlamaktadır (Türkben, 2018: 1825). Masalların yapısı gereği çocuklar, masal kahramanıyla kendini özdeşleştirdiği için masalın nasıl olması gerektiği de önem kazanmaktadır (Çokakoğlu, 2012: 43). Aslında masal yolculuğu eğitim yolculuğunun da başlaması demektir.

Zihinsel gelişiminin yanı sıra masallar çocukların bebeklikten itibaren dilsel gelişimini de desteklemektedir. Karatay (2007:472)'a göre çocukların dilsel gelişimi masallar aracılığıyla okul öncesi dönemde başlar. Masallarla birlikte çocuğa temel beceriler olan dinleme-konuşma-okuma-yazma gibi beceriler kazandırılır. Çevreyi ve olayları tanıyıp kendini ifade etme becerilerini kazanır ve dilsel hazinesi oluşturur. Okul çağında ise çocuk, okuma zevki oluşturarak çevresindeki olayları ve kendini yazılı ve sözlü ifade etme alışkanlığı kazanır.

Okuma alışkanlığı kazanan öğrencilerin ve çocukların okumuş oldukları eserlerin çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğu önemli konulardan biridir. Çünkü taşıdığı özellikler ve masalın çocuğa kazandıracakları çocuğun zihinsel gelişimine uygun olmalı, gelişimine olumlu katkıda bulunmalıdır. Masallar çocukların zihninde temel bir kalıp oluşturacak şekilde olmalıdır.

Masalların belli bir iletisi, konusu, teması olmalıdır. Çocuk ve öğrencilere verilecek olan ileti açık ve net olmalıdır. Ayrıca Türkben (2018: 1827), masalların ulusal ve evrensel değerlere ters düşmeyecek, canlıların bağlılığını ve yaşam hakkını işleyecek, bitki ve hayvan dengesinin sağlayacak şekilde oluşturulmasını savunmuştur. Burada amaç verilen iletinin, temanın, konunun çocuğun gelişiminin ve çevreye bakışının pozitif yönde olmasını sağlamaktır.

Eserlerin çocuklara uygun şekilde kısa ve öz bir şekilde kaleme alınması gerekmektedir. Bu yaklaşım çocuğun Türkçe öğretiminde “dinlediğini amaca uygun olarak doğru anlatma” becerisini kazanmasını sağlamaktadır. Öğrenci ve çocukların yaş grupları dikkate alınarak gereksiz ayrıntıdan kaçınılmalı ve yaşlarına göre ayrıntıya dikkat edilmelidir. Bu eserler çocukların hem dinleme hem de konuşma becerilerini arttırmaya yönelik olmalıdır (Temizyürek, 2003: 165).

Karagöz (2018: 65)’e göre:

“Aileler çocuklarına değerleri aşılar, okul ailenin aşladığı değerleri dokuyarak taze belleklere ulusal bilinç kazandırır. Okul yalnızca kuramsal bilgiyi değil; aynı zamanda ahlâk, özveri, paylaşma, yapıcı ve olumlu yaklaşım, bilimsel tutum ve düşünüş, tarihsel mirasa ve çevre sorunlarına ilgi gibi insanlığın ilerlemesinde yapı taşı olan ilkeleri ilgi alanına alarak kişilik sahibi duyarlı bireyler yetiştirilmesini sağlar.”

Çocuklar için eserler seçilirken ve yazılırken çocuk edebiyatı temel ilkelerine her zaman dikkat edilmelidir. Özellikle çocuk edebiyatı ürünlerinin başında gelen masallar seçilirken çocuğun zihinsel, psikolojik ve dilsel gelişimi göz önüne alınmalıdır. Masalın çocuğa vereceği ileti çocuğu iyiye ve doğruya yönlendirmelidir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim insanın hayata gözlerini açmasıyla başlamaktadır. Ailede başlayan eğitim okul ve çevreyle birlikte devam eder. Bu eğitimin en önemli parçalarından biri çocukların hayatında büyük izler bırakan çocuk edebiyatı ürünleridir. Bu edebi eserlerde önemli olan eğiticiliğin yanında iyi ve doğru değerlere de ulaştırabilmesidir.

Çocuk edebiyatı eserleri içerisinde çocuklara en yakın olan türlerin başında masallar gelmektedir. Bu araştırmada, Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan’ın Kars ilinde derlenmiş olduğu halk masalları incelenmiştir. Bu halk masallarının çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğu ve değerler eğitimi açısından zenginliği araştırılmıştır. Bilindiği gibi çocuk edebiyatı eserlerinin ve okullarının aynı zamanda çocuklara bazı değerleri kazandırma görevi bulunmaktadır.

Sallabaş (2012: 61) günümüzde okulun sadece bilgi değil aynı zamanda değer aktarmakta olduğunu söylemektedir. Değerleri ilk olarak ailede alsa da asıl alınan yer okuldur. Değerler eğitimi verilirken, eğitim sürecinde öğrencilere yaşatılarak kazandırılması önemlidir. Eğitimin temel taşlarından birinin yaparak yaşayarak öğrenme olduğu unutulmamalıdır.

1.2. Problem Cümlesi

Çalışma iki problem üzerine kuruludur. Bunlar: “Kars halk masalları çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun şekilde hazırlanmış mıdır? Kars halk masallarının değerler eğitimi bakımından zenginliği nedir?” Araştırmada bu problem cümlelerine yanıt aranacaktır.

1.2.1. Alt Problemler

Yukarıda verilmiş olan temel problem cümlelerinden hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Kars halk masalları konu ve kurgu bakımından çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun şekilde yazılmış mıdır?
2. Kars halk masallarında işlenen temalar açısından çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun mudur?
3. Kars halk masallarında verilen iletiler çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun verilmiş midir?
4. Kars halk masallarındaki kahraman-karakter özellikleri çocuk edebiyatı temel ilkeleri doğrultusunda oluşturulmuş mudur?
5. Kars halk masallarında verilen çevre özellikleri çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun özellikte midir?
6. Kars halk masalları dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun mudur?
7. Kars halk masalları yazınsal ve eğitsel özellikler bakımından çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun mudur?
8. Kars halk masallarında yer verilen değerler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Çocuklarda okuma zevkinin oluşmasının yanında, çocukların okuduklarından ne kazanacağı da önemlidir. Özellikle çocukların ilk defa tanışmış olduğu masallar çocukların gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Bu masalların çocukların zihninde

temel bir masal profil oluşturmalıdır. Masalların temel ilkelerini masalda hissetmelidir. Ayrıca masallar onlara bazı değerleri kazandırabilmelidir.

Bu çalışmada amaç, Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiş Kars halk masallarının ocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğunu incelemek ve değerler eğitimi yönünden zenginliğini değerlendirmektir.

1.4. Araştırmanın nemi

Edebiyatımız geçmişten bugüne kadar çok büyük yazarlar yetiştirmiştir. Bu yazarlar dünya literatürüne de önemli eserlerle katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca geçmişten günümüze gelmiş olan biraz da gözden kaçmış birçok ocuk edebiyatı ürünü bulunmaktadır. Bilimin en büyük yararlarından biri de geçmişte tarihin eski sayfalarında kalanları gün yüzüne çıkarmaktır. Bu çalışmanın önemlerinden ilki Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan tarafından derlenen Kars yöresine ait halk masallarını insanlarla tanıştırmaktır. İnsanların büyük bir kısmının haberi olmadığı bu eserleri tanıtmaktır.

ocuk edebiyatı eserlerine yönelik yapılan çalışmalarda önemli bir artış olmaktadır. Bu çalışmaların asıl amacı çocukların edebiyat dünyasındaki nitelikli eserlerle karşılaşmasıdır. Bu çalışmanın bir önemi de ocuk edebiyatı çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

Çalışmanın diğer bir önemi ise derlenen Kars halk masallarının ocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğunu ortaya çıkarmaktır. Bu alışma ve daha önceden yapılmış benzer çalışmalarda olduğu gibi daha önce incelenmemiş masalların temel ereve içerisindeki ilkeleri göz önüne alınarak yapıları ortaya konularak her yönüyle araştırılması sağlanmıştır. Böylelikle masallar artı ve eksik yönleriyle gün yüzüne çıkmış olmaktadır.

Eğitim ve öğretimde eserlerin, metinlerin yeri çok önemlidir. Bu eserler bazı değerlerin çocuklara aktarılmasında büyük rol oynamaktadır. Çalışmanın diğer bir önemi ise Kars halk masallarının çocuklara aktardığı değerleri belirlemek bu masalların okunabilirliğini ortaya çıkarmaktır. Daha önce değerler eğitimi yönünden incelenme şansına ulaşmamış olan bu eserlerin çocuğa kazandıracığı değerleri ortaya çıkarmak okunmaları için önayak oluşturacaktır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu çalışma Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan (2000)'ın “Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar” kitabında derlemiş olduğu 15 adet halk masalı ile sınırlı tutulmuştur.

2. Çocuk edebiyatı temel ilkelerinden olan dış unsurlardan olan tasarım ve resim özellikleri, incelenen masalların derlenerek bir kitapta toplanmış olması nedeniyle masallarda bu ilke incelenememiştir. Çalışma; konu ve kurgu, tema, kahraman ve karakter, dil ve anlatım, çevre, ileti, yazınsal ve eğitsel özellikler özellikleri gibi temel ilkelerle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın örneklemini olan masalların, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Çocuk Edebiyatı: “Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır. Amacı doğrudan doğruya eğitmek olmasa da çocuğun dil becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, çocuk edebiyatının amaçları arasındadır.”(Şimşek, 2014: 15).

Değerler Eğitimi: Değerler, soyut duygunun ön planda olarak öznel inançları içinde barındırdığı, tek duruma değil bütün durumlara yayıldığı, insan yaşamına yol gösteren, istenilen hedeflerin bütünüdür (Özcan, 2019).

Konu: “Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje” ([TDK](#), t.y).

Tema: Yazarın okur üzerindeki bırakmak istediği duygu.

İleti: Eserler bir amaç için yazılır ya da söylenir. Amaç doğrultusunda düşünce ve duygular okura aktarılır. Eserde yer alan düşünce ya da duygu, iletidir. (Gönen, 2017: 9)

Karakter: Eserlerde kendine has özellikleri olan, yaşadığı toplumun ve çevrenin izlerini taşıyan, benzersiz kişilerdir (Ariş, 2011: 2).

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve bölümünde çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi, çocuk edebiyatı türleri, çocuk edebiyatı temel ilkeleri ve değerler eğitimi, halk edebiyatı ve halk masalları türüne ilişkin kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Çocuk; kişinin iki yaşından başlayarak ergenlik çağına kadar geçirdiği zamana verilen dönemin adıdır (Temizyürek vd., 2016:1). Çocukluk kavramının bu dönemler için kullanıldığı bilinmektedir. Bu dönemlerin özelliklerinin bilmek ebeveynler açısından önemlidir.

Çocukların gelişim dönemini ve özelliklerini anlamak, aynı yaştaki çocuklar arasında farklılıkların varlığından haberdar olmak, çocuklardan beklenen davranışlarda büyüklerin daha gerçekçi olmasına katkı sağlayacaktır (Aral,2011:154). Çocuk edebiyatı, çocukların daha gerçekçi olmalarını sağlarken; bunu çocuğun zihnindeki duygu ve düşünceleri somutlaştırarak gerçekleştirmektedir (İpek, 2019: 49).

Aynı yaştaki çocukların gelişim özelliklerinde farklılıkların olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte bilinmesi gereken diğer bir husus ise çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminin aynı seviyede olmayabileceğidir. Bundan kasıt çocukların fiziksel veya zihinsel özelliklerinden hareketle başka bir gelişim evresi için tam anlamıyla yorum yapmak zordur.

Çocukların gelişimiyle paralel olarak öğrenme gücü de artmaktadır. Çocukların dilsel gelişimi ve kelime hazinesinin gelişmesi için uygun kitapların okutulması gerekmektedir. Çocukları hoşuna giden, ilgisini çeken kitapları okumalarını sağlamak, okumayla ilgili tartışma ortamı oluşturmak çocukların gelişimini desteklemekte ve başarılı bir okur olmalarını sağlamaktadır (Baran, 2011: 19).

Erken çocukluk döneminde okuma alışkanlığı kazanmanın yararları saymakla bitmemektedir. Bunlara verilebilecek ilk örnek zihinsel ve akademik yarardır. Yani çocuğun dilsel gelişimine bağlı olarak akademik başarısında da yüksek olması, bunların arasında pozitif bir ilişki olduğunun kanıtıdır. Bu ilişki belli çalışmalarla ortaya konulmuştur. Diğer bir yararı ise sosyo-duygusal doğasıdır. İçeriği bakımından kendini kanıtlamış nitelikli kitaplar çocuklarda bazı değerleri ortaya çıkarırken çocuğun empati geliştirmesini de sağlamaktadır. Empatinin gelişimi ile birlikte çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri de olumlu etkilenmektedir (Deretarla Gül, 2013: 305).

Çocuk edebiyatı, çocukların gelişim dönemiyle yakından ilişkilidir. Çocukların gelişimleri ilerledikçe ihtiyaçları, zevkleri, ilgileri doğrultusunda kendilerine bir dünya oluşturmaktadırlar. Bu oluşum süreci çocuğun biyolojik ve kültürel deneyimleri ile şekillenmektedir (Gönen ve Veziroğlu, 2013: 3)

Çocukların gelişimi ile arasında güçlü bir bağ bulunan çocuk edebiyatı üzerine geçmişten günümüze kadar birçok tanım yapılmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. Edebiyat tarihi içinde ise belli bir döneme kadar çocuklar için edebiyat terimi kullanılmamış böyle bir sınıflandırılma yapılmamıştır. Çocuk edebiyatının geçmişine bakıldığında sadece çocuklara özel olarak yazıldığı düşünülen eserlerin aynı zamanda büyükler için de yazılmış olduğu görülmektedir. Geniş bir kitleye ulaşmaya çalışan çocuk edebiyatı için birçok araştırmacı tarafından detaylı yorumlar getirilmiştir. İlerleyen bölümlerde çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi, özellikleri ve türlerine yer verilecektir. Çocuk edebiyatına ilişkin tanımlara, yorumlara, açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk edebiyatına yönelik yapılan tanımlardan bazıları şunlardır:

Çocuk edebiyatı, çocukların kavrama ve anlama düzeyleri dikkate alınarak gelişim düzeylerine uygun çocuklara hitap eden edebiyattır. Çocuk edebiyatının kitlesi 2-15 yaş aralığıdır (Şimşek ve Yakar, 2016). Araştırmalarda genel olarak bu kavram kendine yer bulmaktadır.

Çocuk edebiyatı; çocuğu geliştiren, onun toplumdaki konumunu belirlemeye yardımcı olan, çocuğu ilgi alanına göre yönlendiren bir alandır. Çocuklar için yazılmış

bu ürünler, onların dil ve iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır (Ağzıbüyük, 2008: 2).

Gürel (2001: 7) çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarının tasnifi şu şekilde yapmıştır:

1. Çocuklar için yazılanlar
2. Büyükler için yazılıp da çocuklar tarafından zevkle okunan kitaplar.
3. Büyükler için yazılıp da çocuklar için uyarlanan kitaplar.
4. Çocukların yazdıkları

Can (2014: 2) ise çocuk edebiyatına yönelik yapılan tanımlamalara şunları eklemiştir:

“Çocuk edebiyatı çocuğa hitap eden bir edebiyattır.

Çocuk edebiyatı, edebiyat zevkini çocuğa aşıl原因 ve çocuklara esere karşı farkındalık uyandıran nitelikte bir edebiyattır.

Çocuk edebiyatı, çocuklara kendi çocukluğunun dışarıdan nasıl görüldüğünü anlatan bir edebiyat değil; onları yaratıcı düşünmeye davet eden ve ufkunu açan; bu nedenle geleceğe yönelik özel bir işlevi olan edebiyattır.”

Çocuk edebiyatı, çocukların gelişimini sağlayan, onlara zevk veren, duygu ve düşünce yapısını besleyen ve hayal dünyasına katkı sağlayan bir edebiyat olmakla birlikte onları aynı zamanda eğlendiren çocuksu bir edebiyattır (Şirin, 2000: 9).

Şirin (2016: 30) çocuk edebiyatına ilişkin tanımlaması şöyledir:

“Çocuk edebiyatı, dil ve kişilik gelişimi, bilişsel ve sosyal gelişim gibi eğitici yönü yanında, duygu, düşünce, hayal ve sanat-estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını zenginleştiren ve yetişkin edebiyatından yalnızca derece farkı olan bir edebiyat-sanat alanıdır.”

Bu tanımlamalardan yola çıkarak çocuk edebiyatı için çocukların gelişimini destekleyen, onların duygu ve düşüncelerini geliştiren, yaratıcı düşüncelerini

sağlayan, eğlendiren ve onların zihinsel gelişimine destek olan bir edebiyat olduğunu söyleyebiliriz. Çocuk edebiyatı genel olarak çocuğa yol gösteren, onların hayal dünyasını zenginleştirerek ufkunu açan bir yapıya sahiptir.

2.2. Çocuk Edebiyatının Genel Özellikleri

Çocuk edebiyatı genel yapısına baktığımızda, bu edebiyatın çocuklar için yazılmış sözlü ve yazılı eserlerin hepsini kapsadığını söyleyebiliriz. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların yaş gruplarına göre hazırlanan ve onlara kazandırılması gerekli olan becerileri içerisinde barındıran ürünlerdir (Koyuncuoğlu, 2021: 1-2).

Şirin (2000), çocuk edebiyatını sorularla açıkladığı eserinde şu özelliklerine değinmiştir:

1. Çocuk edebiyatı çocukluk döneminin başından çocukluk döneminin sonuna kadar çocukluk çağlarının duyarlılığını ve hassasiyetini yansıtır.
2. Çocuk edebiyatı çocuklara çocukluğu anlatmaz. Kendini bu şekilde sınırlandırmaz.
3. Çocuk edebiyatı çocukların gelişim özellikleri ile bütünleşen dil anlatımın yönünü belirlemektedir.
4. Çocuk edebiyatı kültürü, tüm çocuklara hitap etmesi yönüyle dünya çocuklarını ortak bir edebiyat zevkine kavuşturur.
5. Çocuk edebiyatı çoğu kimseler tarafından düşünülen çocuğun küçümsenmesinden doğmamıştır. Tam aksine yenilikçi bir anlatım biçimidir.
6. Çocuk edebiyatı çocuksu bir dil ile oluşturulmaktadır. Çocuğun gelişim özellikleri dilin sınırını belirlemektedir.
7. Çocuk edebiyatının okuyucu kitlesi sadece çocuklar değildir. Böyle bir sınırlandırma getirilmesi de doğru değildir.
8. Çocuk edebiyatı çocuksu fantezinin şölenidir. Oyun, masal, serüven çağının eğilimleri eserlere yansıtıldığında çocukların ihtiyacını karşılamaktadır.

2.3. Türk Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi

2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Çocuk Edebiyatı

Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları geç başlamıştır. Eski çağlara ait çalışmalara yönelik kesin bilgiler bilinmemektedir. Dede Korkut Hikâyeleri, Ferhat ile Şirin, Aslı ile Kerem, Köroğlu, Battal Gazi gibi halk hikâyeleri sadece büyükler tarafından değil çocuklar tarafından da okunmuştur. Ayrıca geçmiş döneme ait ninni, tekerleme, masal, bilmece vb. gibi sözlü ve yazılı ürünler bulunmaktadır (Arıcı, 2016a: 10).

Divan edebiyatında çocuk edebiyatı anlamında ilk olarak Nabi’nin, oğlu için kaleme aldığı, başında çocuklara öğüt veren kitabı Hayriye bulunmaktadır. Hayriyye-i Nâbî adıyla anılan bu eser, öğretici yapıda olmasıyla birlikte Türk-İslam felsefesine ait ana hatları da içerisinde barındırır. Divan edebiyatının en önemi eserlerinden biri kabul edilen Hayriyye, bir öğüt kitabı özelliği göstermektedir (İpekdağ, 2013: 17).

Ayrıca Sülbülzade Vehbi’nin, Hayriye eserine nazire olarak yazdığı Lütfiyye eseri divan edebiyatındaki değerli bir eserdir (Şimşek, 2014, 21). Vehbî, öğüt kitabını yirmi dört yaşındaki oğluna yazmıştır. Onun oğlu, Nâbî’nin oğlu gibi küçük yaşta değildir. Oğlu Lutfullah’a hitaben eserine Lutfiyye adını koymuştur (Aydın, 2016: 3).

Çocuk edebiyatının başlangıcı olarak Tanzimat edebiyatı kabul edilmektedir. Daha öncesinde yazılmış olan eserlerin büyük bir çoğunluğu öğüt verici eserlerdir. Bu dönemde Kayserili Dr. Rüştü’nün 1859 yılında yazdığı Nuhbetü’l Etfal adlı eserin sonuna, çocukları eğlendirmek için öyküler, fabl tercümeleri, hayvan öyküleri eklemiştir (Yalçın ve Aytaş, 2012: 24). Nuhbetü’l Etfal (Çocukların En Seçkini) eseri, çocuk edebiyatının başlangıcı olarak kabul edilen eserlerden bir tanesidir. Çocuklar için kaleme alınmış bu eser ilk Türk alfabesi olarak değerlendirilmektedir (Doğan, 2001:33).

Türkiye’de ilk dergicilik ise Tanzimat döneminden sonra başlamaktadır. İlk çocuk dergisi olarak bilinen Mümeyyiz 1869’da yayın hayatına başlamıştır (Balcı, 2014: 26). Mümeyyiz gazetesinin haftalık çocuk sürümü, ilk dergi olmasına rağmen kesintisiz şekilde 49 sayı çıkarılmıştır. 19. yüzyıl döneminde çocuk dergileri, büyükler

için kaleme alınmış dergiler gibi eğitmek ve yönlendirmek gibi temel amaca sahiptir. Mümeyyiz dergisinde de yer verilen hikâye ve şiirlerin didaktik özelliğinin ağır bastığı görülmektedir (Okay, 2006: 511).

Tanzimat edebiyatının getirmiş olduğu yeniliklerle birlikte çocuk edebiyatına olan eğilim artmıştır. Bu dönem çocuk edebiyatına yönelik ilklerin de yaşandığı bir dönem olarak edebiyat çevreleri tarafından kabul edilmektedir. Edebi ürünler oluşturulurken çocuklar göz ardı edilmemiştir.

Çocuklar için ilk eser veren Şinasi'dir. Şinasi ile başlayan bu edebiyat yolculuğu Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Naci'nin Fransızca'dan özellikle de La Fontaine'den çevirdikleri fabl şiirleri edebiyatımıza önemli katkılar sağlayarak devam etmiştir. İkinci meşrutiyetle birlikte çağdaş çocuk edebiyatına önemli bir zemin hazırlanmıştır. Bu dönemde Ali Nusret, Şuray-ı Ümmet adlı gazetede ilk defa çocuk edebiyatının önemini vurgulayan bir yazı kaleme almıştır (Kıbrıs, 2006: 8).

Tanzimat edebiyatı döneminde çocuklara özgü şiirler ortaya çıkmaya başlamıştır. İbrahim Alâattin Gövsa'nın Çocuk Şiirleri (1911), Ali Ulvi Elöve'nin Çocuklara Neşideler (1912) ve Tevfik Fikret'in Şermin (1914) adlı eserleri çocuk şiirleri arasında sayılabilir. Cumhuriyet döneminden önce yayımlanan şiirler çocukların anlayabileceği bir dille kaleme alınmıştır (Geçgel ve Çalık, 2020: 1860).

Bu şiirlerin nasıl ortaya çıktığına bakacak olursak; ilk adım Satı Bey tarafından 1910'da atılmıştır. Tedrisât-ı İptidaîye Mecmuası'nın ilk sayısında çocuk şiirleri ve şarkılarına ihtiyaç duyulduğu söylemesi üzerine şairler buraya yönelmişlerdir. Bu alanda Alâattin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri" kitabı ilk çalışmadır. Eser, çocuklarda daha tam olarak gelişmemiş estetik tavır ve duygulara yönlendirme amacı içerisindedir. Cumhuriyet öncesi dönemin diğer bir şairi olan Ali Ulvi Elöve çocuk dünyasını ve duygularını başarılı şekilde dile getirmiştir. Tevfik Fikret ise Şermin eserinde şairliğini başarılı bir şekilde göstermiştir. Zorlama kafiye ve kelimelerden kaçınarak çocuk psikolojisine uygun şiirler yazmıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2020: 253).

Edebiyatımızda Milli edebiyat akımının başlaması ile geçmişten günümüze gelen değerler toplumcu bir gerçekçilikle işlenmiştir. Edebiyatın sadece büyükler için

değil çocuklar için de olduğu vurgulanmıştır. Bu düşünce ile Ziya Gökalp; Kızıl Elma, Sıracettin Hasırcıoğlu; Çocuk Şiirleri, Fuat Köprülü; Mektup Şiirleri, Ali Ekrem Bolayır; Çocuk Şiirleri ve Şiir Demeti bu dönemde kaleme alınmıştır. Bu dönemde düz yazı türü de önemsenmiş Ömer Seyfettin, Ahmet Rasim, Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Hüseyin Rahmi Gürpınar çocukların severek okuduğu eserleri kaleme almıştır (Kıbrıs, 2010: 15).

2.3.2. Cumhuriyet Sonrası Çocuk Edebiyatı

Bu dönemde çocuk edebiyatında bir duraksama yaşanmış, yetişkinler için yazılmış eserleri çocuklar da okumak durumunda kalmışlardır. Halide Edib Adıvar'ın Kurtuluş Savaşını konu alan hikâye ve romanları, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kurtuluş Savaşını konu alan romanları ve bazı eserleri ile Reşat Nuri Güntekin'in önemli eserleri çocuklar tarafından sevilerek okunmuştur (Sınar, 2006: 188).

Halide Edip Adıvar'ın 1922 tarihinde yazdığı Dağa Çıkan Kurt ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 1947 yılında kaleme aldığı Milli Savaş Hikâyeleri adlı kitaplarında: “Bayrağımızın Altında, Dua Tepe, Tanıdığım Çocuklardan, Kabakçekirdekçi, Güvercin Avı, Ceviz” gibi hikâyeler bulunmaktadır. Bu hikâyeler milli bilinç oluşturması ve insan sevgisini aşılması, önemli yazarları insanlara tanıtmayı, okuyucuda dil zevki oluşturması yönüyle günümüzde dahi okunabilecek nitelikteki eserlerdir (Sınar, 2006: 188).

1928'de Yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle birlikte yayın hayatı hareketlilik gösterir. Şükrü Enis Regü, Mehmet Necati Öngay, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi önemli isimler çocuk şiirlerine yeni bir söyleyiş tarzı getirmiş ve duygu, düşünce yönünden özgünlüğü sağlamıştır (Karakuş, 2006: 33).

Bu dönemin ilk yıllarında MEB öncülüğünde Dünya çocuk klasiklerinin Türk çocuk edebiyatına kazandırılması yönünde yoğun çaba gösterilmiştir. Bu çevirilerin edebiyatımıza katkıları yönünde tartışmalar gerçekleşse de önemli bir katkısının olduğu açıktır. Nurullah Ataç, Vasfi Mahir Kocatürk, Yaşar Nabi Nayır, Kemal Kaya, Hayrullah Örs, Nihal Yalaza Taluy, Nâime Halit Yaşaroğlu çeviri eserler veren bazı yazarlardır (Gültekin, 2011: 15-16).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte Robinson çevirisi yapan Kemalettin Şükrü “Robenson Krüzae” (1932), Necdet Rüştü Efe “Robenson Kruzoe” (1938), Yaşar Nabi Nayır “İssız Adada 28 Yıl” (1942) eserlerini edebiyatımıza kazandırmıştır. “Güiver'in Seyahatnamesi” eseri 1927 yılında “Cüceler Memleketinde” adıyla kısaltılarak çevrilmiştir. Ercümen Talu tarafından 1935 yılında “Cüceler ve Devler Memleketinde: Güiver'in Seyahatleri” adıyla çeviri yapıldığı görülmüştür (Çıkla, 2005: 97).

1940'lı yıllarda halk hikâyesi ve masal yazımında önemli bir yol kat edilmiştir. Naki Tezel'in; “Çocuk Masalları”, Eflatun Cem Güney'in; “Dertli Kaval, Nar Tanesi, En Güzel Türk Masalları vd.” gibi eserler verilmiştir (Gültekin, 2011: 15-16). Eflatun Cem Güney geleneksel halk hikâyelerini ve masalları derlemiş, aynı zamanda bu türlerde eserler yazmıştır. Edebiyatımızda “Masalcı Baba” olarak anılmaktadır (Fakı, 2010: 7).

1950'li yıllardan itibaren düzyazı ve şiirde hareketlilik vardır. Mahmut Necati Öngay, Rakım Çalapala, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ülkü Tamer vd. gibi yazarlar şiir türünde eserler vermiştir. Kemalettin Tuğcu ve Mehmet Seyda düzyazı türünde eserler vermiştir. 1979'un çocuk yılı ilan edilmesiyle çocuk edebiyatında gelişmeler artmıştır. 1970-80 arası yıllarda Aziz Nesin, Kemal Bilbaşar, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Muzaffer İzgü gibi yazarlar çocuk edebiyatına birçok eseri kazandırmıştır. Günümüzde ise şiir, masal, hikâye, bilimsel buluş, doğa olaylarını anlatan eserler çocuk edebiyatının yazı kültürünü oluşturmuştur. Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, İpek Ongun, Ayla Çınaroğlu, Mehmet Güler, Musatafa Ruhi Şirin vd. bu dönemin önde gelen yazarlarıdır (Toz,2013: 239-245).

Gülten Dayıoğlu çocuk edebiyatının en verimli yazarlarının başında gelmektedir. Yazarın, 1963-1971 tarihleri arasında içerisinde birer hikâyenin bulunduğu 30 kitap yayınlamıştır. “Bahçıvanın Oğlu”adlı çocuk kitabı eseri Gülten Dayıoğlu'nun ilk eseridir. Sonrasında ise Fadiş (1970), Dört Kardeşirler (1971) yayımlanmıştır (Fakı, 2010: 8-9).

1980'li ve 1990'lı yıllarda tüketim toplumuna geçiş süreci ile çocuklara bakış açısı değişmiş ve çocukların da tüketimin ana hedefi haline geldiği görülmüştür. Çocuğu merkeze alan bu bakış açısı, o dönemden günümüze kadar geçen süreçte,

çocuğa yönelik edebiyatın ana noktalarının değışim göstermesine neden olmuştur (Neydim, 2020: 861).

2.4. Çocuk Edebiyatı Türleri

2.4.1. Bilmece

Bilmece, büyük bir coğrafyada hâkim olan kültürümüzün en eğlenceli ve yaygın türlerinden biridir. Bu türün bilinen en büyük özelliğı zekânın ve mizahın ön planda olmasıdır. Edebiyatımızda muamma ve lûgaz olarak da bilinen, Anadolu'da bulmaca, tanımaca, Azerbaycan'da tapmaca adlarıyla da kullanılan sözlü edebiyat ürünüdür (Yangil, 2015: 6).

Elçin (1989: 1)'e göre:

“Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağılı hâdiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, zekâ güzellik nevinden mücerret kavramlarla dini konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde, yakın-uzak münâsebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhâkeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir.”

Elçin ayrıca bilmeceleri şekil bakımında manzum ve nesir olarak ayırmıştır. Bilmece şekillerini de şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Tabiat ve Tabiat Hâdiseleri ile İlgili Bilmeceler
2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
4. İnsanlar ve Onun Uzuvarı ile İlgili Bilmeceler
5. Eşya ile İlgili Bilmeceler
6. Mânevi-Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

Bazı bilmece örnekleri şöyledir:

Ey bulutlar bulutlar

Karada bir gemi

Yusuflu yedi kurtlar

Başındadır yelkeni

Ben bir şekil kuş gördüm

Nedir dümeni

Tepesinden yumurtlar

Bil bunu, göreyim seni

(Buğday) (Elçin, 2004: 611).

(Akıl) (Elçin, 2004: 613).

Yedi delikli tokmak

Manisa'dan Tire'den

Bunu bilmeyen ahmak

Şimdi geçti burada

(Baş, 7 heceli) (Elçin, 2004: 610).

(Rüzgar, 7 hece) (Elçin, 2004: 609).

Buradaki bilmece örneklerinden hareketle bilmecelerin, akıl ile mizahın bir eseri olduğunu görüyoruz. Bilmeceler çocuk edebiyatında sözlü kültürün önemli türlerindendir. Çocukların dilsel gelişimine büyük katkı sağlayan bu tür çocukların eğlenmesini de sağlamaktadır.

2.4.2. Tekerleme

Tekerleme, kafiye'nin ön planda olduğu, ses benzerliklerinden yaralanan, bir bölümünün anlamlı ya da anlamsız da olabildiği bir türdür. Bazı tekerlemelerin tamamen nesir şekilde olup, hayal ögesini içinde çokça barındıran ve iç kafiye'nin ön planda olduğu şekillerde de olduğu bilinmektedir (Çobanoğlu, 2012: 88).

Tekerlemeler şekil bakımından, içeriği ve işlevi yönünden sınırları kesin olarak belirlenemeyen; çoğunlukla masal, halk hikâyesi, bilmece türlerine bağlı olarak ortaya konulan tür olarak karşımıza çıkmaktadır (Aça, 2013: 252).

Tekerlemeler çocuklar için eğlence kaynağı olduğu kadar birçok tür içinde kendine yer bulabilmektedir. Tekerlemeler esere canlılık, hareketlilik katmaktadır. Çocukların ilgiyle söylemeye çalıştığı bu türün çeşitli sınıflandırılması yapılmaktadır. Elçin (2000)'in tekerlemelere ait sınıflandırması şöyledir:

1. Kısa Tekerlemeler
2. Söz Oyunlarına Dayalı Tekerlemeler
3. Çeşitli Konular
4. Çocuk Oyunları Tekerlemeleri

5. Masal Tekerlemeleri
6. Hikâye Tekerlemeleri
7. Aşık Karşılaşmaları Tekerlemeleri
8. Mizahi Tekerlemeler

Boratav (1969: 146) tekerlemeleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- Masal Tekerlemeleri,
- Oyun Tekerlemeleri,
- Tören Tekerlemeleri,
- Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Tekerlemeler

Bazı tekerleme örnekleri şu şekildedir:

Ay konuşa yediye,

Kazıkların başı döner kadiya.

Ay konuşa beşe,

Sular bendinden aşı.

Ay konuşa üçe,

Herkes yaylaya göçe (Boratav, 1973: 138).

Kadifeci güzeli

Handadır handa Tahtakale dibinde

Biz size geldik on günde

Geldinizse geldiniz

Bizleri memnun ettiniz

Kutu kutu içinde

Beğeninizi seçiniz (MEB, 2013: 22).

0-6 yaş aralığındaki çocuklar, çağları gereği bu dönemde çok hareketli olmaktadır. Bu hareketliliğin sonucu ve dilsel karşılığı, tekerlemeler ve

sayışmalardır. Çocukların bu hareketliliği, tekerlemeler ve sayışmalardaki hareketlilik ile doğru orantılıdır (Ungan, 2009: 218).

Çocukların severek söyledikleri, oyunlarına dahi ettikleri bu tür çocukların dil becerilerinin yanında zihinsel ve bilişsel becerilerine (anlama, sıralama, sınıflama, uygulama) katkı sağlamaktadır. Bu türün eğitimde kullanılması çocuğun birçok yönden gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Toker, 2011: 28).

2.4.3. Efsane

Efsaneler tarihte iz bırakan durumların, toplumu derinden etkileyen toplumsal olayların ve doğa olaylarının mantık dışı açıklama ve yorumlarla anlatıldığı türdür. Efsaneler halkın hayalinden doğarak gelişip kuşaktan kuşağa aktaran hikâyelerdir (Oğuzkan, 2001: 70).

Efsane türünü anlatı türlerine kıyasla masal, destan ve halk hikâyelerine göre daha kısa, yapısında abartı ve olağanüstülükleri içinde barındıran bir türdür. Ortaya attıkları somut deliller ışığında gerçek olduğu düşünüldüğü bu türde olağanüstülükler önemli bir yer tutar. Efsaneleri herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda, herhangi biri anlatabilir. Ayrıca tarihimizde yer etmiş dini ve tarihi kişilerin hayatlarını ve kerametlerini anlatan efsanelere menkıbe denir (Aça, 2014: 145).

Efsane ile masal arasındaki farkı Sakaoğlu (1978) şu şekilde izah etmiştir:

“Efsanelerin en mühim vasfı olan inandırabilme, ikna edebilme hususiyeti, bizleri hudutları çizili bir dünyada yaşamaya zorlar. Zaten efsanelerde yer alan hâdiselere inanmayan, inanmak istemeyen kimseler için, bu tür anlatmalar hiçbir şey ifade etmezler. Masalla efsane arasında görülen en mühim fark da budur. Masal dinleyicisi, onun hakikatte cereyan etmediğini bilir, ona göre dinler. Ama efsaneler için böyle bir şey söz konusu değildir. Onun dinleyicileri, içindeki hâdiselerin mutlaka cereyan ettiğini kabul ederler.”

Sakaoğlu'nun bu ifadesinden masal ve efsane arasındaki farkın inandırıcılık boyutu olduğunu anlayabiliyoruz. Burada efsane anlatıcılarına büyük iş düşmektedir. Öne sürecekleri argümanlar efsanenin gerçekliğine, inandırıcılığına katkı sağlayacaktır.

Boratav (1969: 108) efsanelerin çeşitlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Yaradılış efsaneleri.
2. -Oluşum ve dönüşüm efsaneleri.
3. Evrenin sorunu (mahşer ve kıyamet günlerini) anlatan efsaneler
4. Tarihlik efsaneler.
5. Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler.
6. Dinlik efsaneler.

Efsaneler çocuk edebiyatı ve halk edebiyatı bağlamında önemli bir türdür. Efsaneler çocukların hayal dünyasının zenginleşmesini sağlamaktadır. Öte yandan efsanelerin ham maddelerinden biri olan tarihi olaylar sayesinde çocuklar, tarihe tanıklık etmiş olacaklardır. Bu da çocuklarda tarih bilincinin oluşmasını ve kendi kültürlerini tanıma fırsatını sağlayacaktır.

2.4.4. Destan

Sevindik (2017: 92) destanların epik destan ve efsanelerin kalıntılarıyla oluşup şekillenerek, tarihte oluşmuş olayların kahramanlık temalı öyküleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu anlatıların zamanla çeşitli unsurlar nedeniyle değişimlere uğradığını, farklı varyantlarının zamanla oluştuğunu belirtmiştir.

“Destan (epos), bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir. Sözlü geleneğe bağlı bu anonim mahsuller, zaman ve mekân içinde cemiyetin iradesini ellerinde tutan Kahraman Bilge şahsiyetlerin menkabevi ve hakiki hayatı etrafında teşekkül etmiş uzun, didaktik hikayelerdir.”(Elçin, 2011: 72)

Destanların içeriğine baktığımızda destanlarda yer alan olaylar tarihi dönemlere dayansa da olayları tek bir zaman dilimine bağlı ve yalın biçimde ele almaz, onları farklı zaman dilimleri şeklinde çok katlı biçimde ele almaktadır. Yani destan farklı zaman dilimlerinde gerçekleşmiş, birbirinden bağımsız olayları bir araya getirerek başkahraman etrafında kurgular ve sunar (Çobanoğlu, 2011: 22).

Destanların kahramanları genellikle soylu insanlardan oluşmaktadır. Sıradan insanlara ve sıradan hayatlara yer verilmez. Bu yüzden olağanüstü olaylar olağanüstü kişilerin çevresinde oluşur. Zaman kesin olarak bilinmezken, uzun atlamalarla gelişir (Yalçın ve Aytaş, 2012: 92).

Genel olarak destan geçmişte yaşamış bir kişinin ve toplumun kahramanlıklarını, başından geçen önemli olay ve maceraları anlatan tür olarak açıklanabilir. Bu türün çocuklara okutulması çocukların kültürel açıdan gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca destanların en büyük özelliği olan sürükleyicilik çocukların ilgisini çekecektir.

2.4.5. Fabl

Fabl, okuyucuya belli bir ahlak dersi vermek amacıyla yazılmış, hayale dayanan, kısa hayvan hikâyelerine verilen isimdir. Fablların amacı öğreticilik olup; gündelik hayatla ilgili okuyucunun ders çıkarması sağlanır (Oğuzkan,2013: 64).

Okulların yaygınlaşmadığı dönemlerde fabl, okulların görevini üstlenmiş, toplumun çocuktan beklentileri olan özveri, açıkgozlük, tok gözlülük, yardımseverlik gibi davranışları kazandırmayı hedeflemiştir. Çocukların büyük bir özveri ile okuduğu bir türdür. Fabllar giriş, gelişme, sonuç ve ders bölümlerinden oluşmaktadır. (Kıbrıs, 2006. 78).

Ungan (2006)'a göre, çocuklar genellikle hayvanlara ilgi duydukları için fabllar daha çok ilgilerini çekmektedir. Fablların sonunda yazar tarafından söylenen atasözü ya da özdeyiş çocuklarda dil gelişimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca çocuklar kendilerine direkt öğüt verilmesini sevmezler, fabllarda öğütler dolaylı yollardan verildiği için kabullenmeleri daha kolay olmaktadır.

2.4.6. Fıkra

Güldürürken düşündüren bu tür mizah ve hiciv hikâyeleridir. Fıkralar bir toplumun gerçeğini, cemiyetin aksaklıklarını, yanlış davranışta bulunan tipleri ve cemiyette dikkat çeken olaylar ışığında anlatılır ve eleştirilir. Bu küçük hikâyelerin en tanınanları Nasreddin Hoca, Bektaşî ve İncili Çavuş fıkralarıdır (Güzel ve Torun, 2003: 210).

Fıkralar halkın zekâsının bir ürünü olarak duygu ve düşüncelerimizin mizahi bir şekilde anlatmamızı sağlamaktadır. Konusunu gerçek hayattan almanın yanı sıra hazırcevaplık ve pratik zekânın önemli unsurlarıdır (Arıcı, 2016a: 86). Bir Nasreddin Hoca fıkrası aşağıda verilmiştir.

Aynı Yaştayız

“Arkadaşları zaman zaman Nasreddin Hoca’ya takılırlarmış, çünkü onun cevaplarından hisse çıkarırlarmış. Gene böyle bir günde Hoca’ya;

“Hoca Efendi, sen mi büyüksün, yoksa kardeşin mi?” diye sorarlar.

Hoca arkadaşlarının yine kendisine takıldıklarını anlayınca şöyle bir düşündükten sonra gülümseyerek şu cevabı verir:

“Geçen yıl anneme bu soruyu sormuştum, o da; ‘Kardeşin senden bir yaş küçük.’ demişti. O zamandan bu yana bir yıl geçtiğine göre şimdi aynı yaştayız.”(Akşehir Belediyesi, t.y.).

Okul çağındaki çocuklara seviyelerine uygun fıkraların verilmesi; onların ana dillerini öğrenmelerine büyük katkı sağlayacaktır (Çiçekler, 2006: 57). Ayrıca çocukların okuma alışkanlığı kazandırırken eğlenmelerini de sağlayacaktır.

2.4.7. Ninni

Ninni; türkü, mâni, destan, ilahi gibi ezgili söylemlerden hareketle ölçülü veya ölçüsüz, söz ve tekerlemeler ile çocuğu oyalayan, hece ölçüsü ve sade bir dille söylenen edebi türdür. Ayrıca dört dizelik yapısı ile sonu “ninni yavrum ninni”, “uyusun da büyüsün ninni”, “e, e, e, ey” gibi nakaratlarla biter (Elçin, 2011: 271).

Aça (2008: 195)’ya göre ninni:

“Türküleri kapsayan sınıflandırmalarda, tıpkı “ağıt” gibi, “türkü” içerisinde gösterilen ve çoklukla “ninni yavrum ninni” ifadesiyle başlayan ninniler, anaların çocuklarını sakinleştirmek ve uyutmak

amacıyla söyledikleri ezgili manzumelerdir. Ninnilerdeki ezgi; sakinleştirici, gevşetici ve uyku getirici bir ezgidir.”

Ninnilere genel anlamda baktığımızda ninnilerin sadece annelerin çocuklarını uyutmak için kullanıldığı düşünülebilir; fakat ninniler dikkatli bir şekilde araştırıldığında, şekil ve yapı bakımından incelendiğinde tek işlevinin bebekleri uyutmak olmadığı görülecektir (Eroğlu, 2018: 35).

Ninnilerin çocukları uyutma işlevinin yanında çocuklarda dilsel gelişimin de başlangıcı durumundadır. Çocukların kulaklarında yer alan bu ezgiler zamanla anlamlı hale gelirken dil gelişimine katkıda bulunmaktadır.

2.4.8. Roman

Roman yaşanmış veya yaşanması muhtemel bir olay ya da durumun geniş kadro yapısıyla, detaylı bir şekilde anlatıldığı türdür. Bu türde anlatılanlar daha ayrıntılı, kişi kadrosu diğer türlere göre daha kalabalıktır ve uzun bir yapısı vardır.

Çocuk edebiyatında en çok çevirisi yapılan roman yazarlarına baktığımızda karşımıza Jules Verne çıkar. Jules Verne’e ait olan Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, 80 Günde Devri Alem ve Dünyanın Merkezine Yolculuk romanları bunlardan bazılarıdır. Edebiyatımızda çocuk romanları örneklerini ise 1930’lu yıllardan başlayarak Mahmut Yesari, Rakım Çalapala, Cahit Uçuk vermektedir. Çocuk romanında ön planda olan diğer isimler: “Kemalettin Tuğcu, Gülden Dayıoğlu, Çetin Öner, Niyazi Binici, Sevim Ak, Ayla Kutlu, Üzeyir Gündüz, Hasan Kallımcı, Ahmethan Yılmaz, Sadettin Kaplan” şeklindedir (Arıcı ve Ungan, 2011: 242).

Yazarlar, çocuklar için kitap oluştururken onların gelişim dönemlerini ve özelliklerini çok iyi bilmelidir. Bu şekilde çocukların beğenisini kazanmış eserler onlara sunulursa onların bilinmedik özellikleri ve güçleri ortaya çıkabilir (Yılmaz, 2018: 68).

2.4.9. Gezi Yazısı

İnsanlar, merak ettiği yerleri tanımak, bilmek ve görmek ister. Bu gezme isteğinin amaçları farklı olabilir. Kimileri güzel vakit geçirmek, kimileri bilgilendirme amaçlı veya görev gereği yapabilir. Gezi yazıları gezilip görülen yerlere ait tarihi ve

doğal güzelliklerin, orada yaşayan topluma ait kültürün, gelenek ve göreneklerin ayrıca o topluma özgü yönlerin edebi bir dille anlatıldığı türdür (Arıcı ve Ungan, 2011: 276).

Gezi yazılarına, edebiyatın diğer ürünleri gibi çok yönlü bir yapıya sahiptir. Bu tür sadece görülen yerin özelliklerinin anlatmaz. Genellikle gezilen yerin özelliklerini, o yerde yaşayan topluma ait kültürel yapıyı, ekonomik ve sosyal hayatını anlatırken çeşitli imgeler yardımıyla okuru etkilemeye çalışır. Bu imgelerle aynı zamanda okuru gizli ya da açık şekilde yönlendirmeye çalışmaktadır (Gürses, 2012: 1270).

Türk edebiyatında önemli gezi yazılarına örnek olarak:

Evliya Çelebi “Seyahatname”, Pirî Reis “Kitab-ı Bahriye”, Seydî Ali Reis “Miratü’l Memalik”, Trabzonlu Mehmet Âşık “Manazırı’l Avalım”, Kâtip Çelebi’nin “Cihannüma”, Nabi “Tuhfetü’l Haremeyn”, Mustafa Said Bey “Avrupa Seyahatnamesi”, Keçecizade İzzet Molla “Mihnet Keşan”, Ahmet Mithat Efendi “Avrupa’da Bir Cevelan”, Direktör Ali Bey “Seyahat Jurnal”, Ubeydullah Efendi’nin “Amerika Hatıraları”, Cenap Şehabettin “Hac Yolunda, Avrupa Mektupları ve Afak-ı Irak” eserleri verilebilir (Maden, 2008: 150-153).

Gezi yazıları çocuk edebiyatının önemli türlerinden biridir. Çocuklarda merak uyandıran ve heyecanlandıran bu eserler aynı zamanda okuma alışkanlığının gelişimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca çocukların başka yerleri tanımasına fırsat sağlarken hayal dünyalarının da genişlemesini sağlamaktadır.

2.4.10. Biyografi (Yaşam Öyküsü)

Türkçe ders kitaplarında yer alan farklı yapıdaki metinler çocuklara ana dili öğretme görevinin yanında dil bilinci oluşturma ve sevgisini kazandırma işlevleriyle birlikte bünyesinde yer alan çeşitli karakterler ile kişilik gelişimini de etkilemektedir. Bu doğrultuda kullanılabilecek diğer bir tür de biyografilerdir (Kemiksiz, 2018: 85).

Biyografi:

*“Tanımında diğer edebi türler gibi muğlaklık göstermeyen
biyografiyi hemen hemen her edebiyat bilimci kelimeyi oluşturan*

“Bios” (hayat) ve “Graphein”(yazmak) kelimelerinden hareketle onu basit bir şekilde “bir hayat hikâyesi” şeklinde tanımlanmaktadır.”(Zengin, 1994: 11).

Biyografinin Divan edebiyatında karşılığı tezkiredir. Türk edebiyatında geçmişten günümüze yer alan biyografinin ilk örneği Ali Şir Nevai’nin Mecâlis’ün-Nefâis adlı eseridir.

2.4.11. Otobiyografi (Öz yaşam Öyküsü)

19. yüzyılda romantizm akımı ile edebiyat türleri arasında otobiyografi kendine yer bulmuştur. Otobiyografi, kişinin kendi yaşamını geçmişe dönük olarak anlattığı bu türün en önemli ve faklı özelliği, eseri kaleme alan yazarla, anlatıcı ve başkahramanın aynı kişi olmasıdır. Otobiyografi bu özelliğiyle biyografiden farklılık göstermektedir (Yazıcı, 2006: 190).

Otobiyografi yazarı geçmişte yaşanmış olayları ve yaşamları, şimdiki zaman diliminde anlatarak, geçmişini şimdiki zamanın üzerine inşa eder. Geçmişte yaşanmış olayları şimdiki zamanla anlatarak bu dönem içerisinde kendini sunar. Otobiyografi eserini kaleme alan kişi kendini tetkik ederek ve sorgulayarak kendisine yönelik bazı itiraflarda da bulunabilir (Köker, 2019: 190).

Otobiyografilerde yazarın hatırlayamadığı ya da yanlış hatırladığı durumlar da olabilir. Bu nedenle bu tür için nesnelliğin tam anlamıyla sağlandığı söylenemez. Ayrıca otobiyografilerde 1.tekil şahıs (ben) şeklinde anlatım yapılmaktadır (Özyer, 1993: 74).

Otobiyografiler, başka insanların hayatı boyunca yaşadığı başarıları, bilinmeyen yönlerini ve hayatı hakkında bilgi vermek amacıyla yazılmaktadır. Öğrencilerin de bu hayat hikâyelerinden ve başarılarından yararlanmaları, kendilerine örnek almaları bakımından otobiyografilerin önemi büyüktür (Göçer, 2010: 396).

2.4.12. Anı

Anı yani hatıra, insanların başından geçen olayları ya da yaşadığı durum ve tanık olduğu durumların kaleme alındığı türdür (Ay, 2009: 40). Hatırada önemli

olduğu düşünölen olaylar kaleme alınırken okuyucuların bunlara tanık olması sağlanmaktadır.

Yazar geçmişte yaşanmış olayları kaleme alırken aynı zamanda tarihi de yazmaktadır. Ayrıca kişi gözlemlerini ve tanıklıklarını ortaya koyarak öznel tarihini de okuyuculara sunmaktadır (Öztürk, 2011: 304). Anı türünün kişisel görüşleri içerisinde barındırması nedeniyle öznel bir gerçeklik olduğundan söz edilebilir.

Edebiyatımıza baktığımızda anı türünün Tanzimat döneminde büyük bir artış gösterdiği görölmektedir. Edebiyatımızda Babür Şah'ın Babürname adlı eseri anı türünün ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Çocuk edebiyatında kendine yer bulan bu tür çocukların tarih bilincine ve edebi gelişimine katkı sağlamaktadır.

2.4.13. Şiir

“Şiir, kelimelere duyguların ve ritmin eşlik ettiğı, düşler dünyasını perçinleyen bir yazı biçimidir.”(Kaya, 2013: 50). Şiir, akıcı yapısı ve ritmik söylemi ile yüzyıllardır söylenen ve yazılan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiirin şekil ve yapı özelliğine bakıldığında farklı çeşitlerinin olduğu görölmektedir. Şiirde kısa ve yoğun bir anlatım, derin bir mana vardır.

Şiirin konularına göre türleri: lirik, epik, satirik, didaktik ve pastoral şiirdir. Bu şiirler dörtlük, beyit, bent vb. şeklinde yazılabilir. Ayrıca ölçü olarak hece, aruz ve serbest ölçü kullanılabilir.

Çocuk şiiri ise çocuk edebiyatının en incelikli ve derin türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk şiirlerinin ilham kaynağına bakılacak olursa çocuğun ruh dünyası, çocuğun dünyası ve kalbi bunlara örnektir. İçindeki çocuğı atamayan şair, kendi çocukluğundan hareketle çocuklarla özdeşleşerek onlara hitap eden şiirler kaleme alabilir. Çocukların gelişimsel özellikleri çocuk şiirlerinin oluşumuna yön vermektedir (Şirin, 2000: 104).

Şiirlerin ayrılmaz parçası olan ahenk, çocukların ilgisini üzerine çekerek, onların şiirlerden zevk almaya başlamasını sağlamaktadır. Çocuklar dilin bu şekilde kullanımını gördükçe şiir dilinin farklılığını anlayarak şiirin dilsel yapısını çözümlemeye başlamaktadır. İlerleyen yaşlarda ise artık sadece ses uyumuna değil

anlama da yönelmeye başlarlar. Bu şekilde şiir dilini fark ederken anlam değerlerini ve dilin inceliklerini de sezerler. (Yıldırım, 2012: 19-20).

2.4.14. Masal

Masal türü geçmişten günümüze gelmiş en eski türlerden biri olarak bilinmektedir. Bu özelliğinden dolayı masal, birçok araştırmacının ana kaynağını oluşturmuştur. Ayrıca anonim masalların araştırılması sağlanmıştır. Bu önemli tür için yapılan tanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Erdem (1985: 80)'in masal ile ilgili tanımı şu şekildedir:

“İlk söyleyeninin özelliği ile mayalanarak, dilden dile aktarılan hayal torbasındaki malzeme ile bütünlük kazanan masallar, sözlü edebiyatımızın zengin ürünleridir. Masal kelimesi mesel kelimesi değiştirilmiş biçimi olarak tanımlanmıştır.”

Arslan (2010: 278)'a göre ise masal:

“Sözlü kültürün en önemli ürünlerinden olan masalı, karakteristik özellikleri dikkate alarak; kendisine ait kavramları ve anlatım dili ile olağan ve olağanüstü olayları anlatan eğitici nitelikli, geleneksel ve kolektif karakter taşıyan nesir ürünleri olarak tanımlayabiliriz.”

Masalın tanımlarına farklı bir bakış açısı ise Elçin (2004:368)'in şu tanımıdır:

“Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikâyesi”

Masalı tanımlayan diğer bir isim Boratav (2013: 85)'dir. Boratav'a göre masal:

“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diyebiliriz.”

Bu tanımlamalardan yola çıkarak masalın, sözlü kültürün ürünleri arasında yer alan, olağanüstülükleri içerisinde barındıran, dilden dile çeşitlenerek aktarılan ve eğitcilik rolü olan bir tür olduğunu söyleyebiliriz.

Türk edebiyatında masalların Arap-Fars, Hint, Batı ve Türk masalları etrafında biçimlendiği ve oluşturulduğu görülmektedir. Arap Fars kaynaklı; Mantıku't Tayr, Bin Bir Gece Masalları, Sinbadnâme, Ferec ba'de's-şidde, Bin Bir Gündüz Masalları eserlerdir. Hint kaynaklı; Kelile ve Dimme ve Tutî-nâme eserleridir. Batı kaynaklı; La Fontaine ve Aisopos (Ezop) masallarındır. Türk kaynaklı masallar ise mesnevi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dastan-ı Ahmed Haramî'nin İbni Sina Hikâyeleri, Giritli Aziz Efendi'nin Muhayyelat-Aziz Efendi ve Billur Köşk Masalları bunlara örnektir (Güzel ve Torun, 2010: 167-168).

Albayrak (2010: 382-383) masalların sınıflandırılmasına yönelik yapılan ilk ciddi çalışmanın Kaarle Krohn tarafından yapıldığını belirtmiştir. Krohn, Antti Aerne'dan masallar için iyi bir sınıflandırmanın yapılmasını ister. Aerne ise arkadaşlarının da görüş ve düşünceleri yardımıyla bir katalog hazırlar. Bu katalog sadece kuzey Avrupa ülkelerinin masallarını kapsamaktadır. İleride geliştirileceği düşünülen sınıflandırma 540 masallık kadro için 1999 masallık bir katalog hazırlar. Bunlar:

I. Hayvan Masalları

- a) Vahşi hayvanlar (1-99).
- b) Vahşi hayvanlar evcil hayvanlar (100-149).
- c) Vahşi hayvanlar ve insan. (150-199).
- d) Evcil hayvanlar (200-219).
- e) Kuşlar (220-249).
- f) Balıklar (250- 274).
- g) Öteki Hayvanlar (275-299).

II. Asıl Masallar

- A) Sihirli masallar (300-749).
 - a) Tabiatüstü rakiplerle ilgili olanlar (300- 399).
 - b) Tabiatüstü veya sihirli zevce (kadın eş) veya diğer ilgili kimseler (400- 459).
 - c) Tabiatüstü görev (460- 499).
 - d) Tabiatüstü yardımcı (500- 559).
 - e) Tabiatüstü eşya (560- 649).
 - f) Tabiatüstü güce sahip olma hâli veya bilme (650- 699).
 - g) Diğer tabiatüstü durumlar (700- 749).
- B) Efsane tarzında masallar (750- 849).
- C) Kısa hikâye tarzındaki masallar (850- 999).
- D) Aptal dev masalları (1000-1199).

III. Fıkralar

- A) Edepsizlikle ilgili olanlar (1200- 1349).
- B) Evli kimselerin latifeleri (1350- 1439).
- C) Kahraman olarak bir kızın (kadının) latifeleri (1440- 1524).
- D) Kahraman olarak bir erkeğin latifeleri (1525- 1874).
 - a) Kurnaz adam (1525- 1639)
 - b) Tesadüfen gerçekleşen mutluluk (1640- 1674).
 - c) Aptal (1675- 1724).
 - d) Papazların (din adamlarının) latifeleri (1725- 1874).
 - e) Yalan masallar (1875- 1999).

2.4.14.1. Çocuk Edebiyatında Masal Türünün Yeri ve Önemi

Çocuk edebiyatı türleri arasında çocukların genellikle ilk karşılaştığı türlerin başında masal gelmektedir. Masalların çocukların gelişimine katkısı çok yönlü olurken; çocuk edebiyatı açısından da önemi büyüktür. Geçmişten bu döneme kadar çocuk edebiyatı yazarları için masal vazgeçilmez bir unsur olmuştur.

Çocuklar daha anne karnındayken bazı sesleri duymaktadır. Dünyaya geldikten sonra ise dil edinim süreci hızlanır. Bu süreçte çocuklara okunan masalların içerisinde geçen kelime ve kelime grupları ileride çocukların kullandığı konuşma dilini oluştururken, kelime dağarcığını da zenginleştirmektedir. Aynı zamanda dilin kurallarını çocuklara sezdirmektedir (Mert, 2012: 7). Bu özelliğiyle masallar, çocuk edebiyatının en büyük görevlerinden biri olan ana dili öğretimine de katkı sağlamaktadır.

Masalların içerisinde yer alan hayalî kahramanların varlığı, olağanüstü olaylar ve kurgu unsurları, kişilerin ve varlıkların farklı boyutlarını temsil etmektedirler. Masallar aslında çocukları iyiye, doğruya ve güzele sevk etmektedir. Bu yapısı ile masallar çocukların dikkatini kendisi üzerine çekmekte ve dört temel beceriden olan anlama ve anlatma becerilerini geliştirmektedir (Karatay, 2007: 472).

Masalların genel özellikleri dikkate alındığında masallar, çocukların estetik yönden gelişimine katkı sağlamaktadır. İnsanlığın var olduğu ilk çağlardan beri yer alan güzellikleri, kültürün özelliklerini içerisinde barındırarak ve birçok toplumun güzelliklerinden alıp katlanarak bu döneme kadar gelmiştir (Arıcı, 2016b: 1027-1028). Çocuk edebiyatı, çocuklarda edebi bir estetik oluşturmaya çalışır. Masallar bu estetik yönüyle önemlidir.

Masallar toplumların değerlerini, gelenek ve göreneklerini gelecek kuşaklara taşır. Bu kültürel olguları içerisinde barındırarak okuyucuya aktarmaya çalışır. Bu göreviyle toplumda kültür aktarımını da sağlar. Bunlardan hareketle masal için toplumu yansıtan ve toplum yaşayışını gösteren bir tür olduğunu söyleyebiliriz.

Masalların çocukların birçok gelişim alanına katkısının yanında kültürel değerlerin çocuklara aşılanmasında çok büyük öneme sahiptir. Masallar ders

kitaplarında kendisine yer bulurken aktarılış biçimi de dil ve kültür aktarımında önemlidir (Çiftci ve Kaya, 2020: 803).

Masallarda yer alan zorluklar, sıkıntılar kahramanların gayretiyle birlikte çözüme kavuşmakta ve bu zorlukların üstesinden gelinmektedir. Çocuklar kahramanla kendini özdeşleştirerek sorunların ve zorlukların üstesinden gelinebileceği düşüncesine sahip olabilmektedir. Böylelikle hayal dünyasından gerçek yaşama daha güçlü şekilde geçmiş olur. Bu da çocuğun ruhsal gelişimine önemli katkı sağlamaktadır (Gedik, 2020: 363).

Masalların genel yapısına bakıldığında çocukların dilsel, kültürel, psikolojik, eğitsel, değer ve estetik vb. gibi yönlerden gelişimine önemli katkıları bulunmaktadır. Bu yönüyle masallar çocuk edebiyatının önemli türlerinden biridir. Ayrıca çocuk edebiyatının ayrılmaz bir parçası olarak yazar ve okur tarafından kabul edilmektedir.

2.4.14.2. Türkçe Öğretim Programında Masal Türünün Yeri

Türkçe öğretim programlarında, ilköğretim düzeyinde yer alan öğrencilerin zihinsel, sosyal ve dilsel becerileri kazanılması açısından önemli bir dönemdir. Programda hedeflenmiş olan becerilerin ve üst düzey becerilerin çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir. Bu hedeflerin kazanılması adına Türkçe derslerinin temel yapı taşlarından olan metinler önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan Türkçe ders kitapları için seçilen metin ve eserlerin büyük bir titizlikle incelenmesi gerekmektedir (Göçer, 2010: 343).

Bu titizliğin yanında Türkçe öğretiminde ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gereken nitelikler bulunmaktadır. MEB (2019: 18) bu nitelikleri şu şekilde açıklamıştır:

- 1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.*
- 2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.*

3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.

4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.

6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde

ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Bulunması gereken bu niteliklerden hareketle eserlerin ve metinlerin seçimine dikkat edilmelidir. Ders kitaplarında yer verilen masallar bu hususlar eşliğinde seçilmelidir.

Türkçe öğretim programı içerisinde masal, hikâye edici metinler türü kısmında yer almaktadır. Bu hikâye edici metinler 1.sınıftan başlayarak 8.sınıf sonuna kadar kullanılabilir. Bu açıdan programda da masal vb. türlerin çocukların gelişimi açısından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Türkçe öğretiminde ilk dönemden itibaren kullanılan masallar değerli kaynaklardır. Masallar ve diğer metin türleriyle kazandırılması hedeflenen kazanımlar, etkinlikler eşliğinde verilebilir. Etkinlikler içerisinde anlama ve anlatma becerileri birlikte verilebilir. Çünkü anlama ve anlatma birbirini tamamlayan becerilerdir (Çetinkaya, 2007: 54).

2.4.14.3. Masalların Çocuğa Görelik İlkesi

Çocuk edebiyatında belirlenmiş yaş kategorilerine ait kitapların, basit bir yöntemle belirlenmesi mümkün değildir. Çünkü kitapların belirlenmesi için birçok unsur bulunmaktadır. Çocuğun doğumundan okumaya başladığı zamana kadar olan farklılıklara ve çocuğun ruh dünyasına dikkat etmek gerekir. Çocukluk dönemi

boyunca yapılacak olan tüm okumalar, nitelikli ve verimli kitaplar eşliğinde çocuğa sunulmalıdır (Çiftçi, 2013: 235).

Masalların çocuğa göreliği ilkesine bakılacak olursa, çocuğun bilişsel özellikleri dikkate alınarak çocuk kitaplarında yer alan metinlerde bulunması gereken dış tasarım özelliklerinden tasarım; iç tasarım özelliklerinden konu, karakter, ileti, dil ve anlatım gibi temel ögeler çocukların düzeylerine uygun belirlenmelidir. Yani çocuğun, başkasının yardımı olmadan metni anlaması ve metin içi bağ kurması gerekir. Yalınlık, metnin çocuğa göre olmasının ön koşullarındandır (Saltık, 2016: 677).

Çocuk edebiyatı yazar ve şairlerinin, hedef kitlenin çocuklar olduğu bilinciyle hareket ederek; kitabın tüm özelliklerinin ön koşulu olan, okurların gelişimleri ve yaş özelliklerini göz önüne bulundurup, metinlerde çocuk gerçekçiliğini hissettirmeleri gerekir (Burç, 2013: 2; Çer, 2016: 1401). Özellikle masallarda yer verilen olağanüstü olayları ve hayali kahramanları kullanırken çocuk gerçekçiliği ön plana alınarak masal kitapları oluşturulmalıdır.

Masallarda konu seçimine karar verirken, konuya bağlı olarak kahramanları oluştururken ve çevre özellikleri inşa edilirken çocukların her yaş dönemine ait gelişimsel özellikleri göz önüne alınmalıdır. Masallarda yer alan iyi-kötü kavramları çocuğun anlama ve kavrama düzeyine uygun olmalıdır. Masallarda yer alabilecek kötü olaylar çocukların ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği düşüncesi ile onları iyiye ve güzele yönlendirecek olumlu olaylara yer verilmelidir. Sürekli öğüt vermekten, emir cümlelerinden uzak durulmalıdır.

2.5. Çocuk Edebiyatı Temel İlkeleri

Çocuk edebiyatı eserlerinin temel ilkeleri dış yapı ve içyapı unsurları şeklinde bulunmaktadır. Bunlar iki başlık altında incelenecektir.

2.5.1. Dış Yapı Unsurları

Çocuk edebiyatı için oluşturulan ürünlerin anlattıkları ve anlatımı kadar dış yapı özellikleri de önemlidir. Dış yapı unsurlarına baktığımızda kitabın boyutu,

kâğıdın kalitesi, kapak ve cilt tasarımı, sayfa düzeni, harflerin boyutu ve metinler içerisinde kullanılan resimler olduğu görülmektedir.

2.5.1.1. Boyut

Çocuklara hitap eden kitapların yaş düzeylerine ve gelişim özelliklerine göre boyutlandırılması gerekmektedir. Çocuğun eliyle tutamadığı ve kavrayamadığı bir kitabı büyük bir özveri ile okuması beklenilecek bir durum değildir.

Çocukların düzeyine göre 16x23 cm boyutunda kare ya da dikdörtgen kitapların normal olduğu kabul edilmektedir. Kitapların, çocukların fiziksel durumuna göre kolay taşınabileceği boyut ve ağırlıkta olması gerekmektedir (Demircan, 2006: 14). Bu boyutlar çocukların gelişimsel özelliklerine göre farklılık gösterebilir.

2.5.1.2. Kapak ve Cilt Tasarımı

Kapaktaki tasarımın öncelikli hedefi çocuğun ilgisini çekip, kitap hakkında fikir sahibi olmasını sağlamaktır. Kitaptaki bu tasarımın eşliğinde verilen resimler de çocuk için kitabın ön hazırlığını oluşturmaktadır. Bu şekilde çocuk, kitap kapağıyla hayal dünyasında oluşan kurgu ile kitabın kurgusu arasında karşılaştırma imkânı bulmuş olur (Dilidüzgün vd, 2018).

Ulutaş (2011: 16)'a göre ciltlemenin ölçütü kitabın formalama yöntemi ile ciltlenmesidir. Tek sayfa ciltleme yöntemi yerine kitap sayfalarının tutkalla desteklenmesini, kapağın ise kalın karton ya da mukavvadan oluşturulmasını ayrıca kapak ve sayfaların iplikle dikilmiş ve dikiş atılmış olması gerektiğini savunmuştur.

Bu şekilde kapak ve cilt tasarımı çocukların hem ilgisini çekmekte hem de kitapların kolay zarar görmesine engel olmaktadır. Bu yüzden çocuk kitaplarının kapakları kitabın içeriğine uygun tasarlanmalıdır. Kitabın ciltlenmesi için sağlam malzeme ve doğru yöntem kullanılmalıdır.

2.5.1.3. Kâğıt

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken diğer bir etmen ise kâğıttır. Kalitesiz kâğıtların kullanılması renklerin kolaylıkla silinip kaybolmasına, kolay eskiyerek yırtılabilmesine, üst seviyede okumayı engellemesine neden olmaktadır. Bu

nedenle kitaplar birinci veya ikinci kalite hamurdan oluşan, mat ve dayanıklı kâğıtlardan oluşturulmalıdır (Sever, 1995: 14).

Kitapları okurken çocuklar bazen sert davranarak sayfanın kolaylıkla yırtılmasına sebep olabilir. Bu nedenle kullanılan kâğıdın sağlam olması gerekir. Ayrıca renkleri soluk, ilgi çekmeyen sayfalar çocukların ilgisini uzaklaştırabilir.

2.5.1.4. Harf

Çocuk kitaplarında çocukların yaş ve gelişimsel dönemlerine göre harflerin boyutu belirlenmektedir.

Okulöncesi 20, 22, 24 punto,

İlköğretim 1-2-3. sınıflar 12 punto üstü,

4. ve 5. sınıflarda 10 punto olacak şekilde harflerin boyutu ayarlanmalıdır (Erkmen, 2017: 10).

2.5.1.5. Sayfa Düzeni

Sayfa düzeni çocukların ilk başta ilgisini topladığı ve metinden ipuçları aldığı yerdir. Sayfa düzenlemesi yapılırken metinle ilgili materyaller kullanılmalıdır. Kullanılması planlanan resimler, renkler, çizgiler ve fotoğraflar metnin yapısına uygun kullanılmalıdır. Yani okumayı kolaylaştıran, anlamlandırılabilir bir düzen belirlenmesi gerekir.

Ayrıca çocuk edebiyatı ürünlerinde sayfa düzeni yapılırken aşırıya kaçılmamalıdır. Metinde anlamayı kolaylaştıran, görsel zevk veren resim ve renklerin kullanımı metnin anlaşılmasını zorlaştıracak seviyede kullanılmamalıdır. Bu şekilde yapılan kullanımlar çocuğun metinden kopmasına ve odaklanamamasına neden olur. Kullanılan resim, fotoğraf ve renklerin bir araç olduğu bilinmeli, amaca yönelik şekilde kullanılmalıdır (Erşahin, 2009: 43).

Çocuk edebiyatı yayınlarında sayfa düzenine ilişkin Oğuzkan (1977: 305) şu özelliklere sahip olması gerektiğini savunmuştur:

1. Çocuk edebiyatı eserlerinde normal aralıklı ya da daha fazla aralığa sahip sayfa yapısı kullanılmalıdır.

2. Bu dönem kitaplarında sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılması uygun olur.

3. İlköğretim birinci dönem öğrencileri için kaleme alınmış metinlerde paragraflar kısa tutulmalıdır.

4. Çift sütun şeklinde hazırlanmış sayfalar yerine tek sütun şeklinde olan sayfalar kullanılmalı, bunları okumayı kolaylaştırdığı bilinmelidir.

5. Çocuk kitaplarında ya da dergilerinde, sayfaların düzeninde resim ve fotoğrafın da büyük etkisi vardır.

Bu özellikler dikkate alınarak sayfa düzeni yapılmalıdır. Sayfa düzeni metinler için önem arz eden bir ilkedir.

2.5.1.6. Resimleme

Resim, metin ve eserlerde yazımı tamamlayan, çocukların metni çok boyutlu şekilde farklı yönleriyle görmesini sağlayan önemli öğelerden bir tanesidir. Metinlerde kullanılan resimler farklı renklere de dönüştürülebilmelidir. Bu çocukların yaratıcılığını artırır. Onların hayal dünyasının zenginliğini gösterir (Karabulut, 2019: 43).

Çocuklar için hazırlanan eserlerde resimlere yer verilirken dikkat edilmesi gereken en önemli ölçütlerden biri çocukların çizgisel gelişim dönemlerine uygun hazırlanmasıdır (Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı: 2012: 261). Çocukların gelişimsel dönemi sadece resimleme için değil; bütün yapı unsurları için çok önemli bir husustur.

Çocuk kitaplarında kullanılan resimler çocuk için estetik zevk hassasiyeti göstererek ve çocuğa görelilik ilkesine uygun hazırlanarak sanatsal bir eğitim dünyası oluşturulmalıdır (Arıkan ve Samur, 2018: 184). Çocukta sanatsal bir farkındalık yaratmalıdır.

Resimleme yapılırken resmin, konuya uygun, konuyu açıklayıcı olmasının yanında sade ve çocuğun anlayacağı şekilde oluşturulmalıdır. Ayrıca kitapta resimler için ayrılan yerin sınırını çocukların yaş ve düzeyleri belirlemelidir. Bu nedenle resimleme uzmanlık gerektiren bir durumdur. Resimler konuya göre eğlendirici özelliğe de sahip olmalıdır (Gürel, Temizyürek, Şahbaz, 2007: 35).

2.5.2. İç Yapı Unsurları

Yazarlar tarafından kaleme alınan masal, hikâye, roman vb. ürünler belli bir plan dâhilinde oluşturulur. Bu plan, metnin en büyük unsurlarından olan konu ve tema çerçevesinde kaleme alınır. Bu tema ve konu, bir çevre ve mekân etrafında karakterler eşliğinde gelişir. Bu şekilde olaylar karakterlerin üzerinden anlatılır. Bu masallar yazarın belirlediği bir dil ve anlatım şekliyle, eğitsel değerler eşliğinde yazılır. İçyapı unsurları: “kurgu (plan), konu, tema, kahraman ve karakter, dil ve anlatım, çevre, ileti, yazınsal ve eğitsel özellikler”şeklindedir.

2.5.2.1. Kurgu (Plan)

Plân, bir eseri oluştururken eserin düzenli ve ilgi çekici olmasını sağlayan yapıdır. Her eserde olduğu gibi planın giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerde bol bol düğümlere ve entrikalara yer verilirken dikkat edilmesi gereken önemli husus yalın ve sürükleyici bir düzen oluşturulmasıdır. Düzensiz ve birbirine girmiş şekilde hazırlanmış bir plan, çocukların kitaba olan ilgisini kaybetmesine yol açabilir (Sarıyüce, 2012: 39).

Kurgu öykü ve masalların akışını belirleyen önemli bir etkidir. Masal ya da öyküleri oluşturulurken kurguda neden-sonuç ilişkisi kurulur. Kurgu okuyucunun ilgisini canlı tutarken, kurgunun iyi şekilde oluşturulmuş olması gerekir. Diğer kitaplardan farklı ve yeni bir kurguya sahip olması önemlidir (Karatay, 2011:102).

Kurgu içerisindeki diğer bir yapı olan çatışmalar, olayları canlı tutmaktadır. Bunlar okuyucunun ilgisinin olay üzerine yönelmesini sağlamaktadır. Çeşitli çatışma şekilleri bulunmaktadır. Bunlar:

“kişi-kişi çatışması,

kişinin kendisiyle olan çatışması,

kişi-doğa çatışması,

kişi-toplum çatışması” şeklindedir (Sever, 2008:128).

Metinlerde yer alan çatışmaların çözüm odağında iletişim yer almaktadır. İletişim, çatışmaların yapıcı ya da yıkıcı şekilde çözülmesindeki etkidir. İletişimle birlikte kişiler arasında uzlaşı gerçekleşir, ortak paydada buluşmaları sağlanarak çatışmalar çözüme ulaşır (Can, 2021: 24).

2.5.2.2. Konu

Çocuklar için kaleme alınan eserlerde önemli bir diğer husus konudur. Konu: “*Konuşmada, yazıda eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu*” şeklinde tanımlanır (TDK, 1998: 1357). Yazar esere başlamadan önce ilk olarak uygun konu seçimine odaklanmalıdır. Bu konu seçimi yapılırken çocuklara yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerini, ahlak kurallarını, evrensel ruhsal özelliklerini ayrıca ulusal kültür değerlerini ön planda tutmalıdır. Konular çocukları eğlendirecek ve düşündürcek yapıda olmalıdır (Oğuzkan, 2013: 371).

Çocuk kitaplarında konu seçimi yapılırken çocukların daha önce duymadığı, yabancı olduğu konulardan ziyade çocukların dünyasına hitap eden konular seçilmelidir. Buna arkadaşının hastalanması, kaza yaşaması, ormanda kaybolma gibi bilindik konular örnek olarak söylenebilir (Ciravoğlu, 2000: 190).

Çocuk edebiyatı eserlerinin görevlerinden biri de çocuğu gerçek yaşamla karşı karşıya getirerek hayatla ilgili deneyimleri onlara yaşatmaktır (Karagöz, 2017: 217). Bu şekilde belirlenen konular sayesinde çocuk hayatın gerçeklerinin farkına varmaya başlayacak; gerçek yaşama adaptasyonu daha hızlı olacaktır.

Karatay (2011: 98) konunun ilgiyi üzerine çekmesi ve çocuklar tarafından okunabilirliği açısından şu sorulara dikkat edilmesini gerektiğini söylemiştir:

1. Konu çocuğun hoşuna giden sevdiği bir türden mi?
2. Eserde sürekli gelişen bir aksiyon var mı, aynı zamanda hikâye akıcı mı?
3. Anlatıda yer alan kurgu orijinal mi?

4. Konu çocukların aklına yatkın ve inandırıcı mı?

5. Eserde olaylara girmeden önce bir hazırlık yapılmış mı?

6. Anlatıda yer alan olaylarda sebep-sonuç ilişkisi var mı, anlatılan konudaki olay örgüsü mantıklı bir çerçevede mi geliyor?

7. Eserin kurgusu iyi bir şekilde yapılandırılmış mı, eserde yaşanan olaylar gözlenebilir dönüm noktaları ile geliyor mu?

Çocuklar için hazırlanan eserlerde konu seçilirken eğlendiren ve dinlendiren bir yapıya sahip olması gerekir. Aynı zamanda konulardan bazıları onlara yeni ufuklar açarak düşündürmeli ve farklı görüşler elde edebilmelidir. Ağırlık verilmesi gereken diğer bir husus ise ulusal değer ölçülerine saygıyı arttırıcı, demokratik yaşama karşı daha da güvenle bakmayı, iyi ve sağlam inançları aktarmayı sağlayabilecek niteliklere sahip olmalıdır. Ayrıca mizah ögesi çocuk edebiyatında unutulmamalıdır (Oğuzkan, 2013: 371). Mizahın çocukların çok hoşuna gittiği ve ilgisini çektiği bilinmektedir. Bu açıdan mizahın çocuk edebiyatında önemli bir yeri vardır.

Ayrıca çocukların yaş grupları dikkate alınarak konu belirlemesi yapılmalıdır. Çünkü çocukların okul öncesi, ilkokul, ortaöğretim dönemlerindeki istek, beklenti ve düşünce sistemi farklılık gösterir. Onlara hitap edecek konu seçimi yapılmalıdır.

2.5.2.3. Tema

Yazarın anlatmak istediği konuda okuyucuda oluşturmak istediği etkiye denir. Eserin yazarı bir konu ya da olayı anlatabilir, bu eserin konusunu oluşturur. Temaya bakıldığında eser oluşturulurken konunun işlenişi ve geliştirilmesiyle oluşan soyut anlamdır. Tema ve konu arasındaki ilişkinin çok güçlü olması gerekmektedir. Tema, konunun sevgi kaynağıyla birlikte gülmeyi, düşünmeyi, hüzünlenmeyi, güvenmeyi vb. duyguları çocuklara aktarabilmelidir (Sever, 2006: 48).

Çocuk edebiyatının en önemli öğelerinden biri olan çocuğun gelişiminin bir bütün olduğu bilinmeli çocuğun bilişsel, duyuşsal, fiziki ve sosyal gelişimine katkı sağlayacak temaların işlenmesine önem verilmelidir (Turhan, Baş, Turhan: 2020: 3). Ayrıca çocuk kitaplarında tema seçimi yapılırken duyuşsal gelişimini olumlu

etkileyecek, çocuğu karamsarlığa sürüklemeyecek ya da karamsarlıktan uzaklaştıracak ve mutlu edecek temalar seçilmelidir (Kaya, 2010: 22).

Tema seçimi yapılırken çocukta bırakılmak istenen etkiyi kuvvetlendirmek ve çocuk edebiyatına uygunluğunu denetlemek amacıyla Gönen (2017: 26-27) şu sorulara cevap verilmesi gerektiğini savunmuştur:

1. Tema ve konu arasında iyi bir ilişki kurulmuş mudur?
2. Tema çocuğun gelişim özelliklerine uygun mudur?
3. Tema metin içerisinde bir kurgu ile geliştirilmiş mi?
4. Tema, insana ve hayata özel durum ve duyarlılıkları çocuğa duyumsamasını sağlayacak nitelikte midir?
5. Tema, hayal kurup, bunlar üzerine düşünme fırsatı sunarak, duyuları aracılığıyla yaşantı yani tecrübe kazandıracak düzeyde midir?
6. Tema çocukların sevgi ve özgürlük ihtiyacını yeterli düzeyde karşılayacak bir şekilde geliştirilmiş midir?
7. Tema çocuğun soyut düşünme yeteneğini geliştirecek şekilde oluşturulmuş mudur?

Çocuk edebiyatı eserleri genellikle aile, yurt, ulus, doğa sevgisi, yaşam sevgisi, başkalarına karşı saygı, sevgi, dürüstlük, erdem, kahramanlık, cesurluk, özveri değerleri, girişkenlik, gelenek ve göreneklere karşı duyarlılık, güzellik, sempati gibi temalarda yazılırlar. Bunlardan farklı olarak tarihimizin önemli dönemlerini, Atatürk dönemini önemiyle açıklayan, değiştirilmeden kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan ve demokratik topluma ait ilkeleri benliklerine kazımalarının önemini aktaran temaların da kullanıldığı görülmektedir (Oğuzkan, 2013: 371).

2.5.2.4. Kahraman ve Karakter

Karakter, bir kişiyi diğerlerinden ayıran özelliği, kendine has yapısı ve kişinin davranış şekillerini biçimlendiren huy, seciye ve tabiat olarak açıklanmaktadır (Aytan, 2012:4).

TDK (1998: 1206-1207) karakteri şu şekilde açıklamıştır:

“1.Bir nesnenin, bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen ana özellik, öz yapı, seciye.”, “2. Bir kimsenin veya bir insan grubunun tutumu; duygulanma ve davranış biçimi.”

ocuk kitaplarında kahramanlar farklı görevler üstlenmektedir. Konumlarına göre “başkişi” ve “yan kişi” şeklinde adlandırılır. ocuk edebiyatı kitaplarında ve diğeryetiskin kitaplarında anlatımı yönlendirerek, olayı sürükleyen kişilere “başkişi”, “temel kişi” veya “kahraman” denir. Olaylar bunların etrafında gelişirken, onların özellikleri çok yönlü olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Yan kişiler kitapta anlatılanlarla dolaylı olarak ilişkisi olan kahramanlar diyebiliriz (Sever, 2003: 64).

Eserlerde verilmek istenen iletinin güçlenmesi adına devingen ve durağankarakterler büyük bir öneme sahiptir. Eser içerisinde davranışlarının doğru olmadığınatecrbeler eşliğinde farkına varıp değıştiren karakter, verilmek istenen iletiyi çocukların daha iyi idrak etmesine katkı sağlar (Karakaş, 2014: 63). Devingen karakter olaylar içerisinde değışebilen ve kendini geliştirebilen karakterken, durağankarakter olaylar içerinde değışmeyen ve aynı kalan karakterdir.

Sever (2019a: 104), karakterlerin özelliklerinden birinin de açık ve kapalı karakter olduğunu açıklamıştır. Kapalı karakter, metinde iyi bir şekilde tanıtılmamış, okuyucunun karakter hakkında bilgi sahibi olamadığı karakterdir. Açık karakter ise her yönüyle tanıtılmış, okuyucunun her yönüyle tanıdığı karakterdir. Ayrıca Sever (2019: 92-103), karakterlerin geliştirilmesinin önemini ve şekillerini aktarmıştır. Bu şekiller aşağıda verilmiştir.

1. Karakterlerin davranışlarıyla ve eylemleriyle geliştirilmesi.
2. Karakterlerin konuşma yoluyla geliştirilmesi.
3. Karakterlerin fiziksel özellikleriyle geliştirilmesi
4. Karakterlerinin diğeryarakterlerin yorumuyla geliştirilmesi.
5. Karakterlerin yazarın yorumuyla geliştirilmesi.

Çocuklar için hazırlanmış edebi eserlerde yer alan kahramanlar, çocukların özdeşim kuracağı şekilde geliştirilmelidir. Geliştirilmesi ve iyi davranışlar sergilemesi kişisel gelişime katkı sağlamaktadır. Çünkü çocuklar benimsedikleri kahraman ve karakterleri örnek almaktadırlar. Bu nedenle olumsuz davranışlar sergileyen karakterlerin yaptıklarının yanlış olduğu eserlerde sezdirilmelidir.

2.5.2.5. Dil ve Anlatım

Edebiyat ürünlere baktığımızda gerek çocuk edebiyatı ürünlerinde gerek yetişkin edebiyatı ürünlerinde dil büyük bir fonksiyona sahiptir. İkisini birbirinden ayıran bir öge de dildir. Dili sağlam olmayan bir eser içerik ve kurgu bakımından ne kadar kaliteli olursa olsun vermek istediği iletinin çocuğa ulaşması zorlaşır (Yılmaz, 2016: 93).

Çocuk edebiyatı kitaplarının hedefine ulaşabilmesi için her anlamda iyi hazırlanmış olması gerekmektedir. Kendi dilinin özelliklerine sahip, ana dil bilinci oluşmuş, kendini iyi bir şekilde ifade edebilen bireyler yetiştirilebilmesi için çocukluk yılları başında tanıştıkları çocuk kitaplarının dilinin özenli bir şekilde hazırlanmış olması gerekmektedir. Dil hatalarının olmadığı, pürüzsüz hazırlanmış kitaplar öncelikle çocukların ilgisi ile beğenisi toplayarak, çocuğa yararlı olacak şekilde okuma alışkanlığı kazandırır (Özkan ve Yılmaz, 2001: 148).

Güleryüz (2006: 163-164) çocuk edebiyatı kitaplarında kullanılması gereken özellikleri şu şekilde açıklamıştır:

1. Çocukların yaş seviyelerine uygun kelimeler kullanılmalıdır.
2. Okulöncesi dönemde örgün öğretime hazırlık olan anasınıflarında, çalışmaların çocukların kulağına hitap edeceği bilinmeli, tekerleme ve şiirsel özellikler tercih edilmelidir.
3. Cümleler uzun şekilde oluşturulmamalı, ortak yazım kuralları kullanılmalıdır.
4. Öğretilcek olan sözcükler parçada doğrudan açıklanmamalı, olayların gelişiminden anlaşılabilecek şekilde verilmelidir.

5. Sözcükler çocuk kitaplarında çocukların sözcük hazinesine bağlı ve etkili olarak, iletişimin önünü açacak şekilde kullanılmalıdır.

6. Sözcükler çocukların seviyelerine uygun, canlı, eylem ve hareketlilik bildirici, günlük yaşama uygun, açık ve somut olmalıdır.

7. Cümleler yaşa göre kısa tutulmalı, basit, açık ve anlaşılır olmalıdır.

8. MEB'e bağlı TTK'nin kitap inceleme ve değerlendirme ölçütlerine göre sözcük sayısı:

1. sınıflar: 6-7,

2. sınıflar: 8-9,

3. sınıflar: 10,

4. sınıflar: 12,

5. sınıflar: 14 şeklinde olmalıdır.

Çocuk kitaplarında diğer bir önemli bir öge ise üsluptur. Üslup, öznel olarak nitelendirebileceğimiz bir anlatım yolu ve biçimidir. Yazar bir duyguyu, hayali, düşünceyi, durumu ya da olayı kendine has edebiyat anlayışı ve çeşitli özellikler bağlamında açıklar ve yorumlar. Üslubu belirleyen diğer ögeler ise dil ve sözcüklerdir. Cümle yapısı, anlam ve ses, deyimler üsluba farklı bir kimlik kazandırır (Oğuzkan, 2001:370).

Üslup ne kadar çocuklara hitap ederse o denli okunabilir bir yapıya sahip olur. Anlatım olarak akıcı, anlaşılır, yalın bir üslupta kaleme alınan metinler, çocuklar için daha uygundur. Yabancı sözcüklerin kullanıldığı, anlaşılmaz ifadelerin yer aldığı eserlerde hem akıcılık hem üslup olumsuz etkilenir. Bu da eserin dil ve anlatım yönünden zayıf olmasına yol açar.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde üslup ve dil büyük bir öneme sahiptir. Sıradan, estetik zevkten uzak, samimiyetsiz anlatım biçimi kaliteli ürünlerin oluşmasına engeldir. Çok eskide kalmış, kullanımdan kalkmış sözcük ve sözcük grupları, çocukların okuma alışkanlığı kazandıracak, onları okuma zevkine ulaştıracak yapıdan

uzaktır. Üslubu olumlu ya da olumsuz etkileyen diğer bir unsur ahenktir. Eski metinlerde ve türlerde olduğu gibi tekrarlamalardan ve tekerlemelerden yararlanılmalıdır (Oğuzkan, 1977: 310). Tekerleme ve nakaratlar dilde akıcılığı sağlayan, dilsel gelişime katkıda bulunan öğelerdir. Bunlar ahengin oluşmasında önemli bir role sahiptir. Tekerleme ve nakaratların benzer şekilde tekrarından faydalanarak oluşturulan metin, anlatılmak isteneni eğlenceli bir hale getirir. Bu şekilde dil daha samimi ve içten hale gelir.

Bunlardan hareketle çocuklar için hazırlanmış yayınlarda dil ve üslup kullanımına dikkat edilmesi gerekmektedir. Dil yabancı sözcüklerden arınık, duru ve anlaşılır şekilde kullanılmalıdır. Cümle içerisinde sözcüklere, çocuğun anlayacağı düzeyde ve sayıda yer verilmelidir. Üslup akıcı, çocukların hoşuna gidebilecek şekilde hazırlanmalıdır.

2.5.2.6. Çevre

Çevre, çocukların ilgisini çeken ve merak uyandıran çocuk edebiyatı temel ilkelerinden bir tanesidir. Masal, öykü, roman vb. türlerde olayların geçtiği yerdir. Olaylar anlatılırken bir yere ve mekâna bağlı olarak anlatılır. Çocuklar bu yer ve mekânı türe bağlı olarak betimler.

Edebi ürünlerin en önemli unsurlarından biri de mekândır. Olayların geçtiği yer olan mekân, çocuk kitaplarında okul öncesi dönemde ayrıntılı olarak tasvir edilmez. Birkaç sıfat kullanılarak çocuğun yeri gözünde canlandırması amaçlanmalıdır. İlkokul çağında ise merak ve ilgisinin artması ile hem hayali hem de gerçek mekânlar çeşitlenir. Gençlik döneminde ise artık hayali mekânlar bir tarafa bırakılarak gerçek mekânlar kullanılır (Elgeren, 2018: 57-84).

Mekân ve çevre, hikâye türü eserlerde ana unsur konumundadır. Bu eserlerde verilen yer yani mekân ve çevre, gerçek hayatta karşılaşılması muhtemel olan yerler olmalıdır. Fakat bu türleri masallardan ayıran bir özellik ise masalda gerçek mekân ve yer kullanmak gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Masallarda kullanılan çevre ve mekânlar farklı ufuklar açabilecek ve hayal dünyasını zenginleştirebilecek özelliktedir (İpek, 2019: 16).

2.5.2.7. İleti

İleti, edebi ürünün vermek istediği ana düşüncedir. Kurguyla birlikte metinlerin ulaştırmak gayesi içinde olduğu bir düşünce bulunur. Metinlerde temel iletinin yanında yardımcı fikirler de yer alır. Bunlar direkt verilmek yerine dolaylı şekilde verilerek okuyucu ya da dinleyicinin çıkarımda bulunması istenir (Kardaş, 2020: 28-29).

Verilen ana düşünce çocuklarda olumsuz sonuçlara yol açmamalıdır. Bu iletiler çocukları saplantılı düşüncelere sürüklememeli, yaratıcılıklarına katkıda bulunup, öğrenmeyi istekli hale getirmelidir. Ana ileti öğrenci ve çocuklarda neden-sonuç ilişkisi kurmayı sağlamalı, onların olaylar arasında esnek düşünmeye sevk etmelidir. Öğüt vermekten kaçınmak gerekir (Güleryüz, 2006: 163).

İletiler değerlendirilirken Sever (2019b: 135) şu sorulara yanıt aranması gerektiğini savunmuştur:

“1. İncelenen metin hangi özellikleri taşıyor? Öğretici mi, yazınsal mı?

2. Öğretici nitelikli bir metin ise metnin temel iletisi nedir, yan iletileri nelerdir? Yazar, metinde temel iletiyi hangi yollarla (tamlama, örneklendirme, karşılaştırma, tanık gösterme, bilimsel verilerden yararlanma vb.) geliştirmiştir?

3. Yazınsal nitelikli bir metin ise çocukla paylaşılacak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş mu? Çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlıyor mu?

4. Yazınsal iletiler, kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine (çocuğun yaşamı ve insanı anlama yetisine ve duyarlılığına) uygun mu?

5. Yazınsal ileti ya da iletiler çocuklarda insana ve yaşama ilişkin duyarlılık oluşturabilecek nitelikte mi?

6. Yazınsal iletiler, kurgulanan olayın içine sindirilmiş mi? Okura sezdiriliyor mu? Yoksa birer yargı ya da önerme biçiminde mi aktarılıyor?

7. İletiler, yazarın kendi düşüncesini ya da ideolojisini, çocuğa kabul ettirme amacı taşıyor mu?”

Okulöncesi dönemden başlayarak gençlik dönemine kadar geçen dönemde masal, öykü, şiir vb. ürünlerin iletileri doğrudan öğretme gayesi içinde kesin ifadelerle bulunmaz. Metinlerde yer alan örtük iletiler, anlamın tam anlamıyla şekillenmesi adına çocuklardan da katkı ister. Yani çocuklar edebi eserlerle girdikleri iletişim sürecinde, özne rolünü üstlenir. Böylelikle anlam süreci çocuğun sorumluluğundadır (Sever, 2019a: 143).

2.5.2.8. Yazımsal ve Eğitsel Özellikler

Çocuklar için hazırlanmış kitaplar için bir tartışma konusu ise öğreticiliktir. Anlatımın sade olduğu ve anlatımı güçlendiren görsellerle öğretici bilgiler aktarılabilir. Çocukların bilgi düzeylerini geliştirmeleri, farklı bilgileri elde etmeleri adına öğrenme ve öğretme uğraşları çocuklar için önemlidir (Sever, 2010: 141).

Çocuk edebiyatının, geçmişten günümüze kadar edebi ürünlerle onları eğitme amacının olduğu görülmektedir. Eğitme özelliğini gösterirken sadece öğüt vermeye yönelik olduğu düşünülmemelidir. Çocuklara bir şeyleri aktarırken içerisinde eğitimi de barındırır. Eğitsel edebiyat özelliği taşımaktadır (Akyüz, 2014: 27-28).

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların gelişimsel özellikleri ve evrensel değerler açısından belli sorular üzerinden değerlendirilmelidir. Bu sorular:

“1. Kitapta mantıksal yanlışlığa düşülmüş mü? Kitap, çocuğun sağlıklı bir değerler sistemi oluşturmaya engel oluyor mu?”

2. Kitapta kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında bir ayrım var mı? Kitap, toplumdaki cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargıları destekliyor mu?”

3. Kitap, çocukların kendi cinsel kimlikleri içinde kişiliklerini geliştirmesine engel olabilecek kurgusal özellikler ve iletiler taşıyor mu?”

4. Kitapta kurgulanan olay dizisinde, denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım söz konusu mu?

5. Kitapta yazgıcılığı, boş inançları onaylayan, onları önemli kılmaya çalışan bir yaklaşım var mı? Kitap siyasal ya da dinsel telkinde bulunuyor mu?

6. Kitapta çocuğun girişimciliğini, deneme ve araştırma isteğini körelten anlayışlar olumlanıyor mu?

7. Kitapta çocuğun düşünmesini, düş kurmasını, eğlenmesini, yaratıcılığını baskılayan bir yaklaşım seziliyor mu?" (Sever, 2019b: 137).

Bunlardan farklı olarak Gönen (2017: 36) şu sorulara da cevap aramıştır:

1. Öğüt veren bir tutum sergilenmiş mi?
2. Çocukları eleştirel düşünmeye ve yaratıcılığa sevk ediyor mu?
3. Günümüzde mevcut şekilde var olan cinsel rollere göre ayırım yapılmış mıdır?
4. İlişkilerde iletişim ögesi tercih edilmiş midir? Yoksa kaba kuvvet kullanılmış mıdır?
5. Batıl inançlardan kaçınılmış mıdır?

Bunlardan hareketle eserlerin eğitselliği sorgulanabilir. Ayrıca metinlerde kullanılan değerler de eğitsel özellikler içerisinde değerlendirilir. Masallarda verilen değerlerin, özünde daha iyi bir birey yetiştirme amacı vardır. Değerler, kişinin toplum içinde uyumlu yaşamasını sağlayan, kendini geliştirmesine yardımcı olan, erdemli bir birey olmasını amaçlayan özellikleriyle çocuk edebiyatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu anlamda çocuk edebiyatının eğiticilik rolünü üstlenmiş unsurlarından biridir.

Çocuk kitaplarının, eğitim özelliğini kullanmaya çalışırken dikkat edilmesi gereken birçok husus bulunmaktadır. Çer (2019: 3-9) de çocuk edebiyatı yapıtlarında eğitsel açıdan olmaması gereken ve başa çıkılması gerekenleri tek tek belirtmiştir. Bu öğeler: "öğrenme ve belletme, öğüt ve emir, korku ve kaygı, ideolojik söylemler, cinsiyet ayrımcılığı, tozpembe bir dünya, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve

kurallar, tek ve değişmez doğrular, aşırı duygusal ögeler, şiddet” şeklindedir. Bunlar çocuk edebiyatı eserlerinin eğitim rolünü olumsuz yönde etkilemektedir.

2.5.2.9. Değerler Eğitimi

Değer, insanın değerli olmasını sağlayan, özellikler ve donanımları temsil eder. İnsanlar tarafından edinilmiş değerlerin, gelecekte kişinin yapı ve kişiliğini oluşturaçağı bilinerek buna göre gelecekte belli değerleri tanınması, bunları kazanarak benliğine yerleştirmesi ve davranış haline getirmesi gerekir. Doğumdan ölüme kadar devam eden değer kazanma sürecine değerler eğitimi adı verilmektedir (Yaman, 2016: 18).

Eğitimin önemli bir parçası olan değerler eğitimi, insanların birbirlerinin haklarını tanımalarını, fikirlerinin ve düşüncelerini özgür şekilde anlatabilmesini, çevresindeki insanlara hoşgörü göstermesini sağlar. Bunları edinmiş kişiler, huzurlu şekilde ortak değerleri paylaşmanın sevincini hissedecektir (Çelikten, 2019: 17).

Eğitim sistemimizin genel hedefleri itibariyle, çocuklara ve öğrencilere kazandırılması önemli olan değerler bulunmaktadır. Değerler her anlamda fiziksel, psikolojik, kişisel vb. alanlarda gelişmiş karaktere, özgür irade ve bilimsel düşünme yeteneğine sahip, insan ve insan haklarına saygı duyan, yapıcı, yaratıcı, topluma ve kendine karşı sorumlu kişiler yetiştirmek amacını taşımaktadır. Bu amaçla iyi insan yetiştirmeyi hedefleyen sistem, tüm sınıf ve kademelerde değerlerin kazandırılması gerektiğı düşüncesi içindedir (Kasapoğlu, 2013: 99).

Değerler işlevleri dikkate alındığında, mutlu bir toplumun inşa edilmesini sağlayacak özelliklere sahiptir. Toplumun yapısını, kültürünü yansıtan ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken önemli bir toplumsal yapıdır. Sonradan edinilen değerler, kişinin olumlu yönlerini ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır (Aydoğan, 2018: 16). Diğer bir deyişle değerler, sosyal anlamda bireyi ahlaki davranışa yönlendirmekte, kişinin olumsuz davranışlarını önleyerek bunların olumlu yöne doğru ilerlemesi adına baskı kurmaktadır (Bolat, 2016: 329).

Değerlerin hiçe sayıldığı toplumlarda yaşayan bireyler, kendi dünyalarında çatışmalarla karşı karşıya kalırlar. Yani tam olarak sınırlarının ne olduğı belirtilmemiş davranışlar, çatışma ortamına neden olur. Yaşanan bu olaylar topluma yansır ve

toplumsal huzursuzluğa yol açar. Değerler, kişilerin bireysel ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini düzenler ve beraberinde huzuru da getirir (Kasap, 2019: 36). Başka bir deyişle her toplumun kendine has değerleri ve bu değer sistemlerini kaybetmesi sosyal kontrol aracını kaybetmesi anlamına gelmektedir (Şimşek, 2015: 81).

Korkmaz (2013: 54), değerler için sosyologların üzerinde antlaştığı bazı hususları şu şekilde sıralamaktadır:

- “1. Toplumsal davranış maksatludur yani bir hedefe yöneliktir.*
- 2. Değerler, arzu edilen, istenilen davranışlardır; yani insanların önem verdiği, istediği, bir zorunluluk, ibadet ya da zevk olarak algıladıkları şeylerdir*
- 3. Değerler, araçların seçimini etkiler ve dolayısıyla insan davranışlarını yönlendirir.*
- 4. Değerler her zaman birbiri ile tutarlı/uyumlu olmayabilir.*
- 5. Bir toplumda genellikle bazı değerler temel değerler haline gelerek onu şekillendirir ya da ona özgün bir karakter kazandırır.*
- 6. Temel değerler, kalıcılık ve paylaşılma eğilimindedir ve bu nedenle topluma isikrar ve bütünleşme sağlar.”*

Öte yandan değerlerin sadece aile tarafından verildiğini düşünmemek gerekir. Ailede başlayan değerler eğitimi, okulda devam etmektedir. Okul, sadece bazı bilimsel değerlerin olduğu yer değil, kişinin her anlamda gelişim sağlamasını sağlayan eğitim yuvasıdır. Toplumsal gerçekleri ve kültürel öğeleri de aktaran bir yapıya sahiptir. Değerleri aktararak sosyal gelişimi sağlayan yönleri her zaman vardır (Arıkan, 2021: 18). Diğer bir deyişle ailelerin vermiş olduğu değerler, okulların katkılarıyla yeni nesillerde ulusal bilincin oluşmasına katkı sağlar (Karagöz, 2018: 65).

Edebi eserler ise çocukların tarihsel süreç içerisinde kabul gören ve toplumda paylaşılan değerleri tanıyıp, öğrenmesine katkı sağlamaktadır. Bu şekilde değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması sağlanmaktadır. Bu değerler aktarılırken en önemli araçlardan biri de edebi eserler materyalidir. Çocukların bu edebi eserlerle

karşılaşmasını sağlayan Türkçe ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin aktarılmasını sağlamak amacıyla yer verilen farklı türde birçok edebi eser araç olarak kullanılmaktadır (Fırat ve Mocan, 2014: 28).

Türkçe öğretim programında değerler için MEB (2019: 4):

“Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.”

Değerler, bir program ya da öğrenme alanı, ünite vb. olarak kabul edilmemiş, bundan farklı olarak eğitimin önemli bir amacı olduğu, değerlerin öğretim programlarında ve öğretim programlarının her biriminde olması gerektiği vurgulanarak on kök değere belirlenmiştir (Durhat ve Ökten, 2020: 676).

Türkçe öğretim programında kök değerler aktarılmıştır. Bunlar: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik şeklindedir MEB (2019: 4). Bu kök değerlerin dışında verilmesi gereken birçok değer de bulunmaktadır.

Değerlerin eğitimdeki görevleri yadsınamaz. Ailede başlayan değerler eğitimi, eğitimin kurumsallaşmış hali olan okullarda devam eder. Temeli aile atarken, okullar inşa eder. Değerler eğitimi toplum kültürünü, insan yaşayışını aktaran; iyi, erdemli insan ve vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan eğitim unsurudur.

Yukarıda verilen ifadelerden hareketle değerlerin toplum tarafından kabul görmüş ve eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Değerler, Türkçe öğretim programlarında desteklenmiş ve çocuklara aktarılması için edebi eserler bir araç olarak kullanılmıştır. Eğitim sisteminde değerlere önem verilmiştir. Toplumsal ve bireysel ilişkileri düzenlediği görülmüştür

2.6. Halk Edebiyatı

Halk edebiyatına bakmadan önce halk bilimi ve folklorun ortaya çıkışını anlatmak gerekmektedir. Dundes (2005: 127)'e göre folklor teriminin ortaya çıkmasıyla birlikte tanımları hakkında araştırmacıların tartışması, William Thoms'un ilk defa bu terimi 1846'da ortaya atması itibariyle başlamıştır. Folklor kelimesindeki "folk" halk kavramını açıklarken "lore" bilim kavramını açıklar.

Folklor yabancı terimiyle dünyada 19. yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan bu bilim dalı, farklı dillerde adı için yeni çeviriler üretilmesine karşın, bizim dilimizde "halkbilimi" sözcüğüyle kendine yer bulmuştur (Oğuz, 2007: 30).

Le Utley (2005: 130) folkloru, "sözlü olarak aktarılan edebiyat" olarak açıklayarak, yeni ve farklı bir bakış açısı getirerek tanımını yapmıştır. Bu tanımlama diğer uzmanların da kullanabileceği bir tanımlamadır. Owen (2005, 138) ise folklor kelimesinin davranışsal olarak yorumunu, herhangi bir türün edebi olgulardan ayrılmamasına rağmen, gelenek göreneklerden ziyade insanların bazı gereçlerle ürettiği ürünleriyle birlikte, ekonomik davranışa hatta sanat ve onun ürünlerine kadar uzatır.

Dünya geçmişine bakıldığında hiçbir ulusun, milletin ortaya çıkar çıkmaz uygar bir seviyeye ulaşmış olduğu söylenemez. Toplumda olabilecek aksaklıkları düzeltmek için ve toplumun düzenini koruma adına töreler oluşturulmuş, gelenek ve görenekler zamanla var olmaya başlamıştır. Doğa olayları ve yaratılış için söylenenler, ulusların savaşları, mücadeleleri, kahramanlıkları, üzüntüleri ve acıları vb. gibi olguların, şiirsel bir dil ile destanlaştırıldığı bilinmektedir (Arslan, 2017: 3).

Halk biliminin ana çerçevesinin, ilk başta bu söyleyeni belli olmayan (anonim) ürünler olduğu kabul edilirken, daha sonra topluma yani halka ait inanç, gelenek, görenekler hatta maddi kültür öğelerinin de bu bilim dalına dâhil edildiği görülmüştür. Halk bilim, halka ait olan bu kültür öğelerini gelenek dâhilinde inceleyerek sosyal bir bilim olduğunu gösterir (Durbilmez, 2013: 104).

Genel olarak halk bilimin gayesinin ülkelerin, milletlerin geçmişten günümüze ulaşmış olan örf, adet, gelenek vb. değerleri gelecek kuşaklara aktarmak ve geçmiş ve

gelecek kuşaklar arasındaki iletişimi arttırmak olduğunu söyleyebiliriz (Aslan ve Yılar, 2019: 647). Halk bilimi bir kültür aktarıcısı konumunda bulunmaktadır.

Folklor ve halk bilimi açıkladıktan sonra, bunların en büyük kaynaklarından biri olan halk edebiyatı konusunu anlatmak gerekmektedir. Boratav (1982a: 102-103)’a göre halk edebiyatı, kimin tarafından ortaya çıkarıldığı belli olmayan, başlangıçta tek yaratıcı olsa da sonradan bu özelliğini kaybederek toplumun ortak malı olmuştur. Görkem (2009: 416), sözlü kültür ürünlerin halk edebiyatının içerisinde araştırıldığını söylemektedir. Bu bilgiyle halk edebiyatının ana kaynağının, sözlü kültürün ürünleri olduğunu söyleyebiliriz.

Halk edebiyatının ilk ürünlerinin sözlü olduğu bilinmekte, daha sonraki zamanlarda yazılı ürünlerinin de ortaya çıktığı görülmektedir. Daha önce sözlü olarak oluşturulan ürünler çeşitli nedenlerle yazılı olarak icra edilmiştir. Halk edebiyatı ürünlerinin belli bir kısmı ise sözlü özellikleri kesinleştikten sonra yazılı olarak da oluşturulmaya başlanmıştır (Ekici, 2005: 72).

Halk edebiyatı ürünlerinin, geçmişle gelecek arasında büyük bir bağ kurduğu gibi ortak kültür mirasının oluşmasına da katkı sağladığı görülür. Bu ürünlerin görevlerinden biri ise geçmiş ve gelecek arasında köprü vazifesi görmesidir.

2.6.1. Türk Halk Edebiyatı Kolları ve Türleri

Halk edebiyatının üç kolu bulunmaktadır. Bunlar: “Anonim Halk Edebiyatı, Âşık Edebiyatı, Tekke Edebiyatı” şeklindedir.

Anonim Halk Edebiyatına baktığımızda, İslamiyet Öncesi ve İslamiyet Sonrası olarak kendi içinde ikiye ayrılır. İslamiyet öncesinde türlerin koşuk, sagu, sav olduğu görülür. İslami dönemde ise ninni, mâni, atasözü, türkü, hoyrat gibi türler bulunmaktadır. Bu dönemde nesre dayalı türler: “mit, destan, efsane, masal” türleridir.

Âşık Tarzı Türk Edebiyatı’na baktığımızda, hece ile oluşturulan türler: “koşma, semâi, varsağı, destan, güzelleme, koçaklama, taşlama, muamma, nasihat, hikâye-destan” şeklindedir. Aruz ölçüsüne dayalı olanlar ise: “divan, selis, semâî, kalenderî, satranç, vezn-i âher” türleridir (Artun, 2004: 63-82).

Tekke Edebiyatı (Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı) kolunda bulunan türler şunlardır: tevhid, ihlas-nâme, ilâhi, münacat, nâ't, gevher-nâme, dolab-nâme, esmâ-i nebi, siretü'n nebi, mucizât-ı nebi, mirac-nâme, mevlid, hilye, kırk hadis, menâkıb-nâame, velâyet-nâme, vücud- nâme, nasihat-nâme, istihracnâme, nevrûznâme, nutuk, hikmet, devriye, şathiye, şefaatnâme (Güzel ve Torun: 2010: 363- 383).

2.6.1.1. Halk Masalları

Halk masalarının dünya tarihine girişi, Eloi Johanneau'nun 1807'de kaleme aldığı "Halk Masalları Hakkında Mülahazaları" eseri ile 1826'da yazılan, aynı zamanda Walckenaer'in Perrault'a sunulan "Peri ve Sergüzeşt Masallarının Menşeleri Hakkında Mektup" eseri ile başlar. Bu akım, 1813'te Grimm Kardeşler'in önderliğinde Almanya'da, daha sonra önemli Avrupa ülkeleri ve Slav ülkelerinde yayılmıştır (Boratav, 1982b: 271).

Ayrıca Boratav (1982b: 271-272), halk masallarının sınıflandırmasını şu şekilde açıklamıştır:

1. Harikulade hikâyeler: (Merveilleux) (1Dev, Peri vs. masalları).
2. Realist hikâyeler: (Karı koca, hırsız vs. hikâyeleri).
3. Tuhaf hikâyeler.
4. Kahramanları hayvan olan hikâyeler.

Bu masallar ilk olarak halk arasında anlatılarak ve belli bir zaman diliminde gelişip sonradan yazıya geçirilmiştir. Halk masalları toplumun bağrından kopup geldiği için toplumun özelliklerini gösterir. Çeşitli bilim dallarının çalışma alanı olmaktadır. Geçmiş dönemde yaşamış bir toplumun gelenek, görenek ve kültürünün geleceğe de taşınmasını sağlar.

Halk masallarının genel özelliklerini Sakaoğlu (2014: 17) şöyle açıklamıştır:

1. Bu masal türü kalıp ifadeler ve formeller yönünden zenginlik gösteren yapıya sahiptir.

2. Masalarda olaylar, şahısların arasında, olağanüstü varlıklar ile şahıslar arasında ya da insan yerine geçmiş hayvanlar arasında gerçekleşir.

3. Dev, cin vb. olağanüstü varlıklar bu masallarda kendine yer bulur.
4. Bu masallarda birden fazla olay gerçekleşebilir. Olaylar birbirine benzeyebilir ya da birbirinden bağımsız ve farklı olabilir.
5. Farklı anlatılara göre uzun olabilir.
6. Bu masalların, büyük bir çoğunluğu hayal ürünü olup gerçekle ilgisi yok denilecek kadar azdır.

Halk masallarının başka bir özelliği ise başkarakterin olaylar sonunda mutlu sona ulaşması ve muradına ermesidir. (Ozan, 2011: 73). Masalların büyük bir çoğunluğu bu şekilde sonuçlanır. Ayrıca masallar içerisinde mutluluk, sevinç, hüzn, başarı, başarısızlık gibi konuları da ele alır. Bu konular eşliğinde halk masalları, kuşaktan kuşağa bir kültür mirası aktarıcısı rolündedir (Kaçmaz, 2020: 16).

Masalların kültürü aktarma ve taşıma rolü, var olmasını sağlayan toplumun düşünce ve yaşamından büyük ayrıntıları barındırır. O dönemde yaşamış ya da daha öncesinde yaşamış insanların başına gelen olayları, çeşitli zaman ölçüleri içerisinde aktarmaya çalışır. Kullandığı sembollerle, motiflerle ve tiplerle insanların özelemlerini, isteklerini, yaşayışlarını anlatır (Saluk, 2018: 42).

Masallarda, kültürü aktarmada en çok tip ve karakterlere görev düşmektedir. Bunlar üzerinden istenen duygu, düşünce, olaylar dinleyici ve okuyucuya aktarılır. Halk masallarında kullanılan tipler genellikle çocukların masal kitaplarında karşılaştığı tiplerdir. Güleç (2011: 182-183), halk masallarında kullanılan tipleri belirtmiştir:

Dev: Çok iri yapılı, genellikle insana benzeyen önemli tiplerden biridir.

Cadı Karılar: Büyüyle uğraşan kötü tiplerdir.

Araplar veya Zenci Araplar: Masallarda iyilikçi görevini üstlenirler. Darda kalanların yardımına koşan kişilerdir.

Padişahlar: Altından ya da gümüşten saraylarda oturan kişilerdir. Birçok halk masalında yer alan tiptir.

Keloğlan: Türk zekâ gücünü temsil eder.

Bunlardan hareketle masallar için, toplumun bağrından kopmuş, kuşaktan kuşağa aktarılmış hem yetişkinler için hem de çocuklar için söylenmiş halk nazım biçimi olduğunu söyleyebiliriz. Halk masallarında olağanüstü olaylar, sıra dışı kahramanlar, değişik tarzda kalıp ifadeler mevcuttur. Kullanılan tipler ise toplumun oluşturmuş olduğu karakterlerdir. Aslında bu tipler toplumun karakterize ettiği ve kendi temsil gücünü oluşturduğu kalıplaşmış tiplerdir. Toplumun birçok yanını ortaya koyar. Bu nedenle günümüze ulaşmış olanlar kültür özelliklerini içerisinde taşımaktadır.

2.7. Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan

Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan, 27 Kasım 1947 yılında Kars'ın Arpaçay ilçesinde dünyaya gelmiştir. 1966-1970 yılları arasında Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olarak lisans eğitimini tamamlamıştır. 1975-1977 yılları arasında Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde, “Karşılaştırmalı İngiliz ve Türk Çocuk Oyunları” teziyle yüksek lisans eğitimini bitirmiştir. 1977-1980 yılları arasında aynı üniversite ve aynı bölümde “Kuzey Doğu Anadolu (Kars) ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar” tezi ile doktorasını tamamlamıştır. (Yüksek Öğretim Kurumu Akademik, t.y.).

Ardahan Üniversitesinde görev yapan Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan 2012 yılında Ardahan Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi müdürlüğü görevini icra etmiştir. 2014-2017 yılları arasında Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümünde başkanlık yapmıştır. 2017-2020 yıllarında Halkbilimi Bölümünün başkanlığını yürütmüştür. İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Halkbilimi bölümünde başkanlık görevine devam etmektedir. 2015 yılında doçentlik unvanı alan yazar, sonraki yıllarda profesörlük unvanını da almıştır. Birçok teze danışmanlık yapmıştır (Ardahan Üniversitesi, t.y.).

Yazar, şair ve ressam olan Ahmet Ali Arslan birçok kitabı kaleme almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar
- Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar-II. Cilt
- Taş Kınası
- Kars Folktales
- Kızılderili ve Türk Şamanizmi
- Ataların İzi ile, Kızılderili/ Türk Kültür İlişkileri
- Arpaçay Nağılları
- Tanrı Dağına Kar Yağıyor Bu Gece
- Ardahan, Çıldır, Göle Masalları
- Kırgız Folklor ve Etnografyası Kırgız Masalları (Akılay Arapova ile birlikte çıkardığı eser) (Kitap Yurdu, t.y.).

Aynı zamanda Garipkafkaslı adıyla resim yapan yazar, 2016 yılında “Garipkafkaslı’dan Sanatının 45.Yılında Resim Sergisi” adıyla resim sergisini sevenleri için açmıştır. Kendisine ait resimler birçok kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Ardahan Üniversitesi, 2016).

Tezimizin ana kaynağı olan “Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar-II. Cilt” eseri ilk olarak İrlanda ve İskoçya halk masallarının İngilizce metinlerine sonra da Türkçe metinlerine yer vermiştir. Daha sonra Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan tarafından Kars’ta derlenmiş olan 30 halk masalına yer vermiştir. Birçok masal örneğini içerisinde barındıran eser 496 sayfadır. 2000 yılında Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları tarafından basılmıştır (Arslan, 2000).

2.8. İlgili Çalışmalar

Alan yazın incelendiğinde çocuk edebiyatına yönelik bilimsel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Farklı yöntemler kullanılarak çocuk edebiyatına ilişkin temel ilkeler ve değerler eğitime yönelik çalışmaların bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk edebiyatı bağlamında literatürde çokça eser incelemesi mevcuttur. Sevim (2020), “Çocuk Edebiyatıyla İlgili Lisansüstü Çalışmalardaki Eğilimler: Bir

İçerik Analizi” adlı çalışmasında lisansüstü çalışmaların konuları ele alış biçimini incelemiş ve 672 tezden 350’sinin “bir eseri çocuk edebiyatı değişkenleri açısından inceleme” üzerine yapıldığını tespit etmiştir. Bu da yapılan çalışmaların %52’sini oluşturmaktadır.

Bu çalışmalar, genellikle modern edebiyat ürünleri üzerinde gerçekleştirildiği için iki başlık olarak ele alınmıştır. Bunlardan ilki tasarım özellikleri, ikincisi ise içerik özellikleridir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Tekin (2017) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde, Süleyman Bulut tarafından yazılmış 37 çocuk kitabı incelenmiştir. Doğrudan çocuklara yönelik hazırlanmış eserler üzerinde inceleme yapıldığı için yukarıda ele aldığımız iki başlık açısından da incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda, incelenen eserlerin çocuklara edebî zevk verecek, okuma alışkanlığı kazandırabilecek nitelikler taşıdığı, ders kitaplarında metin olarak okutulabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bir başka çalışma 13 tarihi çocuk romanlarını kapsamaktadır. Çelik (2016) tarafından yapılan çalışmanın inceleme konusu “çocuk edebiyatının temel öğeleri” olarak verilmiş ve tasarım özellikleri bu başlık altında ele alınmıştır. İçerik özellikleri ise diğer öğeler olarak çalışmada yer bulmuştur.

Literatürde, eserlerin yalnızca ilettiği değerler bakımından incelendiği çalışmalar da mevcuttur. Yardımcıel (2015) tarafından yapılan çalışmada, Aysel Gürmen’in 30 eseri incelenmiş ve barındırdığı değerler ile aktardığı mesajlar ele alınmıştır.

Kimi zaman farklı edebi eserler ortaya koyan yazarların, yalnızca çocuk edebiyatı kapsamındaki eserleri ile çalışmaların sınırlandırıldığı da görülmüştür. Güneş’in, 2019 yılında yaptığı “Mustafa Rahmi Balaban’ın Çocuk Edebiyatı İle İlgili Eserleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışma buna örnek teşkil etmektedir. Çalışmada söz konusu eserlerin, çocuk eğitime sağladığı katkı bakımından değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bir diğer inceleme alanı, anonim halk edebiyatı ürünlerinin çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesi olmuştur. Efe (2019) tarafından, Dede Korkut hikâyelerini temel alan bir çalışma yapılmış ve 13 kitap üzerinde gerek yapı gerekse içerik bakımından incelemelerde bulunulmuş, incelemeye alınan değerlerin MEB tarafından belirlenen değerleri kapsadığı belirtilmiştir.

Efe'nin (2019) çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da halk edebiyatı ürünleri kapsamında bir tür olan masallar üzerinde inceleme yapılacaktır. Literatürde bu yönde bir yönelim çalışması mevcut olmamakla birlikte halk edebiyatı ürünleri üzerinde inceleme çalışmalarının çok nadir olduğu söylenebilir.

Tıgılı (2014) “Miyase Sertbarut’un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Öğelerine Göre İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışması, çocuk edebiyatına yönelik yapılan çalışmalardan biridir. Bu çalışmada Miyase Sertbarut’un 25 çocuk kitabı eseri, çocuk edebiyatı temel öğeleri ve ilkelerine göre incelenmiştir.

İpek (2017) ise “Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimi Çerçevesinde Numan Kartal’ın Eserlerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Numan Kartal’a ait 1 öykü, 9 masal kitabından toplam 57 metni, eğitsel değerler ve çocuk edebiyatı iç ve dış yapı özellikleri bakımından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, bu eserlerin dış yapı açısından uygun olduğunu, içyapı açısından ise bazı eserler haricinde genel olarak çocuklara uygun olduğunu saptamıştır.

İpek (2019b) “Nur İçözü’nün Romanlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Nur İçözü’nün çocuk romanları, çocuk edebiyatı temel ilkelerine göre incelenmiş; Sakarya ilinin Geyve ilçesinde 72 öğrencinin görüşü alınarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın sonucunda Nur İçözü’nün çocuk romanlarının çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çocuk romanlarının ilköğretim ikinci kademe seviyesine uygun olduğu saptanmıştır.

Gökmen (2017) “Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışması, çalışmalara başka bir örnektir. Bu çalışma 2010 ile 2015 yılları arasında Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği Edebiyat Ödülleri, Türkan Saylan Sanat ve Bilim Ödülleri, Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı Ödülleri, Tudem Edebiyat Ödülleri gibi yayınevi ödülleri almış öykü ve romanları ele almıştır. Bunları çocuk edebiyatı temel öğelerine göre “karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, görsel bir uyaran olarak resim” gibi temel öğeler bakımından incelemiştir.

Akyüz (2014) “Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezi çalışmasında, Muzaffer İzgü’nün 88 çocuk edebiyatı eserinden, rastlantısal yöntemle 30 yapıt seçilmiştir. İlk

olarak tasarım ve resim, konu- kurgu, izlek-tema, çevre, iletiler, karakter, dil ve anlatım ile yazınsal ve eğitsel özellikler olmak üzere sekiz başlık altında incelenmiştir. İkinci aşamada ise “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeğı” kullanılmış ve yapıtların nitelikleri puanlandırılmıştır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örneklem grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, doküman inceleme yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi ve doküman inceleme vb. gibi yöntemler kullanılmaktadır (Karataş, 2015: 71). Doküman inceleme bilgileri sistemli ve aşamalı bir süreçten oluşmaktadır. Çalışılan olgu ve verilerin sistematik bir şekilde toplanması ve analizi bu aşamaların bir parçasıdır (Özkan, 2019: 1). Karataş (2015: 72) doküman incelemeyi, incelenen konu ile ilgili yazılı belgelerin analiziyle verilerin elde edilmesi yöntemi olarak açıklamaktadır.

Yıldırım ve Şimşek (2018: 173) ise doküman incelemenin, araştırılan olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelemesi olduğunu söylemektedir. Araştırmada Kars halk masallarının, çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğu ve değerler eğitimi yönünden zenginliği, doküman inceleme yöntemi ile incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu

Çalışmanın evrenini, Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan'ın derlediği ve kitabında yer verdiği 30 Kars halk masalı oluşturmaktadır. Örneklemi ise Prof. Dr. Ahmet Ali Arslan'ın kitabında yer verdiği ve tezde araştırılan 15 Kars halk masalı oluşturmaktadır. Bu çalışmada örneklem seçimi yapılırken yörede daha önce bu masallar üzerinde çalışmaların az olması etkili olmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesi, literatür taraması yapılarak elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur. Çalışmada Kars halk masalları ve diğer dokümanlar incelenerek veriler elde edilmiştir.

Kars halk masallarının, çocuk edebiyatı temel ilkelerine bağılı olarak içyapı unsurlarına ait bulguların çözümlenmesinde iki kaynak temel alınmıştır. Sever (2019)'in “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” kitabında ve Akyüz (2014)'ün “Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” doktora tezinde verilmiş olan çocuk edebiyatı temel ilkelerinden esinlenerek masallar betimlenmiş ve çözümlenmeler yapılmıştır. Masalların sözlü edebiyat ürünleri olması ve bunların tek kitapta toplanması nedeniyle tasarım ve resim özellikleri bu çalışmada ele alınmamıştır. Ele alınan çocuk edebiyatı ilkeleri şunlardır:

1. Konu ve Kurgu
2. Tema
3. Kahraman ve Karakter
4. Dil ve Anlatım
5. Çevre
6. İleti
7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Verilen bu temel ilkelerin nasıl olması gerektiğı kavramsal çerçevede verilmiş, bunlara göre masallarda incelemeler yapılmış ve elde edilen bulgularla değerlendirmeler yapılmıştır. Bu masalların içerik özellikleri ve değerler eğitimi bakımından incelenmesi doküman inceleme yöntemiyle yapılmıştır. Yazınsal ve eğitsel özellikler ilkesi altında yer alan değerler eğitimi, bu ilkedan ayrı bir şekilde incelenmiştir.

3.4. Veri Analizi

Çalışmada öncelikle veri analizi araçları olarak içerik analizi tekniğı kullanılmıştır. Büyüköztürk vd. (2017: 259), içerik analizini şu şekilde açıklamaktadır: “İçerik analizi insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan bir tekniktir.”

Halk masallarına yönelik yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen verilerle, masalların çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygunluğu denetlenmiştir. Bununla birlikte masalların çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun olup olmadığı kararına varılmış ve gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Daha sonra bu masallarda hangi

değerlere yer verildiğine bakılarak, değerler eğitimi bakımından zenginliği ortaya çıkarılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, Ahmet Ali Arslan (2000)'ın Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar kitabından, Kars halk masallarının çocuk edebiyatı temel ilkeleri (konu ve kurgu, tema, kahraman ve karakter, dil ve anlatım, çevre, ileti, yazınsal ve eğitsel özellikler) bağlamında incelemesi yapılmıştır. Değerler, yazınsal ve eğitsel özellikler temel ilkesi altında incelenmemiş, ayrı başlık altında değerlendirilmiştir.

4.1. Ahvah Molla

Bu masal 15.01.1977 tarihinde, Kars'ın Iğdır ilçesinin Alican köyünde, H. İsmail Ene'nin anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan, 2000: 382-388). (O dönemde Iğdır Kars'a bağlıdır.)

4.1.1. Konu ve Kurgu

Bu masalın konusu azimli olmaktır. Masalın başlangıcında “Bir kişi varıydı, bir oğlu varıydı. Bu oğlu heşbir iş görebilmirdi.” s.382 ifadesi bize konuyla ilgili ipucu vermektedir. Masal 3. şahıs tarafından anlatılmıştır. Konu çocukların hoşuna gidecek, onları eğlendirecek ve azmin önemini benimsetecek bir niteliktedir.

Masalın kurgusu incelendiğinde, serim yani giriş kısmında baba, oğlunun işe yarayan biri olmasını ve eve yardımcı olmasını istemektedir. Bu nedenle masal ilk olarak köylünün hayvanlarını, oğlunun otlatmasını istemesiyle başlamaktadır. Oğlu, beş altı gün otlattıktan sonra yapamayacağını söyler ve ailesi çocuğun okuması için karar alır. Bir molla ile karşılaşır ve çocuğu o okutmak ister.

Burada babanın çaresizlik içinde, mecburiyetten çocuğunu gönderdiği görülür. Çocuğu alır ve kendi evine götürür. Orada molların kızının sözüne bakarak altı ay kalır ve hiçbir şey öğrenemez. Bu süre içinde, annesi oğlunun hasretine dayanamayarak oğlunun geri gelmesini ister ve baba oğlunu almaya gider. Masalda anne sevgisinin ağırlığı burada görülür.

Masalın ilerleyen kısımlarında, olayın düğüm yani gelişme bölümleri başlamaktadır. Masalın ana kahramanının maceraya atıldığı kısımdır. Kurgunun bu bölümünde, olağanüstü olayların sık yaşandığı görülür. Dağın başında baba ve oğul bir inek görürler. Baba ve oğlu farklı yönle gittiği için ineği tutamaz ve bu nedenle oğluna üzüntüsünü anlatır. Sonra inek bir öküz daha sonra da bir deveye dönüşür ama yine tutamazlar. Burada gerilim ögesinin olduğu görülür. Ayrıca çocuk ailesine yardımcı olmak için çaba göstermeye başlamıştır. Bu bölümde çocuk farklı işlere yönelse de ailesi için fedakârlıklar yaptığı görülür. Sonrasında evlerinin maddi olarak zorda olduğunu bilen çocuk, babasına öküz olacağını ve kendisini çarşıda satmasını ister. Çarşıya giderler, babasına: “Meni gör, gözü göy tişi seyreh adama satmaynan. Her ne verse satmaynan ona.” s.386 diyerek telkinde bulunur. Masalın bu bölümü çocuklarda merak duygusunu arttıracaktır. Daha sonra baba birine satar, eve döner ve oğlu evdedir. Ertesi gün at olacağını söyler, aynı şekilde satılır. Bir sonraki gün deve olacağını söyler. Ama bu defa işler değişir. Deve olarak alan kişinin kızı devenin Mehmet olduğunu anlar. Fakat oradan da bir yolunu bulup kaçar.

Masalda olağanüstü olaylar daha da artmıştır. Burası masalın son bölümü ve düğümün çözüldüğü kısımdır. Burada çocuk muradına ererek mutluluğa erişir. Son bölümde kuş olup diyar diyar gezerken, bir nehrin kurduğunu, kum olduğunu görmüştür. Orada bir iğne olmuş, iğneyi alan kişide elek olmuştur. Alan kişi onu elemiş sonra güvercin olup bir padişahın başında taç olmuştur. Sonrasında bir derviş olup tacı padişahın istemiş, padişah bunun üzerine tacı yere vurmuş; taç mısır taneleri olup etrafa saçılmıştır. Derviş bir anda bir cüce olup yerdeki mısır tanelerini toplamış, tilki olup padişahın karşısında durmuş. Sonunda da çocuk muradına ermiş ve vezir olmuştur. Metinde abartılı olayların olması inandırıcılığı düşürmektedir.

4.1.2. Tema

Masalın bize vermek istediği mesajın fedakârlık olduğu görülmektedir. Masalda Mehmet adlı çocuğun, ailesinin durumuna çok üzüldüğü, bu nedenle farklı yollarla para kazandırmaya çalıştığı ve muradına da erdiği görülür. Bu masalda, çocuğun insanları kandırarak para kazanması olumsuz bir mesajken, ailesi için fedakârlık yapması olumlu bir mesajdır.

Çocuğun kılıktan kılığa girmesinin en büyük nedenlerinden biri, ailesine olan sevgisidir. Burada aile sevgisini çocukların sezdiği takdirde, ailenin ne kadar önemli olduğu bilincini kazanarak aile bağının önemini anlayacaktır. Bu etki, çocukların gelişimi açısından önemlidir.

4.1.3. Kahraman ve Karakter

Masalın ana kahramanı, ailenin çocuğu olan, masalda sadece bir kere adının verildiği Mehemmet'tir. Anlatıcı, çocuğun fiziksel özelliklerinden çok davranışsal özelliklerini anlatmayı tercih etmiştir. Çocuk, masalın başında işi olmayan, ailesi için bir şey yapamayan bir karakter olarak görülür. Çocuk masalın bütün bölümlerinde ön plana çıkmış, aktif olarak masalda yer almıştır.

Çocuk, başlangıçta olan durağanlığından masalın ilerleyen kısımlarında devingen bir karaktere dönüşmüştür. Başlangıçta pasif durumdayken daha sonra aktif hale gelir. Masalın başında verilen işleri yerine getiremeyen çocuk, ailesinin kötü durumunu göz önünde bulundurarak, farklı yollara başvurarak ailesinin maddi durumuna katkı sağlamaya çalışır. Bunu yaparken olağanüstü olayların olduğu göze çarpmaktadır.

Mehemmet, durumunun farkında olan, okumaya istekli ve bunları bilen ama başta başarılı olmayan biri olarak görülmektedir. Daha sonra farklı yollarla da olsa ailesine katkı sağlayan, aktif biri olarak görülen karakterdir. Başlangıçta olan isteksizliği, yerini çabalama isteğine bırakır.

Masalın diğer yan karakterleri ise; anne, baba, molla ve padişaktır. Anne, masalın belli bir kısmına kadar yer alırken, daha sonrasında yer almadığı görülür. Anne çocuğunu çok seven, ona özlem duyan, durağan bir karakterdir. Çocuğunun yanında olmasını isterken aynı zamanda okumasını da istemektedir. Baba, serim bölümünden çözüm bölümüne kadar aktif olan, çözüm bölümünde yer almayan, durağan karakterdir. Çocuğunun iyiliğini düşünen ve onu önemseyen bir modeldir. Masalın büyük bir bölümünde yer almaktadır.

Molla ise masalda eğitime önem veren, bilinçli bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Molla iyiliksever, insanlara yardım eden, durağan bir karakterdir.

Padişah, masalın çözüm bölümünde yer alan, hakkında çok bilgi verilmeyen diğer yan karakterlerden birisidir.

4.1.4. Dil ve Anlatım

Masalın dil ve anlatım özelliklerine baktığımızda, sık sık kısa cümlelerin kullanıldığı, ayrıca devrik cümlelerin, sıralı, bağlı, soru cümleleri ve fiil cümlelerinin sayısının fazla olduğu görülmüştür. Masalda yer alan kısa cümlelerden biri: “*Çarığın bağını bağlamağa kaldı.*” s. 384 örneğidir. Devrik cümleye: “*Neggedieledi bunu satmadı buna.*” s. 385 bir örnektir. Kurallı cümlelerin masalın genelinde kullanıldığı görülmüştür.

“*Gelsin getsin, buzovumuzu otarsın, başını otarsın.*” s.382 bağımlı sıralı cümlelerden bir tanesidir. “*Saldı yanına, yavaş yavaş ordan çıhdı, şeherden çıhdı.*” s. 383 bağımlı sıralı cümlelere diğer bir örnektir. Ayrıca masalda soru cümleleri de kullanılmıştır. “*Emi bu oğlunu hara aparırsan*” s. 383 bunlardan biridir. Masalda ünlem cümlelerine de yer verilmiştir. “*Ayvah molla da çarşıdaydı.*” s. 384 ünlem cümlesidir.

Masal, anlatım bakımından deyimlere yer vererek zengin bir anlatıma sahip olduğunu göstermiştir. “*Gözü açıl ol*” s. 386, “*mejbur olduh , heyir olsun*” s.383 gibi deyimlerin kullanıldığı görülmüştür. Aynı zamanda masalda, sıfatlardan ve benzetme sanatından da yararlanılmıştır. “*göy göz*” s.385 kelime grubu uğursuz anlamında kullanılmıştır.

Masalın dil anlatım yönünden diğer bir zenginliği, bağlaçların sıklıkla kullanılmasıdır. “*Be ne yapah, bunu ne sahabı eliyeh, bunu ne eyliyeh ki bu es vahabı olsun?*” s.382 cümlesinde “ki” bağlacı iki cümleyi birbirine bağlamıştır. “*Herkes de metel kalır.*” s.386 cümlesinde “de” bağlacının kullanıldığı görülür. Bağlaçların birçok kez kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca metinde zamir, sıfat, isim türlerinin sıkça kullanılması anlatımı güçlendirmiştir.

Karşılıklı diyaloglar masalda önemli bir yer tutmaktadır. Masalın birçok yerinde karşılıklı konuşmalar yer almaktadır. Bunlara örnek olarak:

- “*Selam*

- *Aleyküm salam.*
- *Merhaba.*
- *Merhaba.”* şeklindeki diyaloglar verilebilir.

Masalın genel yapısına baktığımızda, yöresel ağız özelliklerini taşıdığı görülür. Bu nedenle sözcüklerin söyleminde ve yazımında farklılıkların olduğu görülmektedir. Çocukların bazı kelimelerin anlamını çözmekte zorluk çekebileceği aşîkârdır. Fakat çeşitli anlatımların kullanılması, farklı kelime türlerinden yararlanılması, söz sanatlarına yer verilmesi ve anlatımın eğlenceli olması çocukların dilsel gelişimi açısından önemlidir. Ayrıca masal, ana şeklinden ziyade özü korunarak yazı dili ile kaleme alındığında, çocukların dilsel gelişimine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Masalın yazım ve noktalama işaretlerinin kullanımı bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Masalda nokta, virgül, soru işareti, iki nokta, tırnak işareti, konuşma çizgisi gibi noktalama işaretleri kullanılmıştır. “*Emma, bu molların bir gızı vardı. Bu kız oğlanı gördü: - Oğlan, bah babam ne dese sözüne bahmaynan. O “Elif, bey”dese, sen “tey”de. O dese “çin” sen dene “dal”. Heç onun dediğine sen bahmaynan. Ele sen öz bildiğini gelbinde sağıla. Heç babama bildirmeynen.*” s.384 diyalogunda masalın genelinde kullanılan noktalama işaretlerinin tamamının yer aldığı görülür. Ayrıca cümleleri birbirinden ayırmak için virgüllerden yararlanılmış, konuşmalarda ve örneklerde iki nokta ve konuşma çizgisi kullanılmıştır. Bu da çocukların noktalama işaretlerini sezmesine yardımcı olacaktır.

Bazı cümlelerde özneleri ayırmak için kullanılan virgüller, çocukların sözcük ve sözcük gruplarının cümle içindeki görevlerini sezmelerine yardımcı olacaktır. Çocukların özne, yüklem, tümleçlerin varlığından haberdar olmalarını sağlayacaktır. Bu da çocukların dil bilgisi kurallarının farkına varmaları açısından önemi büyüktür.

Masalda ağız özellikleri dikkate alındığında, sözcüklerin yazımının ağız özelliklerine göre kaleme alındığı görülmektedir. Bu nedenle sözcüklerin yazımı, yazı diline göre farklılık göstermektedir. Bazı kelimelerin “*yaştökür*” gibi bitişik yazıldığı görülmektedir. Bunun gibi birkaç yerde yazım hatası vardır. Bunun basım hatası mı

yoksa yazım hatası olduğu tam olarak anlaşılmamaktadır. Masal, yörenin ağız özelliklerine göre derlendiği için yazım hataları tam olarak değerlendirilememektedir.

4.1.5. İleti

Masalda bulunan iletiler, açık ve örtük şekilde karşımıza çıkmaktadır. Masalın en önemli iletisi, çaba göstererek istenilen, amaçlanan hedeflere ulaşılabilmesidir. Her ne kadar bunu farklı bir yolla da yapmış olsa da masalın iletisi budur. Masalın büyük bölümünde açık iletiler verilmiştir. “-*Be ne yapah, bunu ne sahabu eyliyh, bunu neyliyh ki, bu es vahabu olsun?*” s.382 cümlesinde çocuğun işsiz, güçsüz olduğunu fakat kendisinden ziyade baba ve annesinin bunu düşündüğü açıkça görülmektedir.

“*Kişi aparnan bunu mehdebe goynan, mehdepde ohusun, bir adam olsun el içinde dolansın. Ben ne yapah elecamız nedi?*” s.382 cümlesinde ise çocuğun eğitim görmesi gerektiği, bu sayede ancak bir yerlere gelebileceği ve ilerdeki yaşamına yön vereceği iletisi bulunmaktadır. Eğitimin ne kadar önemli olduğu örtük bir şekilde anlatıcı tarafından vurgulanmaya çalışılmıştır.

“-*Sen ne bilirsən, ne ohudasan.*”, “-*Oğlunun kendisi debileceh.*” s.383 baba ve molla arasında geçen bu diyalogda molla, çocuğun kendisinin çaba göstermesi gerektiğini vurgulamaya çalışmaktadır. Yani çocuğun isterse işin üstesinden gelebileceği, her şeyin onun çabasına bağlı olduğu aktarılmaya çalışılmıştır.

4.1.6. Çevre

Masalda çevre tasvirleri yeterli şekilde yapılmamıştır. Çevreden bahsederken kısa ve sade bir şekilde anlatımın gerçekleştiği görülür. Örneğin; çocuk ve ailesinin yaşadığı yerin bir köy olduğu biliniyor ama köyü gözümüzün önünde tam olarak canlandıramıyoruz. Masalda büyük bir denizin yanında bir diyalog geçmektedir. Aynı zamanda masalda yeterli tasvir yapılmamasına karşın dağ, çarşı ve padişahın güllü bahçesi masaldaki bulunun mekânlardır. Masalın büyük bir çoğunluğu köyde geçer ve maddi zorluklar yaşandığı anlatılır. Bu nedenle masalda ailenin sosyoekonomik durumu genel olarak bilinmektedir.

4.1.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda, yoksul bir ailenin çocuğu olan Mehemmet adlı çocuğun, ailesi için çaba göstermesi ve sonunda muradına ermesi anlatılmaktadır. Bu masalda çocukların ders çıkarması amaçlanmıştır. Burada çocuklara, zor durumlarda pes etmemeyi, bununla mücadele edilmesi gerektiği anlatılmaya çalışılmıştır. Öğüt veren bir tavır sergilenmemiştir.

Olağanüstü olaylar genelde çocukların ilgisini üzerine çekmektedir. Bu nedenle masalda bulunan olağanüstü olaylar, çocukların masala olan ilgisini arttıracak ve merak duygusunu ön plana ortaya çıkartacaktır. Bu olağanüstü olaylar çocukların, gerçekte kurmaca arasındaki farka eleştirel bir gözle bakmasını sağlayacaktır. Ayrıca anlatıcının ağız özelliklerinden kaynaklı, samimi bir dili bulunmaktadır.

Anlatılarda yer alan çocuğun, bazı şeyleri başarmaya çalışması yazınsal olarak eserin daha güçlü hale gelmesini sağlamıştır. Bu, çocukların başarma isteğini olumlu yönde etkileyecektir. Bu da çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocuklara vermek istediği olumlu davranışlardan biridir.

Anlatımda olaylar, karmaşık bir yapıda anlatılmaktan ziyade, kronolojik sıraya göre anlatımı tercih edilmiştir. Bu da yazınsal olarak anlatımın akıcı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamıştır. Anlatımda cinsel rollerin işleyişi ise baba, ataerkil bir şekilde ailenin başında olan, geçimini sağlayan; anne evi çekip çeviren, ailesine bakan; çocuk ise ailesi tarafından bakımı üstlenen kişi olarak görülmektedir.

4.2. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş

Bu masal 23.06.1977 tarihinde, Kars'ın Cıldır ilçesinin Zinzal köyünde, Ensar Durdağı'nın anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan, 2000: 421-426). (O dönemde Cıldır Kars'a bağlıdır.)

4.2.1. Konu ve Kurgu

Masalın konusu dürüstlüktür. Dürüst olanın yolunun da doğru olacağını aktarır. Bu masalın öğüt vermekten ziyade, çok iyi bir ders çıkarma mesajı vardır. Masalda yer verilen bu olayın, çocukların doğruluğa ve dürüstlüğe verilen önemi görmesi açısından önemlidir.

Masalın kurgusu ilk olarak kişi-kişi çatışması ile başlamaktadır. Masalın giriş kısmı, düz kardeş ile eğri kardeşin arasındaki tartışma ile başlamıştır. Masalın ana kahramanları olan düz kardeş dürüstlükten yanayken, eğri kardeş hırsızlık yapan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İkisi bir karar alır ve doğruluğun kazanıp kazanmayacağı iddiası ile yola koyulurlar.

Burada kurgunun bir parçası olarak olağanüstü olayların yaşandığı görülür. Bu da masalda heyecan ve merak öğelerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Düz kardeş çıktığı yolda, bir tepenin başında, yerde bir kazan dolusu pilav, bir sinide beş on tane ketenin olduğunu görür. Başkasının olduğunu düşünerek, aç olduğu halde erdemli davranır onları yemez. Daha sonra sabredip beklerken bir tilki, şeytan ve cinin geldiğini görür. Bunlar yemek yerken tilki bir selvi ağacının altında altının olduğunu söyler. Cin, bir Şah'ın kızının akıı dengesini bozduğunu fakat çarenin ise kendisinde bulunan bir minder parçasından üzerine dikerse iyileşeceğini söyler. Şeytan, şahın köprü yaptığını fakat her seferinde onun gidip yıktığını söylemiştir. Bu köprünün yıkılmaması için yedi katırın tırnağı kazıp, bastırırlarsa yıkılmayacağını söyler.

İnsanlar, doğruluğun ve dürüstlüğün ne kadar önemli olduğunu farkına zamanla varır. Masalların genel yapısı itibariyle, iyilerin ödüllendirildiğı kısımlar burada başlamaktadır. Masalda düz kardeş, dürüstlüğünün meyvelerini toplamaya başlar ve ilk olarak selvi ağacının altındaki altını alır. Köprünün oraya gider, ağırlığınca altın karşılığında, yedi katıra toprağı bastırarak köprüyü yapar ve altını alır. Daha sonra şahın kızını gidip iyileştirir ve muradına erer. Masalın bu bölümleri çocuklara insanlara zarar vermeden, iyi niyetle yola çıkanların kazanacağı mesajını verir.

Masalda, tilkinin ve diğer varlıkların kendi arasında konuşması kurgunun falb özelliğı de taşıdığını göstermektedir. Bu tür, yıllardır çocukların çok yoğun ilgisi çekmiştir. Özellikle 3-7 yaş arası çocukların daha çok okuduğı bu tür, çocuklarda hayvan sevgisini arttıracığı düşünülmektedir.

Masalın son bölümlerine yaklaşınca, kötülüğün cezalandırıldığı kısımlara gelindiğı görülür. Hırsızlık yapan, insanların malına zara vererek geçimini sağlayan

eğri kardeş; tilki, cin ve şeytan tarafından cezalandırılır ve orada öldürülür. En sonda ise dilek bölümü yer alır.

4.2.2. Tema

Masalın teması erdemdir. Masalda iyilikten, dürüstlükten yana olan düz kardeşin ödüllendirilmesi; hırsızlık yaparak, insanlara zarar veren kardeşin ise cezalandırması çocuklara doğruluğun, dürüstlüğün her zaman kazanacağı mesajını vermektedir. Bir nevi çocuklara iyiliği ve doğruluğu aşılamaaya çalışmaktadır.

Masalda yer alan ana mesajın dürüstlüğün üzerine kurulu olması çocukların gelişimi açısından önemlidir. Başkalarının malına zarar vererek hayatına devam edenlerin, bir gün bunun cezasını çeceklerinin farkına varmalarını sağlayacak niteliktedir. Masalın kurgusu, bu yaşananlardan bir ders çıkarılmasıdır.

4.2.3. Kahraman ve Karakter

Metnin iki tane ana kahramanı bulunmaktadır. Masalda adları verilmeyen kardeşlerden biri düz kardeş diğeri eğri kardeş olarak tanıtılmıştır. Ana kahramanların fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiş, davranışsal yönleri ve düşünce yapıları anlatılmıştır. Bu kahramanlardan düz kardeş, kardeşini doğruluk ve iyiliğe yönlendirmeye çalışan, dürüstlüğü ile ön planda olan kahramandır. Düz kardeş baştan sona kadar çizgisini bozmamış, zamanla kendini geliştirmiş devingen bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda açık bir karakterdir. Okuyucu masal içerisinde onu tanımaktadır. Masalda iyi rolünü üstlenmiş kahramandır. Kahraman masalın her yerinde ön plandadır.

Masalın diğeri ana kahramanı ise insanların malını çalan, yanlış yollardan ilerleyen eğri kardeşdir. Eğri kardeş, masalda kötü olarak nitelendirebileceğimiz roldedir. Kahraman hemen hemen masalın her yerinde yer alırken belli bir bölümde bahsi geçmemektedir. Masalın sonunda yaptığı yanlışlar ve doğruluktan uzak durması nedeniyle cezalandırılmıştır. Bu kahraman, masalın başından sonuna kadar düşünce yapısı olarak aynı kalmış durağan bir kahramandır.

Masalın diğ er yardımcı karakterleri ise tilki, cin, şeytan ve şahtır. Bunlar masalda yardımcı kahramanlar olarak görülmektedir. Bu yardımcı karakterler masalın belli bölümlerinde yer alan, masalın gidişatına göre kendine yer bulan karakterlerdir.

4.2.4. Dil ve Anlatım

Masal dil ve anlatım özellikleri bakımından incelendiğ inde, cümle yapılarında yükleme bakımından devrik ve kurallı cümlelerin varlığı görülmektedir. Ayrıca isim cümlelerinin, fiil cümlelerinin, soru cümlelerinin, sıralı, bağılı, kısa ve uzun cümlelerin varlığı göze çarpmaktadır. “*Gollih e eğini gavağna gatdı, t şdü yola.*” s. 421 cümlesi devrik cümlelere bir  rnek, “*Oğlum bunnan sora enişdem sensen.*” s. 425 cümlesi hem kurallı hem de isim cümlesine örnektir.

“*Zaman o zamanıydı, eğıri gardaşnan düz gardaş varıydı.*” s. 421 cümlesi masalda yer alan isim c mlelerindendir. “*Bu adamcağız sabreledi, yemehlerden heş yemedi.*” s. 422 cümlesi ise fiil cümlelerine bir örnektir. “*Yemehlerden yediler,  ıhdı heresi bir terefe dağıldı getdiler.*” s.422 cümlesine bakıldığında sıralı bağımlı cümlelerin kullanıldığı görülür. “*Toylar  alındı, ajlar doydu,  ılpahlar geyindi.*” s. 425 cümlesi ise masaldaki sıralı bağımsız cümlelerden bir tanesidir. Ayrıca masal içerisinde kısa ve uzun cümlelerin varlığı oldukça fazladır.

Anlatım yönünden önemli bir zenginlik olan deyimler, masalda kendine yer bulmuştur. “* are edemmeler*” s. 424  are bulamamak anlamında, “*sa a s rmeğ *” s. 425 se a sürmek anlamında metinde kullanılan deyimlerdir. Anlatımı canlandırdığı görülmektedir.

Ayrıca masalda birçok bağlacın kullanıldığı görülmektedir. Genellikle “ki”, “ve”, “de” bağlaçları kullanılmıştır. Bunlara  rnek: “*Aması da odu ku, g n z yaperih, gece gaherih kin, köprü gene u uf.*” s.423, “*altın vererse ve benim dedihlerimi yaparsa*” s.423, “*Keteleri de parçaladı yedi.*” s. 425 olarak bu kullanımlar verilebilir.

Anlatımı zenginleştiren diğ er bir öge ise söz sanatlarının varlığıdır. Söz sanatları, çocukların okumalarında estetik bir zevk duymalarını sağılayan bir araçtır. Masalda ise özellikle benzetme söz sanatından faydalanılmıştır. “*gollih e eğı*” s.421 (kuyruğı kısa eşek)  rneğinde benzetme sanatı, “*boynum gıldan ince*” s.424

örneğinde ise mübalağa sanatı kullanılmıştır. Ayrıca bunlar sıfat görevindedir. Masalda isim, fiil, sıfat, zarf, zamir gibi sözcük türlerinin tamamına rastlanmaktadır.

Masalda karşılıklı konuşma yani diyaloglara sıkça yer verilmiştir. Bunlardan biri:

- *“Gardaş bu ne galabalıh?*
- *Sen duymadın mı?*
- *Yoh dedi. Duymadım.” s. 424* şeklindedir.

Anlatıda nokta, virgül, konuşma çizgisi, tırnak işareti, kesme işareti, soru işareti, iki nokta gibi noktalama işaretleri kullanılmıştır. Bu açıdan daha fazla noktalama işareti yer verilebileceği kabul edilebilir. Tırnak işaretinin de kullanılabileceği yerlerin belli bir kısmında da virgül kullanılmıştır. Çocukların daha çok ve farklı noktalama işaretlerini görmesi açısından dikkat edilmesi gereken diğer bir özelliktir.

Masal ağız özelliklerine ve konuşma diline göre kaleme alındığı için metnin yazıya aktarılmasında, kelimelerin büyük bir bölümünün yazı dilinden çok farklı şekilde olduğu görülmektedir. Derleme bir eser olan masalların bu özelliklerinden dolayı yazım yanlışları vardır diyemeyiz. Çünkü konuşma dili esas alınarak kaleme alınmıştır.

4.2.5. İleti

Masalın, çocukların ve yetişkinlerin ders çıkarması gereken mesajlara sahip olduğu görülmektedir. Masalın en büyük mesajı olan dürüstlüğü her zaman kazandırması iletisi, masalda açıkça verilen ana iletidir. Bunların yanında açık ve örtük şekilde verilmiş iletilere de sahiptir. *“Başga da sennen yeddi gatırın dırnağını isderem kin, orya basırajjam. Daha da köprü uşmayajjah.” s.423* cümlesinde isteklerinin yerine getirilmesi halinde köprünün uçmayacağını söylemesi açık bir iletidir.

Masal ve anlatılarda örtük iletilerin kullanılması, çocukların verilen mesajı anlamak için çaba sarf etmesi, çocukların zihinsel gelişimi açısından göz önünde bulundurulmalıdır. *“Pekla, okuneledi ge sennen biz ikimiz seyahata çıhah. Men bir dorgu yolnan gedim, sen de bu eğri yolnan get. Göreh kimin işini Allah rasd*

getireceh.” s.421 cümlelerinde, eğri yol olarak belirtilen yanlış yoldan gidilmesi, düz yol olarak belirtilen ise dürüstlüğün olduğu doğru yoldan gidilmesinden bahsedilmektedir. Bu cümlede: “Burada sen yanlış yoldan git; ben doğru yoldan gideceğim. Allah doğru yoldan gidenin mi yoksa yanlış yola başvurana mı yardımcı olacak?” şeklinde anlama gelecek bir örtük ileti kullanılmıştır.

4.2.6. Çevre

Çevre unsuru masalda tam olarak belirtilmemiştir. Belirsiz bir zaman diliminde mekânlar da tam olarak bilinmemektedir. Bilinen, bir dağ başında kulübenin olduğu, bir köprüyü yaptığı ve şahın kızının odası mekân olarak kullanıldığıdır. Çevre belirgin şekilde tasvir edilmemiş, anlatılmamıştır. Masal veya anlatılarda çevre ve mekânın tam olarak belirtilmesi, tasvir edilmesi çocukların masala olan ilgisini arttıran özelliklerdendir. Bu yönüyle masal yetersizdir. Masalda kişiler arasında iletişim çok iyi değildir.

4.2.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda öğüt vermekten ziyade daha çok ders çıkarılması hedeflenmiştir. Doğru yoldan gidenin mükâfatını nasıl aldığını gösteren bir ders vermek amaçlamıştır. Masal genel olarak çocuklara yaratıcı düşünme olanağı sağlamamaktadır.

Esere baktığımızda düz kardeş ve eğri kardeşin birbirine kaba kuvvet uyguladığı görülür. Daha sonra ise bu kavga, yerini karşılıklı diyaloga bırakmıştır. Birbirleri ile iletişim kurarak hakikati ikisinin de görmesini sağlamaya çalışmışlardır. Bu da çocukların kaba kuvvetle değil, iletişimle her sorunun çözüleceği mesajını verir.

Masalın olay bölümlerinde, olağanüstü olayların yaşandığı görülmektedir. Kurmaca metinlerde genel olarak yer alan olağanüstülük, bu masalda da kendine yer bulmuştur. Çocukların, burada yer alan olağanüstü olaylara ve geçek yaşama eleştirel bir gözle bakması açısından bir fırsat sağlayacaktır.

Anlatımda olaylar karmaşık şekilde anlatılmamış, geriye dönüşler yapılmamıştır. Bu da çocukların sıkılmasını önleyebilecek bir yöntemdir. Olaylar belli bir zaman diliminde gerçekleşmiş, bu da olayların takibini kolaylaştırmıştır.

Masalda çocuklara bir işi gerçekleştiren doğru yöntemi bulmanın, eğitsel olarak gerekliliği vurgulanmıştır. Düz kardeşin önüne gelen işleri doğru yöntemi bildiği için kolaylıkla halletmesi, çocuklara bir işe başlamadan önce doğru yöntemi bulmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Masalın sonunda eğri kardeşin, tilki ve diğerlerini yakalaması, heyecan ve gerilim öğelerinin devreye girmesini sağlamıştır. Bu öğeler, masala olan dikkati arttırmakta, ilgiyi kendisinde toplamaktadır.

4.3. Tuz Kadar Sevgi

Bu masal 25.03.1978 tarihinde, Ardahan'da, Güneş Öztürk'ün anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:440-442). (O dönemde Ardahan Kars'a bağlıdır.)

4.3.1. Konu ve Kurgu

Tuz Kadar Sevgi masalının konusu, baba sevgisi olarak belirlenmiştir. Sevgi üzerine kurulu olan bu masal, gerçeğin altında yatan nedeni iyi düşünüp, sonuçlarının ne olacağını tahmin etmenin önemini vurgulandığı bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Masalın kurgusu incelenirken, masalın başında babanın, çocuklarının ona olan sevgisini duymak istemesiyle başlamaktadır. Her çocuğu farklı sözcükleriyle sevgisini babalarına anlatmaya başlamıştır. Konunun duygusallık taşıması, içerisinde sevgiyi barındırması çocukların duyuşsal özelliklerini olumlu şekilde etkileyecek niteliktedir.

Masalın devam eden bölümünde, baba ve küçük kız arasında anlaşmazlık çıkar. Burada kişi- kişi çatışmasının olduğu görülür. Çünkü baba, küçük kızının onu tuz kadar sevdiğini söylemesini anlayamamış ve ona karşı büyük bir kızgınlık beslemiş; onu beline bir çuval tuz koyarak saraydan sürgün etmiştir.

Masalda diğer masallara nazaran olağanüstü olaylar yok denecek kadar azdır. Bu da eseri daha gerçekçi kılmıştır. Küçük kız yorgunken bir eve sığınır ve yaşlı kadın onunla kalmasını ister. Kız bunu kabul eder. Kadının yanında hayatına devam ederken bir bey gelir ve kızı beğenir, onunla evlenmek ister.

Masalın bu bölümünde tesadüfî olayların gerçekleştiği görülür. Padişah kızını sürgün edip gönderdiği için pişman olur, her yerde onu aramaya adamlar gönderir. Bulunmayınca umudunu keser ve üzüntüsünü biraz olsun gidermek için gezintiye çıkar. Kızın eşinin olduğu şehre gelir orada karşılaşılır. Fakat durumdan haberdar değildir. Kız babasını görür görmez tanır; babasına yapılacak bütün yemekleri tuzsuz yapar. Babası yemeği yediğinde tuzsuz yemeği yiyince tat alamadığını fark eder. O zaman kızının sözü aklına gelir ve büyük bir üzüntü yaşar. O anda kız babasına durumu anlatır ve birbirlerine sarılır, ağlarlar. Baba onları kendi ülkesine götürür, tahtı damadına bırakır. Masalda olaylar kronolojik zamana uygun hazırlanmıştır. Geriye dönüşler yapılmamıştır. Anlatıcı olayı olduğu gibi aktarmış, kendini olaya katmamıştır.

4.3.2. Tema

Masalın teması, çocuk olsun yetişkin olsun herkesin ilgisini çekebilen sevgi temasıdır. Bu sevgi temasıyla, bir çocuğun babasına olan sevgisini en içten şekilde dile getirmeye çalışması ve bunun karşısında hiç beklemediği durumlarla karşılaşması aktarılmaya çalışılmıştır. Sevgi teması çocukların ilgisini çekecek niteliktedir.

Sevgi temasının bir yanlış anlaşılma üzerinden anlatılması, masala farklılık katmıştır. Olayların anlatılışı sırasında verilmek istenen mesajın belirgin olarak verildiği görülmüştür. Bu da masalın amacına ulaştığının bir göstergesidir.

4.3.3. Kahraman ve Karakter

Masalın ana kahramanı padişahın küçük kızıdır. Küçük kız samimi, içten sevgi dolu biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Küçük kız masalın başından sonuna kadar duyuşsal ve davranışsal olarak aynı kalmış durağan bir kahramandır. Masalda babası tarafından yanlış anlaşılınca sürgün edilmiş ama buna sabır göstererek hayatına devam etmiş, masalın sonunda mutlu olmuştur. Masalda kahramanların fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiş; daha çok davranışsal ve duyuşsal özelliklerine yer verilmiştir.

Masalda yer alan diğer kahraman ise padişaktır. Padişah masalda başta kötü bir karakter olarak görülürken, daha sonra pişman olup davranış ve düşüncelerinde

değişiklik olan bir karakter olarak karşımıza çıkmıştır. Bu da onun devingen bir karakter olduğunu gösterir. Padişah kızını gönderdikten sonra büyük bir pişmanlık yaşamış, üzüntüsü masalda hissedilmiştir.

Masalın diğer yardımcı karakterleri ise padişahın diğer iki kızı, küçük kızla evlenen bey ve yaşlı kadındır. Bunların, masalın belli bir bölümünde yer alıp daha sonra aktif olarak yer almadıkları görülür. Yaşlı kadın iyiliksever, insanlara yardımcı olmak isteyen biri olarak görülmektedir.

4.3.4. Dil Bilgisi

Masalda cümle yapıları incelendiğinde yüklem türüne göre fiil, isim cümlelerinin olduğu görülmektedir. Yüklem yerine göre incelendiğinde kurallı cümleler mevcuttur. Anlamlarına göre soru cümleleri vardır. Ayrıca yapılarına göre basit, birleşik, bağlı ve sıralı cümlelerin olduğu görülmüştür.

“Esgiden bir padişah yaşarmış.” s.440 cümlesi yüklem yerine göre kurallı, yüklem türüne göre isim, yapısına göre ise basit bir cümledir. *“Gız razi olmuş, bir zaman sora yaşli gariyi evde biraharah süriyi gendisi otarmağa başlamış.”* s.441 cümlesi, -arak- zarf fiili kullanarak birleşik cümle kurulmuştur. Aynı zamanda cümle, sıralı bağlı cümleye bir örnektir.

“Dünyada en değerli şey duzdur, ben babamı duz geder severim, demiş.” s. 440 cümlesi, bağımsız sıralı cümleye örnektir ve isim cümlesidir. *“Nene gızını çoh begendim, bene verir misin? demiş.”* s. 441 cümlesi anlamına göre soru cümlesidir. Bu şekilde cümle türlerinin kullanılması çocukların cümle türlerindeki bu farklılıkları sezmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Masal, söz varlığı açısından zengin bir yapıya sahiptir. *“hoşuna getmiş”* s.440, *“silmiş süpürmüş”* s.440, *“yas tutmuş”*, *“iş işden geçmiş”* s.441, *“haber alamadım”* s.442 gibi deyimler kullanılmıştır. *“esgi bir ev”*, *“yaşli bir gari”* s.440 , *“yurtici hayvannarın”* s.441 sıfat tamlamaları, sözcük grupları kullanılmıştır.

Ayrıca masalda *“için, mi”* gibi edatlar: *“ki, ama, de, da”* gibi bağlaçlar kullanılmıştır. *“Aradan yıllar geçmiş, padişah üzüntisini dağıtmah için, bir gün yanın abirgaç adamını almış uzun bir geziye çıkmış.”* s.441 cümlesinde amaç-sonuç anlamı

sağlamak için edat kullanılmıştır. “*Baba beni tanıdın mı?*” s.442 cümlesinde, soru edatı kullanılmıştır. “*Ancak neneyi de yanına alarak evlenmişler.*” s.441 Cümlesinde “de” bağlacı kullanılmıştır. “*Bey birde bahmiş ki, dünya güzeli bir kız.*” s.441 cümlesinde “ki” bağlacının kullanıldığı görülür.

Anlatım sade bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ağız özellikleri taşıdığı için bazı kelimelerin anlamının bilinmediği takdirde, masal tam olarak anlaşılamayabilir. Masalda ağız özelliklerinin kullanılmasının bir dezavantajı da kelimelerin yazımının ağız özelliklerine göre kaleme alınmasıdır. Bu açıdan yazım hataları tam olarak anlaşılamamaktadır.

Ayrıca masalda diyaloglara da yer verilmiştir. Olaylar anlatılırken karmaşık bir yapıdan uzak durulmuştur. Dili, yazı diline çevrildiği takdirde, çocukların sevak okuyabileceği türden bir eserdir. Ayrıca samimi bir dil kullanılmıştır.

Masalda çoğu noktalama işareti kullanılmış, bazı noktalama işaretlerinde ise hatalar yapılmıştır. “*Padişah kızını atturduhdan bir süre sora, yaptığına pişman olmuş ama, iş işden geçmiş.*” s. 441 cümlesinde ama bağlacından sonra virgül kullanılmıştır. Bu bir noktalama hatası olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3.5. İleti

Masalın en önemli mesajı, sevginin ne kadar önemli olduğudur. Masalda sevginin gücünün ne kadar büyük olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Anlatımda, babanın kızına olan sevgisinden dolayı her yeri araması ve ona haksızlık ettiğinin farkına varması sevginin bir türde gösterimidir. Burada sevgi somutlaştırılmıştır.

Masalın çocuklara vermek istediği ileti aslında bir atasözü ile açıklanabilir. Bu “Öfkeyle kalkan zararlar oturur.” atasözüdür. Burada baba bir anlık öfke ile kızını sürgün eder ve sonradan büyük pişmanlık duyar. Daha sonra kızıyla karşılaştığında pişmanlığının karşılığı olarak tahtını ve her şeyini kızıyla damadına bırakır.

Küçük kız, yaşlı kadının yanına gelerek ondan yardım istemiştir. Kadının onu evine alması ve ona bakması yardımseverliğin insanlar arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği mesajını okuyucuya vermiştir. Dayanışmanın, insanların birbirine olan sevgisini arttırdığı vurgulanmak istenmiştir.

4.3.6. Çevre

Masalda çevre, anlatıcı tarafından tam olarak belirtilmemiştir. Küçük kızın yaşlı kadının köyüne ulaşması ve babasının ülkesi olmak üzere iki mekân bildirilmiştir. Bu mekânların tasviri anlatıcı tarafından yapılmamış ve üzerinde durulmamıştır. Çevrenin tasvirinin yapılması masalın okunabilirliği açısından olumlu etki sağlayacaktır. Masal, sosyoekonomik özellikleri açısından değerlendirildiğinde genelde maddi olarak güçlü yapıdadır.

4.3.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalların çoğunda olduğu gibi bu masalda da bir öğüt verme yoktur. Olaylardan ders çıkarma vardır. Bu da okunabilirliğini arttıracak nitelikte önemli bir durumdur.

Masalda padişahın, küçük kızın sözünün ne anlama geldiğini düşünmeden, iletişim kurmadan sürgün etmesi, psikolojik bir şiddetin varlığını gösterir. Burada iletişim kurularak sorun çözülmemiş, padişah daha sonra bunun büyük pişmanlığını yaşamıştır.

Cinsel roller için tam olarak ayırım yapılmamıştır ancak baba otoritesinin yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk, babasının otoritesine boyun eğmiş ve evini, yurdunu terk etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca masalda, öfkeyle hareket etmenin büyük zararlar doğurduğu düşüncesi benimsetilmeye çalışılmıştır.

Kurgu oluşturulurken olaylar sıralı bir şekilde anlatılmıştır. Olaylarda bir bütünlük ve bağlılık vardır. Kurgu ve konu çocukların ilgisini üzerine çekecek seviyededir. Ayrıca masalda olağanüstü olayların olmaması, masalı daha gerçekçi kılmaktadır. Bu yönüyle çocukların severek okuyabileceği ve onları etkileyecek yapıda bir masaldır.

4.4. Öğru Mehmed'in Nağlı

Bu masal 02.04.1977 tarihinde, Kars'ın Arpaçay ilçesinin Sosgert köyünde, Aydın Arslan'ın anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan, 2000:443-450).

4.4.1. Konu ve Kurgu

Zararlı alışkanlıklar masalın konusunu oluşturmaktadır. Babasının, hırsızlığı alışkanlık haline getiren oğlundan, düşmanı olduğu padişahın altın çalmasını istemesi, olayların gelişiminin ana konusudur. Aslında baba, bu kötü alışkanlıktan oğlunu kurtarmak yerine kendi çıkarına kullanmak istemiştir. Burada olumsuz bir mesaj vermektedir.

Masalın kurgusu, ana kahraman olan padişahın oğlu Mehmed'in etrafında gelişen olaylardan oluşmaktadır. Olaylar kişi- kişi çatışması ile başlamaktadır. İki farklı ülkenin padişahı arasındaki kavga ve tartışma olayların zeminini hazırlamaktadır. Asıl olaylar, bu girişte yaşanan olaylardan sonra başlamaktadır.

Masalın olay bölümü, padişahın oğlunun hazineden her gün altın çalması ile başlar. Sonrasında bunu babasına itiraf etmesi ve babasının, düşmanı olan padişahın altınlarından kendisine getirmesi durumunda onu affedeceğini söylemesi, olay bölümünü oluşturmaktadır. Olayların gelişimine bakıldığında olağanüstü gerçekleşen durumların olmadığı görülmektedir.

Masalın ilerleyen kısımlarında çocuklar için olumsuz olarak nitelendirilecek durumlar yaşanır. Babasına yakalanmamak için önce amcasının oğlunu kandırır, bir tuzağa düşürür ve öldürür. Sonrasında babasına suçunu itiraf eder. Daha sonra düşman olarak görülen padişahın yanına gider onu da bir oyunun içine düşürerek bir gece yarısı onu korkutur ve kendini Azrail olarak tanıtarak öldüğünü düşündürür, bir gün sonra onun canını alacağını söyler ve bir tabutun içine koyarak onu babasının sarayına getirir. Gelmeden önce ailesine vasiyetini verir ve 40 gün boyunca odasına kimsenin girmemesini ister. Burada 40 gün kaldıktan sonra padişaha ders vermek için hazinesini millete dağıtmasını, onları serbest bırakmasını söylerler. Ölmediğini Mehmed'in babası ona söyler; diğer padişah baş edemeyeceğini anlar.

Padişah 40 gün sonra sarayına getirildiğinde ailesi öldüğünü düşürür. Odasının kapısı 40 gün sonra açıldığında herkes öldüğünü düşündüğü için, padişahın sağ olduğunu görünce hepsi korkar. Padişah fermanını açıklar, tüm hazine açılır, insanlar serbest bırakılır. Herkes muradına erer. Ama padişahın oğlu hırsızlığından vazgeçmez her gün hazineden birer, ikişer altın çalmaya devam eder.

Masalda yer alan kurgu, olumsuz olaylar üzerine kurulu olsa da merak ögesi belli kısımlarda kendini göstermiştir. Merak ögesi masalın tamamında kendisini göstermemiştir. Masalda kişinin kendini Azrail olarak tanıtip bir tabuta koyması masalın inandırıcılığının azalmasına sebep olmuştur. Bunun dışında gerçekleşen olayların inandırıcılık yönü fazladır. Masalda gereksiz ayrıntılara girilmemiştir. Ayrıca olayların birbiri ile bağlantılı olması yaşananlar arasında kopuklukların yaşanmamasını sağlamıştır.

4.4.2. Tema

Masalın temasının “alışkanlıklar” olduğu tespit edilmiştir. Masaldaki ana kahraman olan Mehmed’in kötü alışkanlığı vardır. Bu alışkanlığıyla çevresine ve kendine zarar vermektedir. Mehmed’in kötü alışkanlığı hırsızlıktır. Babasının hazinesinden sürekli altın çalan Mehmed, babasından istese yine de altınları alacağını bilse de hırsızlığı tercih eder. Çünkü kahraman için hırsızlık, adeta bir meslek haline gelmiştir. Masalda, alışkanlıkların bazen kalıcı olduğu ve her alışkanlığın yararlı olmadığı mesajı okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Temanın böylelikle kurgu içerisinde gelişimi sağlanmıştır. Bu aktarılırken, kahramanın alışkanlıkları yüzünden başkalarına zarar verdiği gibi alışkanlığından da vazgeçmeyeceğini her fırsatta söylemesi, insanlara “Can çıkar, huy çıkmaz.” atasözünü hatırlatmaktadır. Bu hatırlatmayı yaparken kendisine ve başkalarına zarar veren alışkanlıkların sonuçlarını belirgin bir şekilde aktararak, bundan ders çıkarılmasını sağlayacak nitelikte bir masaldır.

Farklı entrikaların yaşandığı bu masalda, mesajı daha etkili kılma adına olumsuz olaylar üzerinden anlatım gerçekleşmiştir. Bu da masalın her yaştan çocuk tarafından okunabilirliğini etkileyebilir. Masalın, özellikle okulöncesi döneminde olan çocuklar için uygun olmadığı görülmektedir.

4.4.3. Kahramanlar ve Karakter

Masalda yer alan padişahın oğlu Mehmed ana kahramandır. Mehmed, hırsızlık yapan, kendisine ve çevreye zarar veren biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Masalın başından sonuna kadar çizgisini bozmamış, hep aynı şekilde düşünmüş ve hareket etmiştir. Masalda kötü kahraman rolünü Mehmed üstlenmiştir. Diğer masalların

aksine, sonunda iyiler ödüllendirilmemiş, kötüler cezalandırılmamıştır. Masalın sonunda da Mehmed hayatına devam etmiş ve hırsızlığını sürdürmüştür. Bu da onun durağan bir kahraman olduğunu gösterir. Ana kahramanın yaptığı olumsuz davranışlar nedeniyle çocukların özdeşim kurmasının zor olduğu anlaşılmaktadır.

Masalın diğer yardımcı karakterleri ise padişah, diğer ülkenin padişahı, Mehmed'in eşi ve amcasının oğludur. Bu kahramanlara baktığımızda padişah baba, başta diğer ülkenin padişahı ile düşmanlık yaşarken sonrasında düşmanlığı bitirmiştir. Başta göstermiş olduğu sert davranışların aksine masalın sonunda daha ılımlı hareket etmiştir. Yani düşünce ve davranış olarak farklılık oluşmuştur. Bu da onun devingen bir karakter olduğunu göstermektedir. Devingen olan bu karakter aynı zamanda düşünce yönünden tutarsızdır.

Masalda Mehmed'in eşi, eşinin hırsızlık yapmasını istemeyen, aynı zamanda eşini de seven yardımcı karakterdir. Diğer ülkenin padişahı ise ilk başta kendini ölmüş zannederek geldiği saraydan farklı şekilde ayrılmıştır. Saraydan ayrıldıktan sonra ülkesinde insanları serbest bırakmış, hazinesini ihtiyacı olanlara dağıtmıştır. Padişah devingen bir karakter özelliği taşımaktadır.

Masalın sadece gelişme bölümünde yer alan kişi ise Mehmed'in amcasının oğludur. Bir tuzak sonucunda masalda canından olmuştur. Masalda yer alan karakterlerden iki padişah haricinde diğerleri durağan özellik taşımaktadır.

4.4.4. Dil ve Anlatım

Diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da cümle yapısı öncelikle incelenmiştir. Çeşitli cümle türlerinin masalda kullanılması çocukların dilsel gelişimini etkileyecek düzeye sahiptir. “*Padişahın biri öteki padişaha bir çuval darı gönderir.*” s.443 cümlesi kurallı, fiil ve basit cümle türündedir. “*İki şehrin padişahı bin-birine tüşmandı, evvelden beleydi, tüşmanydı.*” s.443 cümlesi, bağımlı sıralı, kurallı cümle ve isim cümlesi şeklindedir.

“*Getirir bunu bir tabuta goyur, getirdiği tabudun içine*” s.447 cümlesi yüklemine göre devrik, anlamına göre olumlu, yapısına göre girişik birleşik cümle,

yüklem türüne göre fiil cümlesidir. Bir cümle içerisinde birden çok çeşidin kullanılması dil bilgisi gelişimi açısından önemlidir.

“-Yahu sen ne yafydın? altın getirmedin mi?” s.447 cümlesi, anlam bakımından soru cümlesidir. “Heznenin penceresine bahır ki, heznenin pencersinin önüne zıfıd bidonu goyuflar.” s.443 cümlesi, ki’li birleşik cümleye örnektir. Cümleler “ki” eki birleştirilerek oluşturulmuştur. Hemen hemen her türlü cümle türü kullanılmıştır.

Masaldaki söz varlığına bakıldığında “bele bele” s.445 gibi ikilemelerin kullanıldığı görülür. Atasözü kullanılmamış, daha çok deyim kullanılmıştır. “başa çıha bilecehsen” s.445, “sağ ossun”, “müdafa edilir” s.444, “mısefir eliyir”, “fayda vermir”, “gabul edir” s.446 vb. deyimler masalda yer almıştır. Deyimler çocukların söz varlığına olumlu etki edecek düzeyde yeterli şekilde kullanılmıştır. Fakat atasözlerinin kullanılmaması masal için bir eksikliklerdir.

Masalda “ki”, “veya” “de, da” gibi bağlaçlar kullanılmıştır. “Her gün, daha bunun eli alışır, petşahın hezinesinin bir latın veya daha fazla almasa yata bilmirmiş.” s.443, “İndi budu ki, ahan bu da menimo oğrumdu.” s.449, “Bunun eline de bir kağız verir, deyir men o bir dünyüye getdim geldim, benim hele vedem yetmeyif.” s.449-450 bu cümlelere birer örnektir.

Ayrıca “mı, mi” gibi soru edatları, “e kadar” ve “için” vb. edatlar mevcuttur. “Bunnar artıh bir-birine guvvetderini, güjlerini görsetmeh için birbirderine name gönderirdiler.” s.443 cümlesinde için edatıyla amaç sonuç anlamı katılmıştır. “Bu gedif ordan altını alıf geri dönene geder, emisinin oğlu hurtdeğine geden zıfıdın içine batır.” s.444 cümlesinde “-e kadar” edatı zaman anlamı katmıştır.

Masalda bazı noktalama ve yazım hatalarının olduğu tespit edilmiştir. Özellikle “-e bilmek” yeterlilik fiilinin yanlış yazımı sürekli tekrarlanmıştır. “Başa çıha bilecehsen mi?” s.445 söz öbeğinde başa çıkabilmek şeklinde yazılması gerekirken yukarıda verildiği gibi yazılmıştır. “Baş eliyer bildin mi?” s.449 söz öbeğinde aynı hatanın tekrarlandığı görülür. Baş edebilmek şeklinde yazılması gerekir.

“Vaz keç” s.448 gibi bazı kelimeler, bitişik yazılması gerekirken ayrı yazılmıştır. “-Yahu sen ne yafydın? altın getirmedin mi?” s.447 örneğinde cümle

bittikten sonra yeni cümle küçük harfle başlamıştır. Bu gibi yazım hataları mevcuttur. Fakat bu hataların ağız özelliklerinden mi, yoksa basım hatasından mı olduğu tam olarak bilinmemektedir. Masalda özellikle virgül ve nokta gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı görülmüştür.

Dil ve anlatım olarak bakıldığında ağız özelliklerinin, okunabilirliği olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde masal, yazı diline yaklaştırıldığında, masal okunabilirliği yüksek olacaktır.

4.4.5. Çevre

İncelenen masalların büyük bir bölümünde çevreden tam olarak bahsedilmediği görülmüştür. Bu masalda da mekân olarak padişahların sarayları geçmektedir. Bunlar da tasvir edilmemiş, betimlenme ihtiyacı güdülmemiştir. Masalların bu yönünün zayıf olduğunu söyleyebiliriz. Masalda yer alan çevrenin sosyokültürel yapısının maddi olarak güçlü olduğu söylenebilir.

4.4.6. İleti

Masalın temasında yer alan mesajda da belirtildiği gibi masalın okurlara vermek istediği en önemli mesaj, kötü alışkanlıkların insana ve çevresine zarar vermesidir. Burada çocuklara kötü alışkanlık edinmemeleri gerektiği vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu masalda, olumsuz olaylar üzerinden mesaj aktarılmaya çalışılırken, verilmek istenen mesaj ise olumludur.

Padişah ölmediğini anladıktan sonra ülkesine dönüp insanlara hazinenin kapısını açması, onları serbest bırakması ile herkes mutlu bir hayat sürmeye başlamıştır. Bu olay, insanlar arasındaki ilişkilere iyiliğin ne kadar güzel etki ettiğini gösterir. İyiliğin insanlar arasındaki ilişkileri güçlendirdiği iletili okura aktarılmaya çalışılmıştır.

Masalda Mehmed, amcasının oğlunu bir çuval altın vereceğini vaat ederek tuzağa düşürür. O da bir çuval altın için canını tehlikeye atar. “İnsanların kendisine ait olmayan yani alın teri dökmediği şeyleri elde etmeye çalışmasının sonuçları ağır olabilir.” mesajı verilmektedir.

4.4.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda öğüt veren bir tutumdan uzak durulmuştur. Masalda verilmek istenen şeyler, olaylar üzerinden mesaj verilerek aktarılmaya çalışılmıştır. Masalda ders verme amaçlanmaktadır. Kars Halk Masallarının büyük bir çoğunluğu, öğüt vermekten çok ders çıkarılmasını hedeflemektedir.

Masalda şiddet unsurları bulunmaktadır. İlk olarak iki padişah arasında sözlü şiddet uygulanmıştır. Daha sonra Mehmed, diğer padişahı babasına getirdiğinde iletişim kurmuşlar; padişah düşman olduğu padişahı isteklerini sıralayarak anlaşmışlardır. Masal bu yönüyle iletişimin önemini anlatmaya çalışmıştır.

Masalın bir tekerleme ile başlaması çocukların eğlenmesine katkı sağladığının göstergesidir. Çocuklar belli bir döneme kadar severek ağızından düşürmediği tekerlemeler, masal üzerine ilginin toplanmasını sağlayabilir. Ayrıca bazı türleri içerisinde barındırması yazınsal olarak güçlü bir eser olduğunun kanıtıdır.

4.5. Üç Gardeş

Bu masal 27.02.1977 tarihinde, Kars'ın Göle ilçesinin Yeleçli köyünde, İsmail Yolcu'nun anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:375-381). (O dönemde Göle Kars'a bağlıdır. Şu an Ardahan'a bağlı ilçedir.)

4.5.1. Konu ve Kurgu

Üç Gardeş masalının konusu azimli ve kararlı olmaktır. Masalda üç kardeşin, selvi ağacında yetişen ve insanların gençleşmesini sağlayan üç elmaya ejderhanın musallat olması üzerine, ejderhaya karşı verdikleri mücadele anlatılmaktadır. Bu mücadele sırasında azimli ve kararlı bir şekilde hareket ederek muradına erdikleri görülmektedir.

Masalda genel yapı düşünüldüğünde kişi-doğa çatışması masalın bütününe yayılmıştır. Masalın başından sonuna kadar kişilerin doğada bulunan ejderhaya karşı verdiği mücadele ana konusu çerçevesinde olaylar gerçekleşmektedir. Masalda yer alan olay ve kişiler çocukların seveceği ve ilgisini yoğunlaştıracak türdendir.

Masalda kardeşler sırayla ejderha ile mücadele etmeye koyulur. Fakat büyük kardeş ve ortanca kardeş başarılı olamaz, bu defa küçük kardeş mücadeleye atılır ve masalın asıl bölümleri burada başlamaktadır. Doğanın unsurlarından olan ejderhaya karşı üstünlük kurma çabası, masalın kurgusunun başlıca ögesidir.

Masalın olağanüstü olaylardan meydana geldiği görülmektedir. Ejderhanın peşinden giderek, ejderhanın alıp kaçırdığı padişah kızlarının ejderhayı alt etmenin yöntemini anlatmasıyla padişahın küçük oğlu, ejderhaya karşı zafer kazanır. Padişahın kızının küçük kardeşe verdiği yüzüğü yaladığında iki koyunun karşısına çıkması diğer bir olağanüstülüktür. Bu olağanüstü olaylar, masalın çocuklar açısından inandırıcılığını olumsuz yönde etkileyebilecek düzeydedir.

Masalın devam eden kısmında ise hem ejderhadan kurtulan hem de padişahın kızlarını kurtaran küçük kardeş, padişah tarafından mükâfatlandırılmak istenir. Bunun üzerine kızıyla evlendirmek ister ama o ışıklı şehre gitmek istediğini söyler. Zümrüdü Anka Kuşu onu ışıklı şehre çıkarır. Daha sonrasında orada bir koyun alıp keser, kıyafetlerini değiştirip bir anda Keloğlan olur. Geriye döndüğünde padişahın kızı bunu yüzükten tanıyarak padişaha söyler. Diğer masallarda olduğu bu masal da mutlu sonla biter. Kırk gün kırk gece düğün yapılır.

Masal kurgu yönünden diğer masallara benzer niteliktedir. Masalda gelişen olaylar süreklilik göstermektedir. Bu da masalda heyecan unsurlarının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Olaylara bağlı olarak yer, zaman ve mekân da sürekli değişim göstermektedir.

4.5.2. Tema

Masalın erdemler temasına uygun olduğu anlaşılmıştır. Masal, etrafına zarar veren bir ejderhaya karşı padişahın oğullarının iş birliği içerisinde kararlılık ve azimle mücadele ederek mutlu sona ermesini anlatmaktadır. Tema ile konu arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Buna bağlı olarak çocuğun hayal dünyasını zenginleştirerek gelişimine olumlu katkı sağlayacak niteliktedir.

Masalda azmin ne kadar önemli olduğu vurgulanarak kurgu içerisinde yoğunluk kazanmıştır. Verilmek istenen mesaj okuyucuya aktarılırken yaşanan

olayların sürükleyiciliği, temanın daha belirgin şekilde göz önünde olmasını sağlamıştır. Bu da temayı daha da kuvvetlendirmektedir.

İzlek oluşturulurken masalda yer alan ejderhaya zarar verme gibi şiddet olaylarının varlığı, masalı olumsuz yönde etkilemektedir. Masalda konu, kurgu ve tema aktarılırken daha çok sevginin, merhametin ön planda olması gerektiği bilinmelidir.

4.5.3. Kahraman ve Karakter

Masalda yer alan karakterler; padişah, padişahın büyük oğlu, ortanca oğlu, küçük oğlu, ejderha, yaşlı nine, Zümrüdü Anka Kuşu, padişah ve kızlarıdır. Padişahın küçük oğlu ana kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Olaylar padişahın küçük oğlunun etrafında gelişmekte ve olayların içerisinde baştan sona o bulunmaktadır. Bu nedenle masalın başkahramanı durumundadır. Kahramanın azimli ve istekli olması, çocukların özdeşim kuracağı niteliktedir.

Ana kahramanın masalda elde ettiği başarılar, üstün şekilde gösterdiği çabanın ödülüdür. Kahraman masalın sonunda elde ettiği mutluluğu hak etmiş ve anlatıcı bunu masalda göstermeye çalışmıştır. Bu gayret ve sonrasında elde edilen ödül, çocukların anlayacağı şekilde masala yansıtılmıştır.

Masalın yardımcı karakterleri ise padişahın diğer çocukları, başka ülkenin padişahının kızları, ejderha ve Zümrüdü Anka Kuşudur. Padişahın diğer iki oğlu, masalda ilk başta olayların içerisinde yer alan, mücadele eden ama başarısız olan karakterlerdir. Kardeşlerin birbirine yardımcı olması ve iş birliği yapmaları olumlu davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Padişah ise çocuklarına zarar gelmesini istemeyen, çocuklarına sevgi duyan bir kişidir. Kahramanlar genellikle tutarlı davranışlar sergilemiştir.

Zümrüdü Anka Kuşu ise masalda ana kahramana yardımcı olan iyi niyetli bir karakterdir. Ejderha, çevresine zarar veren, olumsuz davranışlarda bulunan bir kahramandır. Bu ikilinin kullanılması, masalın bir fabl özellikleri taşımasını sağlamıştır. Masalda yaşlı nine ise yardımsever niteliktedir. Masalda yer alan

kahraman sayısı masal özellikleri düşünüldüğünde yeterli seviyededir. Masalda gelişen olaylar ve kahramanlar insan gerçekçiliğinden büyük ölçüde uzaktır.

4.5.4. Dil ve Anlatım

Metin dil ve anlatım yönünden yöresel ifadelerle sıkça yer verilmesi ve kahramanların yöre ağızıyla konuşturulması sebebiyle kolaylıkla anlaşılamayabilir. Kullanılan sözcükler yöre kültürü hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayacak niteliktedir. Dilin bu şekilde kullanılması masallar aracılığıyla kültürel özelliklerin daha iyi bir şekilde öğrenilmesini sağlayabilir. Anlatım akıcı şekilde gerçekleşmiş fakat duru bir anlatım yapılmamıştır.

Masal, cümle bakımından incelendiğinde birçok farklı türde cümle kullanıldığı görülmüştür. Bunların yüklem türüne göre olanlara örnek verilecek olursa: “*Ömür olduhan sora kimse ölmez.*” s.375 cümlesi bir fiil cümlesidir. “*Verimiş, yohimiş vahdın zamanında bir padişah varimiş.*” s.375 cümlesi isim cümlesidir. Bu şekilde isim ve fiil cümleleri birçok yerde kullanılmıştır.

Yüklem türüne göre bakıldığında masalda kurallı ve devrik cümleler kullanılmıştır. “*Herkeş su götürüye ama biz heberi nerden verah gızdan.*” s.378 cümlesi devrik cümledir. “*Olayı anlatıyer, padişah da gabul ediyer.*” s.380 cümlesi ise kurallı cümle türüne örnektir.

Metinde olumlu, olumsuz cümleler ve soru cümleleri kullanılmıştır. “*Oğlan “Sizi buraya getüren kimdür?” deyir.*” s.376 cümlesi anlamına göre olumlu ve soru cümlesidir. Anlamına göre cümle türlerinden birçok cümle bulunmaktadır. Ayrıca cümle yapısına göre cümle çeşitleri de bulunmaktadır. “*Küçük gardaşı gahıyer “Aliyül ya Allah bir”diyer.*” s.376 cümlesi iç içe geçmiş birleşik cümle yapısına örnektir. “*Oğlan üziği alıyer barmağına çalıyer, bu efendime söyliyem, bunnari veriyer.*” s.377 cümlesi sıralı cümle türüne bir örnektir. “*Senede bir gız veracahlar gızı ejdarha yiyecahki bunnar da su içe.*” s.378 cümlesi ise bağlı cümle türüne bir örnektir. Masalda dil bilgisi açısından çok farklı türde cümleler kullanılmıştır. Bu da çocukların dilsel gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Metinde “de-da, ve, ki, ama, yani, ya da” bağlaçları kullanılmıştır. “*O arada ejderha gene gelişinde ortanca gardaşı buna garşuluh veriyer ve bu da müvafah olamiyer.*” s.375, “*Yoh, diyer, baba ya ondan intikamımı alacam helak edecam, ya da gendümi helak etdürecam.*” s.376, “*Diyer ki, “Çoban nerelisin?”*” s.381, “*Herkeş su götüriyer, ama biz heberi nerden verah gızdan.*” s.378 cümleleri bağlaç kullanılan bazı cümlelerdir. Bağlaçların yoğun şekilde kullanılması dil bilgisi kuralları açısından çocukların sezeceği niteliktedir. Bu yönüyle eser güçlü bir yapıya sahiptir.

Masalda ikilemelere çok yer verilmemiştir. “*Yüzigi yaliver, bahiyer ki iki tene goç hakgetdende vuruşa vuruşa geldiler.*” s.377 kullanılan ikilemelerden bir tanesidir. Ayrıca masalda sıfat tamlamalarına, zamir örneklerine ve zarf çeşitlerine de çokça yer verilmiştir. Sözcük çeşidi bakımından zengin diyebileceğimiz bir masaldır.

Masalda noktalama ve yazım hataları oldukça fazladır. Bunun metnin orijinalliğini bozmamak adına, derleyen tarafından direkt anlatıcının ağız özellikleriyle kaleme alınmasından dolayı olabileceği düşünülmektedir.

4.5.5. Çevre

Masalda, diğer masallarda olduğu gibi yer ve zaman belirsizdir. Masalda kahramanın Işıklar Ülkesine gittiği görülmektedir. Bunun dışında çevre ile ilgili ayrıntı verilmemiştir. Çevre unsurları masalın genel özellikleri itibarıyla masalların büyük bir çoğunluğunda verilmemektedir.

Masalda sosyoekonomik çevre yapısına baktığımızda, zengin ve varlıklı kişilere ayrıca fakir insanlara da yer verildiği görülmüştür. Masalda bilindik hayvanlara da yer verilmiştir. Bu da masalın içeriğinin çeşitlilik kazanmasını sağlamıştır.

4.5.6. İleti

Masalın çocuklara en büyük iletisi, azim ve kararlılık ile üstesinden gelinmeyecek hiçbir şeyin olmadığını göstermektir. Çocuklara asla pes etmemeyi ve çalışmanın mükâfatını alacaklarını göstermeye çalışır. Bu da çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyebilecek önemli bir etmendir.

Masalda iş birliğinin önemi de vurgulanmıştır. Kardeşlerin kendi aralarında ejderhayla mücadele ederken iş birliği yapması, ekip çalışmalarının faydalı olduğunu çocuklara iletmektedir. Eğitim açısından büyük bir öneme sahip olan bu iş birliği yönteminin masalda da kendine yer bulması masalın verimliliğini arttırmıştır.

Masalda örtük iletiler de mevcuttur. Bu örtük iletiler objeler üzerinden okuyucu ve dinleyicilere verilmek istenmiştir. Koyunların siyah ve beyaz olması olumlu ve olumsuz davranışların sembolü olduğu mesajını vermektedir. Siyah olumsuz davranışların sembolü, beyaz ise olumlu davranışların sembolü olarak gösterilmiştir.

4.5.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda azim, çalışma ve kararlılığın ne kadar önemli olduğu öğretilmeye çalışılmıştır. Bu öğretilen davranışlar eğitim açısından büyük bir öneme sahiptir. Kardeşlerin beraber plan kurarken fikirlerini açıkça dile getirmesi yaratıcılığın ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Metinde kişiler arası sorunlar iletişimle çözülmüştür. Fakat ejderhaya karşı mücadele verildiğinde kaba kuvvete başvurulduğu görülmüştür. Bu yöntem yerine iletişim kurma yönteminin kullanılması, çocukların psikolojik ve sosyal gelişimleri açısından daha faydalı olacaktır.

Ayrıca çocuklara azimli olma düşüncesi benimsetilmeye çalışılmıştır. Azimli olma düşüncesi benimsetilirken bazı motiflerin kullanılması anlatılmak isteneni daha belirgin hale getirmiştir. Özellikle kuyuda bırakılan kardeş, Hz. Yusuf kıssasını çocuklara hatırlatmaktadır. Bu da masalın anlatımının çok yönlü olmasını sağlamıştır.

4.6. Tülkü, Canavar, Ayı

Bu masal 18.03.1978 tarihinde, Kars'ın Çıldır ilçesinin Güvenocak köyünde, Bolubeyi Şimşek'in anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:366). (O dönemde Çıldır, Kars'a bağlıdır. Şu an Ardahan'a bağlı bir ilçedir.)

4.6.1. Konu ve Kurgu

Metnin konusu kurnazlıktır. Tilki, kurnazlık yaparak ayı ve canavara tuzak kurup, aralarını bozarak kavga etmelerine sebep olmuştur. Kurgunun giriş bölümünde tilki, canavar ve ayı arkadaş, dost olmak ister. Buna bağlı olarak her işlerin, beraber yapılması kararını alırlar. Bir gün karınları acıktığında tilki, tavuk; ayı, bal; canavar ise yöresel bir yiyecek olan kete bulup getirir. Yöreye ait yiyeceğin masala dâhil edilmesi kültürel özellikleri yansıtmaya çalışıldığını göstermektedir. Yiyeceklerin bir kısmını yedikten sonra ertesi gün de yemek için yiyeceklerinin bir bölümünü ayırırlar. Bu bölümde masaldan kısaca bahsedilmiştir.

Masalın gelişme bölümünde kahramanlar arasında çatışmalar başlamıştır. Tilki, canavar ile ayı uyurken yiyeceklerin hepsini yemiş, kalan baldan ayının ağzına sürerek, üzerine kete parçalarını dökmüştür. Bu şekilde ayının yiyecekleri yediği oyununu oynamıştır. Sabah olunca, ayı ve canavar uyandığında ortada hiçbir yiyeceğin olmadığını görürler. Canavar ayıya dönüp baktığında ağzında bal ve kete parçalarını fark eder. Canavar ayıya saldırır ve tilki uzaklaşarak mutlu olur. Burada şiddet unsurlarına başvurulmuştur. İletişim kurularak sorunlar çözülmemiş kaba kuvvet uygulanmıştır.

Masal kurgu bakımından zayıftır. Olaylar çok kısa tutulmuş sadece küçük çatışmaların öncülüğünde masal oluşturulmaya çalışılmıştır. Diğer halk masallarında olduğu gibi kötüler cezalandırılmamış, iyiler ödüllendirilmemiştir. Masal, sadece kurnazlık peşinde olan tilki açısından mutlu şekilde sonuçlandırılmıştır. Bu şekilde cereyan etmesi, masalın kurgusunun iyi bir hal almasını engellemiştir.

4.6.2. Tema

Masalın teması erdemdir. Tilki, insani değerlerin dışında davranmış, ahlak dışı planlar uygulayarak arkadaşlarının arasını bozmuştur. Eğer erdemli davranmış olsaydı kurgu farklı şekilde gerçekleşmiş olacaktı. Tema metinde yer alan kurguya bağlı olarak konu ile yakından ilişkili şekilde varlığını göstermiştir. Kurgunun güçlü olmadığı metinde, izlek kendini iyi bir şekilde hissettirmiştir. Konu ve temanın bağlantılı olduğunu göstermiştir.

4.6.3. Kahraman ve Karakter

Toplamda üç karakterden oluşan kısa bir masaldır. Masal iyi ve kötü olarak nitelendirebileceğimiz kahramanlardan oluşmaktadır. Bunlar: tilki, ayı ve canavardır. Tilki kötülüğü temsil etmektedir. Ayrıca kötü niyetli ve açgözlü olan kahramandır. Ayı ve canavar ise arkadaş olmak isteyen, iyiliği temsil eden karakterlerdir. Ayı ve canavar durağan özelliklere sahipken, tilki devingen özellikler sergilemiştir. Tilki masalı okuyacak çocukların örnek alacağı davranışlar göstermemiştir.

4.6.4. Dil ve Anlatım

Tülkü, Canavar, Ayı metninde, anlamı bilinmeyen sözcüklerin varlığı söz konusudur. Yöresel ifadeler çokça kullanılmıştır. Örneğin “*savah*” s.366 sözcüğü sabah anlamındadır. Bu gibi ifadelerin çok olması metnin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Metin cümle çeşidi bakımından incelendiğinde tüm cümle çeşitlerine yer verilmediği görülmüştür. Kullanılan bazı cümle çeşitlerine örnek verilecek olursa: “*Onnan sora, yateller, tülkü tabi gurnaz, gece gaher ketiyi de yiyer, toyuğu da yiyer*” s.366 cümlesi olumlu, kurallı, fiil ve bağımlı sıralı cümledir. Burada, masalda kullanılan cümle çeşitlerinden birine örnek verilmiştir.

Masalda atasözüne yer verilmezken, “*bele bele*” s.366 ikilemesi, böyle böyle anlamında kullanılmıştır. “*gabul eder*” s.366 kabul etmek, “*boynuna almer*” s.366 boynuna almak deyimleri kullanılmıştır. Diğer sözcük türleri de masalda yer almıştır. Fakat atasözü, deyim ve ikileme yönünden yetersizdir.

Metinde “de, da, ne ne, ki” bağlaçları kullanılmıştır. “*Baheller ki ne kete var, ne toyuh var, ne de bak var.*” s.366 cümlesi bağlaç kullanımına bir örnektir. Masalda daha fazla bağlaç ve edata yer verilebilirdi. Masal oldukça kısa olması nedeniyle söz varlığı bakımından zengin değildir.

4.6.5. Çevre

Metinde işlenen konunun, nerede ve ne zaman geçtiği bilinmemektedir. Masal kısa olduğu için sosyal çevre hakkında da bilgi bulunmamaktadır. Masalda geçmiş

zaman ifadeleri kullanılmıştır. Bu hususlar hakkında okuyucuya yeterince bilgi verilmemiştir. Masalların genel özelliklerine, çevre ve zaman bakımından uygundur.

4.6.6. İleti

Masalın çocuklara ve okuyuculara vermek istediği en önemli mesaj, kötü düşüncelerin, iyi olmayan hislerin birlik ve beraberliğe zarar verdiğini anlatmaktır. Tilkinin sadece fazla yemek için arkadaşlığı bozup, ayıya zarar verdirmesi bunu göstermektedir. Arkadaşlığın, dostluğun çok önemli olduğunu, bunlara bireysel menfaatler için zarar verilmemesi gerektiği hissini uyandırmaktadır.

4.6.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda öğüt vermekten kaçınılmaktadır. Burada tam manada olmasa da ders vermek amaçlanmaktadır. Masalda cinsel kimlik rolleri belirgin değildir. Eğitsel açıdan okuyucuya önemli bir katkıda bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise masalın oldukça kısa olmasından kaynaklanmaktadır.

4.7. Değirmancı ile Tülkü

Bu masal 15.01.1977 tarihinde, Kars'ın Arpaçay ilçesinin Koç köyünde, Mehmet Ayas'ın anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:408-413).

4.7.1. Konu ve Kurgu

Masalın konusu dostluktur. Bu konu belli yaş aralığındaki çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Fabl özelliği gösteren masallarda olduğu gibi bu masalda da konuya uygun şekilde hayvanlar konuşturulmuş ve bunun çerçevesinde kurguya uygun role büründürülmüştür.

Masalın kurgusuna baktığımızda olaylar bir sıra halinde kronolojik şekilde gerçekleşmiştir. Metin, değirmenci ile tilkinin arasında yemek nedeniyle oluşan sorunla başlar. Tilki değirmenciden korkarak arkadaş olmak ister. Olayların başlangıcının bu şekilde gerçekleşmesi konu ve kurgunun ilişkili olduğunu da göstermektedir. Çünkü kurgu arkadaşlık üzerine oluşturulmuştur.

Tilki ve değirmencinin dostluğunun başlamasıyla tilki değirmenciye iyilikler yapmaya başlar. Masalın gelişme bölümünü bu iyilikler oluşturmaktadır. İlk başta yemesi için bir davar (koyun, keçi vb.) getirir. Sonra da padişahın kızıyla evlendirmek ister. Bu düşünce ile kurgu içindeki ana olaylar gerçekleşmektedir. Kurgunun bu şekilde devam etmesi çocuk masallarının kurgu özelliklerine uygun olduğunu göstermektedir.

Masal içinde kurguya bağlı olarak roller geliştirilmiştir. Tilki, çeşitli kılıklara girerek, padişahın huzuruna çıkıp kendini haramilerden olan Tozkonmaz olarak tanıtır, kızını değirmenciye ister. Bu şekilde kendini zengin olarak göstererek çeşitli oyunlar oynamıştır. Haramileri de masalda alt etmiştir. Kurnazlığını arkadaşının faydasına kullanmaya çalışmıştır.

Metin içerisinde ana olayların etrafında, metni kurgusal anlamda zenginleştiren çeşitli olaylar da gerçekleşmiştir. Bu olaylar kurguyu ilgi çekici bir hale getirmiştir. Tilkinin dostunu evlendirmek amacıyla verdiği mücadele, kurguda merak unsurunu ön plana çıkarmıştır. Merak duygusu olması ve masalın başından sonuna kadar kişi- kişi çatışmasını içermesi kurguyu güçlü hale getirmiştir.

Masal her masalda olduğu gibi mutlu bir sonla bitirilmiştir. Bu masalda mutlu son farklı şekilde gerçekleşmiştir. Tilki sayesinde padişahın kızıyla evlenen değirmenci, tilkiyi masalın sonunda üzer. Tilki, öldüğünde değirmencinin buna ne tepki vereceğini görmek ister. Fakat beklediğinin dışında değirmencinin hiç umurunda olmamıştır. Belli bir zaman sonra tilki gerçekten ölür. Değirmenci ise zengin ve mutlu şekilde hayatına devam eder. Değirmenci için mutlu bir son olur ama tilki için mutlu bir son olmaz.

Kurgu içerisinde inanılması güç olağanüstü olaylara çok az yer verilmiştir. Masalın ana kahramanının bir hayvan olması, konuşması ve olayların içerisinde yer alması olağanüstülük katarken, yaşanan diğer olaylar aşırı abartılı şekilde gerçekleşmemektedir.

4.7.2. Tema

Metnin teması arkadaş sevgisidir. Masalın teması, çocukların sosyal çevre oluşturmada arkadaşlığın, dostluğun önemini anlamasını sağlayacak niteliktedir. Masal, okuyucuya güzel arkadaşlıkların insan hayatını olumlu yönde değiştirebileceği izlenimi bırakmaktadır. Bu da çocukların sosyal gelişimi açısından temanın güçlü bir izlenim bırakmaya çalıştığını gösterir.

Tema, konu ve kurgu ile güçlü bir ilişki içerisindedir. Kurgu oluşturulurken konuyla bağlantılı şekilde olaylar meydana gelirken, tema kurgu içerisinde belirgin şekilde verilmeye çalışılmıştır. Arkadaşlık teması, çocuk edebiyatı açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle masalın teması çok önemlidir.

4.7.3. Kahraman ve Karakter

Masalda değirmenci ve tilki ana kahramanlardır. Masalda yer alan diğer yardımcı karakterler ise padişah, padişahın kızı, padişahın eşi, haramiler ve haramilerin lideri Tozkonmaz'dır. Metinde kurguya uygun şekilde yeteri kadar kahraman ve karakter kullanılmıştır. Masalda fazla kişi kadrosunun kullanılması masalın vermek istediği mesajın karmaşık hale gelmesine neden olmuştur.

Masalda olaylar ana kahramanların etrafında gerçekleşmektedir. Tilki masalda tiptir. Çünkü günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz davranışlardan farklı tavır sergilemiştir. Ayrıca tilki devingen bir karakterdir. Tilkinin yapısal özelliklerine yönelik yeterli bilgi verilmediği için kapalı karakterdir. Masalda başta etine göz koyduğu değirmenciye zamanla iyilikler yapmıştır. Bu da onun devingen davranışlar sergilediğinin kanıtıdır.

Diğer ana kahraman ise değirmencidir. Değirmenci masalın başından sonuna kadar sabit davranışlar sergilediği için durağan karakterdir. Değirmenci de tilki gibi kapalı bir karakterdir. Kurguda, masalın ana kahramanlardan biri olmasına rağmen değirmenci, tilkiye göre bir adım geri plandadır. Tilki olaylara yön veren kişi konumundadır. Masalda tilki, değirmenciye göre daha çok gelişim göstermiştir.

Fabl tarzında oluşturulmuş masalarda çocuklar hayvan karakterlere çok ilgi göstermektedir. Metinde de tilki çeşitli maceralara atılmakta ve arkadaşı için çeşitli

fedakârlıklarda bulunmaktadır. Eserde tilkinin bunları yaparken bazı oyunlar oynaması ve yalan söylemek gibi olumsuz davranışlar sergilediği görülmektedir.

Metnin yardımcı karakterleri, olayların içerisinde kısaca yer almaktadır. Bunların hepsi durağan karakterlerdir. Yeterli düzeyde yardımcı karakter kullanılmıştır. Yardımcı karakterler, metnin zenginleşmesini sağlarken, kurguya olumlu yönde katkı sağlamıştır.

4.7.4. Dil ve Anlatım

Metin, diğer masallarda olduğu gibi yöresel ağızla derlenmiştir. Masalda akıcı bir anlatım şekli kullanılmıştır. Fakat metnin duru ve yalın olduğu tam anlamıyla söylenemez. Çünkü çocukların anlamını bilmediği yöresel ifadeler oldukça fazla kullanılmıştır.

Masal dil ve anlatım yönünden incelendiğinde cümle türü olarak yüklem yerine ve türüne göre, anlamına göre ve cümle yapısına göre farklı türde cümleler kullanılmıştır. Yüklem yerine göre devrik ve kurallı cümlelerin varlığı göze çarpmaktadır. “*Haman bir god verdiler hizmetlerin sırtına götürdü geldi.*” s.409 cümlesi kurallı cümle türüne örnektir. “*Gelin hardan heber vereh, petşahın kızınan.*” s.410 metinde kullanılan devrik cümlelerden bir tanesidir. Bunlar aynı zamanda anlam bakımından olumlu cümlelerdir. “*Bizim Baydoyun binebi kimin haramıların binesi varıydı.*” s.411 isim cümlelerinden bir örnektir. Aynı zamanda masalda çok fazla fiil cümlesi kullanılmıştır.

Masalda cümle yapısı bakımından farklı cümle yapıları kullanılmıştır. Bunlara örnek olarak “*Değirmançı getdi, beş on tene boya getirdi geldi.*” s.408 sıralı cümle türüne, “*Burdan getdi bahtılar ki, bir adam çıkl- çıplah daşın dalında durur.*” s.410 ki’li birleşik cümle türüne örnektir. “*Size “Berettedi osun bu goyun kimindi?”deyin sorsa, başga şey demiyin “Tozgonmaz ağanıdı”deyin keşsin getsinner.*” s.411 cümlesi, girişik birleşik cümle türündedir.

Metinde ikileme ve deyimler kullanılmıştır. Masalda kullanılan “*çoh çoh*” s.408, “*ora bura*” s.409 ikilemelere örnektir. “*Haber verecem*” s.409 haber vermek anlamında, “*eline ayağına tüşdüler*” s.413 eline ayağına düşmek anlamında

kullanılmıştır. Masal, diğer halk masallarına göre ikileme ve deyim yönünden yeterli seviyedir.

Değirmancı ile Tülkü masalında bağlaçlar ve edatlar pek kullanılmamış, bunlara gereken önem verilmemiştir. Bağlaç olarak “ki, de, da, yalnız”, edat olarak “ile, mi” kullanılmıştır. “*Olan ey, Tozgonmaz ağa ki bize yahı geldi, gedin onu alın gelin.*” s.409 bağlaç kullanımına bir örnektir. “*Men senin gızını allah’ın emri ile gardaşıma almah isdiyirem.*” s.409 cümlesindeki “ile”, edat örneklerinden bir tanesidir.

Masalda yazım ve nokta ile işareti yanlışlıkları bulunmaktadır. “*Men senin gızını allah’ın emri ile gardaşıma almah isdiyirem.*” s.409 cümlesinde Allah özel bir addır, büyük harfle yazılması gerekmektedir. Masalda yazımı değişik olan sözcüklerin, ağız özelliklerinden kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu sözcükler için yanlış yazılmış diyemeyiz.

4.7.5. Çevre

Mekân ve çevre tam olarak belirgin değildir. Masalda bir değirmende olaylar başlamaktadır. Ama değirmenin nerede oluşu söylenmemektedir. Genel olarak çevreler değişkenlik göstermekte, anlaşılmayan yerlerde geçmektedir. Masalda sosyoekonomik çevre, diğer halk masallarında olduğu gibi zengin bir padişah, padişahın kızı, yoksul kişiler arasındaki geçmektedir. Sosyal çevre, masalların genel özellikleri çerçevesinde oluşturulmuştur.

4.7.6. İleti

İyiliğin her zaman insanlar arası ilişkileri güçlendirdiği iletisi verilmeye çalışılmıştır. “*Gardaş sen meni öldürüf ganıma girme. Ge sennen biz gardaş olah. Sana ilerde benim çoh-çoh faydam degeceh.*” s.408 cümlesinden de anlaşıldığı gibi kaba kuvvet yerine iletişim kurulması tilki istemiştir. Daha sonra tilkinin değirmenciye iyilik yapmasıyla birlikte, ikisi arasında dostluk kurulmuştur. Diğer bir ileti ise, dosta ve arkadaşına karşı vefalı olunması gerektiğidir. Değirmenciye karşı vefalı davranan tilki, aynı vefayı değirmenciden görememiştir. Vefa ve iyilik arasında bağın ne kadar önemli olduğu okuyucuya iletmeye çalışılmıştır.

4.7.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Metnin anlatımı didaktik özellikler göstermektedir. Öğüt vermekten kaçınan bir tavır sergilerken, bir durumun güzelliğini aktarmaya çabalamaktadır. Arkadaşlığın önemini okuyucuya hissettirmektedir. Fabl türünün genel kurallarına uygun olarak öğreticiliği esas almıştır.

Masalda kahramanlar cinsel rollerine uygun şekilde davranmışlardır. Ayrıca masalda verilmek istenen düşünceler, karşılıklı diyaloglara dayalı verilmeye çalışılmıştır. Bu da masalın diğer türlerle ilişkisini sezdirebilir. Masalın farklı türlerle ilişkili olması metinde estetik hazzın oluşmasını sağlamıştır.

4.8. Gurtnan Tülkünün Nağlı

Bu masal 23.01.1977 tarihinde, Kars'ın Arpaçay ilçesinin Sosgert köyünde, Aydın Arslan'ın anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:364-365).

4.8.1. Konu ve Kurgu

Masalın konusu paylaşımcılıktır. Metinde bir canavar ve tilki karnını doyurmak ister. Tilki, tavuk getirir fakat canavar, tavuğu tilki ile paylaşmaz, kendisi yer. Masalın konusu, paylaşmanın arkadaşlığı güçlendirmesi, açgözlülüğün ise insanî ilişkileri yok etmesidir.

Gurtnan Tülkünün Nağlı masalının kurgusunda yer alan kahramanlar hayvanlardır. Tilki ile canavar arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalardan kaynaklanan olayları anlatmaya çalışmaktadır. Metnin giriş bölümünde, karnı acıkan tilki ve canavar karınlarını doyurmak ister. Canavar, tilkinin kurnaz olduğunu ve bir şeyler bulabileceğini söyler. Tilki, tavuk bulup getirir ama canavar tavuğu tek başına yer. Tilki ise canavara ders vermek ister. Masalın ana olayı canavarın açgözlülüğüdür.

Masalın devamında tilki, ders vermek amacıyla, canavara kuyruğunu göle sokmasını ve balıkların kuyruğunu görünce geleceğini, bu şekilde balıkları tutabileceklerini söyler. Canavar kış ayında kuyruğunu göle sokar ve bir süre sonra kuyruğu donar. Tilki köpekleri çağırır, köpekler canavarı öldürür. Tilki yanlarından geçip gider; canavara yardım etmez.

Anlatıcı bu olayı, masalın sonunda kendisi yaşamış gibi anlatır. Tilkiyi görüp kovduğunu dinleyiciye aktarır. Ayrıca masal bir fabl örneğidir. Olağanüstülükler görülmektedir. Hayvanlar intak sanatıyla konuşturulmuştur. Masal, çocukların hayal dünyasını zenginleştirebilecek ve hayvanlara sevgi duymasını sağlayacak niteliktedir.

Kurgu kısa tutulmuş, verilmek istenen ders dolaylı olarak verilmeye çalışılmıştır. Olaylar anlatılırken ayrıntıya girilmemiştir. Masal, kurgu ve olay akışı bakımından uzun bir yapıya sahip değildir. Kısaca, öğreticiliği ön planda tutmuş, vermek istediği dersi güçlü hale getirmiştir.

4.8.2. Tema

Metnin teması açgözlülüğün verdiği zarardır. Açgözlülük gösteren canavarın tavuğu paylaşmaması üzerine, tilkinin onu cezalandırması sonucu erdemli olmanın önemini anlatılmaya çalışılmıştır. Canavar açgözlü, kibirli davranmak yerine paylaşımcı, alçak gönüllü davranırsa dostlukları devam edecekti. Masal bu hissiyatı oluşturma çabası içindedir. Tema, konu ve kurgunun içine iyi bir şekilde işlenmiştir. Masalda kendini belirgin bir şekilde hissettirmektedir.

4.8.3. Kahraman ve Karakter

Metinde iki kahraman bulunmaktadır. Kahraman sayısı çok sınırlı tutulmuştur. Sayının bu kadar az olması kurgu ve yapıya bağlı olarak belirlenmiştir. Olaylar bu iki kahramanın etrafında gerçekleşmektedir. Yardımcı karakterlere yer verilmemiştir. Sadece masalın son bölümünde, canavarı öldüren köpeklerin de olduğu bilinmektedir.

Masalda tilki başta iyi gözüken bir kahramanken, canavar ona tavuk vermeyince masalın sonunda değişmiş, canavara zarar vermiştir. Zaman içerisinde davranışları farklılık göstermektedir. Tilkinin bu davranışlarıyla devingen bir karakter olduğu anlaşılmaktadır. Canavar ise kötü olarak nitelendirilebileceğimiz bir durağan karakterdir. Masalda olumsuz davranışlar sergilemektedir. İki kahraman da çocuklar tarafından örnek alınıp, empati kurabilecek yapıya sahip değildir.

4.8.4. Dil ve Anlatım

Masalın, “*Bir varıdı, bir youhudu var deyenler azıdı, çoh deyenner heş yohudu.*” s. 364 şeklinde masal başı tekerlemesi ile başlaması ilgiyi üzerine

çekmektedir. Metinde ağız özellikleri, anlatıcıya bağlı olarak yoğun şekilde kendini hissettirmiştir. Anlamayı güçleştirebilecek sözlerin varlığı oldukça fazladır. Masalın sonunda bilinmeyen kelimelerin anlamlarının verilmiş olması anlamayı kolaylaştırmaktadır. Anlatım yönünden bilinmeyen sözcüklerin kullanılmış olması akıcılığı ve duruluğu olumsuz yönde etkilemiştir.

Masalda cümle çeşitlerine örnek verilecek olursa: “*Sen gurnazsan senin ahlin başında, çoh ey bir hayvansan.*” s.364 cümlesi anlam bakımından olumlu, yüklem türüne göre isim, yüklem yerine göre kurallı, yapısına göre bağımsız sıralı cümledir. “*Senin guyrugun hem uzundu hem de tükü galındı çoh balıh geler.*” s.364 cümlesi anlam bakımından olumlu, yüklem yerine kurallı, yüklem türüne göre fiil, yapısına göre bağımlı sıralı cümledir. Cümle çeşitlerinin çoğuna yer verilmiştir.

Masalda sadece bir tane ikileme ve bir tane deyme yer verilmiştir. “*Allah Allah*” s.365 ikilemesi, “*yoldaş olular*” s.364 yoldaş olmak deymi kullanılmıştır. Hiçbir atasözü kullanılmamıştır. Masal; deyim, ikileme, atasözü bakımından zayıftır. Çocukların söz varlığına katkı sağlayacak seviyede değildir.

Masal bağlaç, edat, noktalama işaretleri bakımından zayıftır. Sadece “de, ki, hem hem” bağlaçları bulunmaktadır. “*Senin guyrugun hem uzundu, hem de tükü galındı çoh balıh geler.*” s.364 cümlesi, bağlaç kullanımına bir örnektir. “*Doydun mu canavar gardaş?*” s.364 cümlesinde “mu” edatı kullanılmıştır. Metinde nokta, virgül, soru işareti, konuşma çizgisi, tırnak işareti gibi noktalama işaretleri kullanılmıştır.

Ayrıca ağız özellikleri ile kaleme alınması nedeniyle sözcüklerin yazımında farklılıklar göze çarpmaktadır. Bazı yerlerde noktalama işaretlerinde hatalar yapılmıştır. “hem hem” bağlacı arasında virgül olduğu görülmektedir. Yöresel ağızdan dolayı anlatım bozukluğu yönünden incelenmemiştir.

4.8.5. Çevre

Gurtnan Tülkünün Nağalı eserinde çevre özelliklerine yer verilmemiştir. Geçmiş zaman ifadeleri kullanılmıştır. Masalda sadece ismi bilinmeyen ve nerede olduğu söylenmeyen bir köyden bahsedilmiştir. Sosyoekonomik çevre hakkında bilgi bulunmamaktadır.

4.8.6. İleti

Masal tek iletiden oluşmaktadır. Verilen ileti açgözlülük ve kurnazlık, insanın zarar görmesine neden olur. Paylaştıkça hayatın daha güzel hâl alacağını vurgulamaya çalışmaktadır. Bu ileti, tavuğu paylaşmayan, kurnazlık eden canavarın masalın sonunda cezalandırılması ile göstermektedir. Halk masallarında genel olarak görülen iyilerin ödüllendirilmesi, kötülerin cezalandırılması bu masalda belirginlik kazanmıştır.

4.8.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masal fabl türüne uygun olarak ders verme amacı gütmektedir. Öğüt vermekten kaçınmıştır. Ders vermek isterken öldürme gibi olayların verilmesi amaca olumsuz hizmet etmektedir. Çünkü kötü olaylar çocukların psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Fakat bir okuyucu olarak masala eleştirel yaklaşıldığında, kötü karakterlerin daha farklı şekilde cezalandırılması gerektiği düşünülebilir.

4.9. Üş Bacılar

Bu masal, 22.02.1977 tarihinde, Kars'ın Arpaçay ilçesinin Polat köyünde, Gülşah Gülen'in anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:427-435).

4.9.1. Konu ve Kurgu

Metnin konusu adalet kavramıdır. İnsanların geçmişte yaptığı hataların er geç bir gün yüzüne çıkacağı ve haklının kazanacağını anlatmaya çalışmaktadır. Masalın konusu doğruluğun, dürüstlüğün ve sabrın mükâfatını alacaklarını okuyucuya aktarmaya çalışan bir yapıdadır. Bu da anlatmak istediği ve aktarmaya çalıştığı kavramın önemini göstermektedir. Anlatıcı, konuyu özgün bir şekilde ele almıştır.

Masal, kurgu itibariyle giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümü, üç kız kardeşin hayallerini söylemesi ve padişahın bu kardeşleri kendisine eş olarak seçip, evlenmesiyle başlamaktadır. Padişah, önemli bir dava için saraydan ayrılır. Üç kardeşten küçük kız hamile olduğu için onu annesine teslim eder ve ona diğer kardeşlerinin zarar vermemesini ister. Masalın giriş bölümünü bu olaylar oluşturmaktadır.

Gelişme bölümünde, küçük kardeşin padişahın iki çocuğu olur. Bunu duyan diğer iki kız kardeş bu çocuklardan kurtulmak ister. Bunları yaşlı bir kadın ile anlaşarak bir yere attırır. Çocukların yerine iki köpek yavrusu bırakırlar. Daha sonrasında bir dev tarafından bulunup birine Şah İsmail, diğerine Mihriban adını verilerek büyütürler. Çocukları devlerin bulması olağanüstülüğün olduğunu göstermektedir. Bu olay inandırıcılığa etki etmektedir. Masal kişi-kişi çatışması üzerine kuruludur.

Büyütülen çocuklar dev tarafından bir şehre götürölüp bırakılır ve bir aile sahip çıkar. Şah İsmail büyüüp ava çıkar ve padişah babasıyla karşılaşır. Babası olduğunu bilmez. Padişah saraya döner ve eşlerine kendi evlatlarını bulamadığı için zarar verir. Bunun üzerine kadınlar, yine aynı kadınla iş birliği yaparak Şah İsmail'i yok etmek ister. Şah İsmail'in kardeşi Mihriban'ı kullanarak zor yerlere onu gönderirler. Ama her seferinde Şah İsmail bunlardan galip çıkar. Gelişme bölümlerini bu olaylar oluşturmaktadır.

Sonuç bölümünde ona karşı kurulan tuzaklardan biri olan kız kardeşinin isteği üzerine, Gülizar denen ulaşılması çok zor birini getirir ve onunla evlenir. Babası ona altın yüzüğünü verir. Altın yüzüğü yalayınca karşısına devler çıkar ve ona saray yaparlar. Devleri ve öz annesini yanına alır. Devlerin kullanılması ve yüzüğü yalayınca devlerin ortaya çıkması masalda diğer bir olağanüstülüktür. Daha sonra babasına civcivlerle bir ders verir. Onun annesi olduğunu padişah anlar. Padişah bu defa bir kadını aç katıra bağlar diğerini susuz katıra bağlar. Bu şekilde cezalandırır. Masalın sonunda iyiler kazanmış ve mutlu olmuş, kötüler ise cezalandırılmıştır.

Metin genel olarak merak duygusunu ön plana çıkarmıştır. Olaylar geliş güzel verilmek yerine bir düzen içerisinde verilmiş; geriye dönüşler yapılmamıştır. Masalın genelinde gereksiz ayrıntılardan kaçınılmıştır. Çatışmalar, sonunda bir çözüme ulaşmıştır. Masalda kavgı ve bedduaların olması çocukların gelişimi açısından sakıncalıdır. Bunlar da olmasa metin çocukların hayal dünyasını zenginleştirecek, düşünmelerini sağlayacak düzeydedir.

4.9.2. Tema

Üç Bacılar masalında tema olarak hak ve adalet teması kullanılmıştır. Tema ve konu tam anlamıyla birbiriyle bağlantılıdır. Tema ve konu, kurgu içerisinde geliştirilmiştir. Hak ve adalet teması masal okuma düzeyindeki çocukların gelişim özelliklerine uygundur. Duyusal yönden etkileyici bir yapıya sahiptir. Bu yapısı temayı güçlendirmektedir.

Tema çocuklara hak ve adaletin önemini vurgulamaya çalışmaktadır. Masal, çocukların bu kavramları benimsemesini amaçlamıştır. Türkçe ders kitaplarında da önem verilen bu tema, masalda iyi bir şekilde hissettirilmeye çalışılmıştır. Şah İsmail tipi, hak ve adaleti temsil eden durumundadır. Bu yönüyle çocukların düşünce yapısını geliştirecek, onların zihinlerini çalıştırmaya sevk edecek niteliktedir.

4.9.3. Kahraman ve Karakter

Masal, kahraman sayısı bakımından diğer masallara göre zengindir. Üç kız kardeş, padişah, padişahın annesi, Şah İsmail, Mihriban, ağ dev, kara dev, nine, değirmenci ve Gülizar masalın kadrosunu oluşturmaktadır. Şah İsmail metnin ana kahramanıdır. Diğer kahramanlar ise yardımcı karakterlerdir. Şah İsmail'in yanında Mihriban da vardır fakat olayların merkezinde Şah İsmail bulunmaktadır. Bu nedenle Mihriban da yardımcı karakterlerdendir.

Şah İsmail tiptir. Masal içerisinde büyümüş, gelişim göstermiş, kahramanlıklar yapmıştır. Devingen bir karakter olduğu masalın başından sonuna kadar gelişim gösterdiğinden anlaşılmaktadır. Ana kahramanın fiziksel özellikleri verilme de açık karakterdir. Düşünceleri, davranışları, kahramanlıkları açıkça belirtilmiştir. Çatışmalar genelde ana kahraman üzerinden verilmiş, çatışmaları çözen de yine o olmuştur. Bu kahraman, çocukların özdeşim kurup, örnek alabileceği bir tiptir.

Diğer yardımcı karakter olan Mihriban, masalın genelinde yer almıştır. Mihriban saf, annesinden uzak büyümüş iyi huylu bir karakterdir. Mihriban'ın dışındaki diğer karakterler ise masalın belli bölümlerinde görülmüştür. Masalda Şah İsmail'in annesi olan kadının iki kardeşi ve onlara yardım eden nine kötü olarak nitelendirilebileceğimiz kahramanlardır.

Masalda ak dev, kara dev, değirmenci ve padişah iyi olarak nitelendirebileceğimiz yardımcı karakterlerdir. Devler ve değirmenci çocuklara sahip çıkmış onları büyötmüştür. Padişah ise çocuklarından uzak büyümuş, onlara hasret duyan kişidir. Padişahın üzüntüsü ile eşlerini dövmesi olumsuz davranış sergilediğini göstermektedir. Bu yönüyle örnek alınıp, empati kurulacak bir yapıya sahip değildir.

Masalda yardımcı karakterlerin hepsi durağan özelliklere sahiptir. İyiler masalın başından itibaren iyi, kötüler masalın başından sonuna kadar kötüdür. Hepsisi kapalı karakterlerdir. Hiçbiri hakkında onları tanıtan bilgiler verilmemiştir. Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Masalda kullanılan yardımcı karakter sayısı diğer halk masallarına oranla daha fazladır.

Her masalda olduğu gibi bu masalda da iyiler ödüllendirilmiştir. Şah İsmail büyük bir padişah olmuş ve güzel bir saraya sahip olmuştur. Gülizar ile evlenmiş, annesine kavuşmuştur. Kötüler ise cezalandırılmıştır. Şah İsmail'in annesinin kardeşleri padişah tarafından biri aç katıra, diğeri ise susuz katıra bağlanmıştır. Bu şekilde cezalandırılmışlardır.

4.9.4. Dil ve Anlatım

Metnin diline Kars halk masallarının genelinde olduğu gibi yöresel ağız özellikleri hâkimdir. Derleyici, masalı anlatıcının ağzından direkt kaleme almıştır. Bu özelliğı nedeniyle sözcüklerin yazımı ve metnin anlatım bozukluğu yönünden incelenmesini zorlaştırmaktadır. Söyleyişleri farklı olan kelimelerin çokluğu hem yazınsal hatalara neden olmuş hem de anlatım bozukluğuna yol açmıştır. Metnin dili, duruluk ve yalınlıktan uzaktır.

Cümle çeşitleri anlamı zenginleştirirken, çocukların dil bilgisel gelişimine de katkı sağlayan özelliğı sahiptir. Masalda cümle çeşitlerinin hemen hepsine örnek bulunmaktadır. Bunlardan birine örnek verilecek olursa: “*Bunu sahladı, bunun uşahları da devin yanında on- on iki yaşına girdi.*” s.428 cümlesi yüklem yerine göre kurallı cümle, yüklem türüne göre fiil cümlesi, anlamına göre olumlu ve yapısına göre bağı cümledir. Cümle çeşitlerinin çok olması dil bilgisi yönünden güçlü olduğu göstermektedir.

Deyim ve ikilemeler söz varlığını zenginleştiren önemli iki türdür. Ant içmek deyimini “*ant işdi*” s.428 şeklinde, rast gelmek ise “*irasd geldi*” s.429 şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Metinde “*Allah Allah*” s.430 , “*deye-deye*” s.431 (diye diye), “*öz özüne*” s.433 (kendi kendine) deyimleri kullanılmıştır. Deyim ve ikilemenin kullanımının fazla olması çocukların söz varlığı hazinesinin artmasına katkı sağlayacak düzeydedir. Fakat metinde Türkçenin en önemli zenginliklerinden biri olan atasözleri kullanılmamıştır.

Masalda bağlaçlar yoğun kullanılmıştır. Yoğun kullanılmış olsa da çeşit bakımından yoksunlardır. Bağlaç olarak “de, da, ki, ama” kullanılmıştır. Bir örnekle gösterilecek olursa: “*Ama becer ki beceresen, yohsa seni de daş eder meni de.*” s. 433 cümlesinde üç farklı bağlaç aynı anda kullanılmıştır. Masalların genelinde olduğu gibi edat kullanılmış fakat bunlar çeşit olarak çok az durumdadır. Kullanım yoğunluğu da diğer sözcük tür ve çeşitlerine göre yeterli seviyede değildir. Metinde “gibi, mi” edatları göze çarpmaktadır. “*Sandığı tutdu aşdı, bahdı ki, iki dene nur topu kimin uşah.*” s.428 cümlesinde “kimin” sözcüğü “gibi” anlamında kullanılmak istenmiş ağız özelliklerinden dolayı farklı yazılmıştır.

Noktalama işaretleri ve yazım açısından masalda bazı hataların olduğu görülmektedir. “*Yaylana yaylana o geldihden sora, sen gizdenersen. ama bir de bir böyüh ocak yaharsan.*” s.431 cümlesinde cümle bittikten sonra küçük harfle başlanmıştır. “*Sen uşahları neledin ki, patşah bizi öldürür.*” s.429 cümlesinde soru işareti kullanılmamıştır. Bu hataların neyden kaynaklı olduğu bilinmemektedir. Basım ya da ağızdan kaynaklı hatalar olabileceği düşünülmektedir.

4.9.5. Çevre

Olaylar farklı çevrelerde geçmektedir. Padişahın sarayı, devin evi, değirmencinin evi çocukların bulundukları yerler arasındadır. Doğal ortamdan da sıkça söz edilmiştir. Bu da bize yaşanan yer ve kültürel özellikler hakkında bilgi vermektedir. Masalda olaylar bazı mekânlarda geçse de tam olarak nerede ve ne zaman geçtiği hakkında bilgi verilmemiştir.

Sosyo- ekonomik yapısına baktığımızda masalın, zengin ve durumu orta düzeyde olan insanlar arasında yaşanan hikâyelerden meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Diğer halk masallarında olduğu gibi padişah, padişahın çocukları ve halk arasında meydana gelen ders verici olaylar dinleyiciye aktarılmaya çalışılmıştır. Eski masalların büyük bir bölümünü bu kahraman çevresi oluşturmaktadır.

4.9.6. İleti

“İnsanlar ne kadar mücadele ederse etsin hak ve adalet yerini bulacaktır.” iletişimini bizlere vermektedir. Annesinin kardeşleri ne kadar oyunlar oynasa da Şah İsmail büyük bir zenginliğe ulaşmış, en önemlisi de annesine kavuşmuştur. Şah İsmail ve kardeşi hak ve adalet yerine bulup mutluluğa ulaşmış, annesinin kardeşleri ise cezalandırılmıştır. Burada yazar, okuyucu ve çocuklara mücadele ve azmin her zaman galip geleceğini ve adaletin yerini bulacağını vurgulamaya çalışmaktadır.

Ayrıca “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.” atasözünü hatırlatan farklı bir iletiye sahiptir. İnsanların asla yalanla muratlarına eremeyeceklerini aktarır. Doğrunun er geç de olsa yüzüne çıkacağı ve doğrunun kazanacağını mesajını dinleyici ve okuyuculara vermektedir. Bu nedenle masal kişisel gelişim açısından önemli iletilere sahiptir.

4.9.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalın başında üç kız kardeş görülmektedir. Burada 3,7 ve 9 sayıları, devler, cadı kadın, elma unsurları birer halk motifi unsurlarıdır. Çocuğun isminin Şah İsmail olması, İran kültürüne yakınlığı ve aradaki etkileşimi ortaya koymaktadır. Yine metinde aç katır ve susuz katıra bağlanıp ceza verilmesi, içinde bulunulan dönemi ve yaşam şartlarını göstermektedir.

Masalda ders verme amaçlanmaktadır. Olaylardan çıkarım sağlanması amaçlanmıştır. Bazı bölümlerde padişahın kişilere şiddet uyguladığı görülmektedir. İletişim kurmak yerine şiddete başvurulması çocukların gelişimi açısından sakıncalıdır. Azim, kararlılık, hak ve adalet düşünceleri benimsetilmeye çalışılmıştır. Bu düşünceler kişisel gelişime olumlu katkı sağlayacak kavramlardır.

4.10. Petşahnan Değirmançının Gızı

Bu masal 20.08.1978 tarihinde, Kars'ın Arpaçay ilçesinin Peldirvan köyünde, Hümmet Eğer'in anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:436-439).

4.10.1. Konu ve Kurgu

Masalın konusunu akıl yürütme şeklinde açıklayabiliriz. Padişahın vezire: “Vezir, cezve ateşe ne dedi, ateş cezveye ne dedi?” sorusunun anlamını sorması ile aralarında mücadele başlamaktadır. Vezir bu sözün ne anlama geldiğini bir türlü bulamaz.

Masalda kurgu kişi – kişi çatışmasıyla başlamaktadır. Padişahın vezirine soru sorması ve bunu bilmezse boynunun gideceğini söylemesi ikisi arasında bir çatışma halinin başlangıcını ifade eder. Bu da masalın giriş bölümünü oluşturmaktadır.

Kurgunun gelişme bölümünü vezirin, padişahın sorusuna cevap verebilmek için yola koyulmasıyla gelişen olaylar oluşturmaktadır. Masalın giriş bölümünden sonuç bölümüne kadar yaşanan olaylar bir bütünlük içinde verilmiş geriye dönüşler yapılmamıştır.

Kurgu yapısı itibariyle, okuyucuda sürekli merak duygusunu ön plana çıkarmaktadır. Vezir misafir olarak gittiği değirmenciye söyledikleri ve değirmencinin kızı söylediği anlamı karışık cümleler, dinleyici ve okuyucuların merak duygusunu kamçılar. Fakat söylenenlerin anlamlarının farkına değirmencinin kızı varmaktadır. Merak duygusu, çocukların heyecanlanmasını sağlayan ve ilgiyi üzerine çeken bir ögedir. Bu açıdan masalın kurgusu ilgi çekicidir. Olayların bu özelliği ve sıralı bir şekilde gerçekleşmiş olması sağlam bir kurgu üzerine kurulu olduğunu göstermektedir.

Kızın, vezirin her söylediğini anlaması vezirin ilgisini çeker. Kıza padişahın sormuş olduğu soruyu sorar. Cevabını alır ve padişahın yanına doğru yola koyulur. Cevabı padişaha veren vezirin, cevabı nereden öğrendiğini söylemesi üzerine padişah bu kadar zeki biriyle evlenmek ister. Bu olay diğer halk masallarında olduğu gibi masalın kahramanı için mutlu bir sonla sonuçlandığını göstermektedir.

Karmaşık bir soru zinciri gibi görünen cümleler, çocukların zihinsel gelişimine katkı sağlayacak düzeydedir. Çünkü söylenenler anlaması zor olarak görünse de anlamak için zihni zorlamasını sağlamaktadır. Zihnin bu denli çalışmasını sağlayan masalın, iyi bir şekilde kurgulanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Masalın konu ve kurgusu çocukların anlama ve algılama düzeyine uygundur. Ayrıca konu ve kurgu, tema ile yakından bağlantılıdır. Çünkü kız zekâsını kullanarak başarılı olmaktadır. Sonunda da başarısının karşılığını almaktadır.

4.10.2. Tema

Petşahnan Değirmancı'nın Gızı halk masalında tema, zekânın gücünü fark ettirir. Burada vezir, belirli bir mücadele vermiş, değirmencinin kızı ise başarı ve zekâsıyla bilinmezlikleri gün yüzüne çıkarmıştır. Bunlar; çalışkanlık, başarı, özgüven gibi örneklerdir. Tema belirlenirken gelişim açısından katkı sağlaması gerektiği bilinmektedir. Bu açıdan duygu önemlidir.

Metinde verilmek istenen izlek, başarının insana ne kadar faydalı olduğunu göstermek ve sonuçlarının olumlu olduğunun farkına vardır. Kişisel gelişimin mihenk taşı olan başarı ve çalışma, bu masalda önemli yer tutmaktadır. Ayrıca tema, çocukların hayal dünyasını zenginleştirecek ve yeni ufuklar açacak niteliktedir.

4.10.3. Kahraman

Masalda yer verilen kahramanlar padişah, vezir, değirmenci ve değirmencinin kızıdır. Masalda sadece dört kahramana yer verilmiştir. Kahraman sayısının az olması verilmek istenen mesajı daha belirgin hale getirmiş ve iletiyi kısa yoldan aktarmaya çalışmıştır.

Metinde ana kahramanlar vezir ve değirmencinin kızıdır. Masalda yer alan yardımcı kahramanlar ise padişah ve değirmencidir. Ana kahramanlardan vezir, çalışkan, azimli bir yapıya sahiptir. Değirmencinin kızı ise akıllı, zeki ve başarılı bir kahramandır. Masalda bütün kahramanlar durağan karakter özellikleri taşımaktadır.

Ana kahramanlar, okuyucunun empati kurabileceği, örnek alabileceği özelliklere sahiptir. Kahramanlar, karmaşık olay yapısı içinde unutturulmamış ön

planda tutulmuştur. Ön planda olan ana kahramanlar olumsuz davranışlar sergilememiş, güzel düşünceleri aktarmaya çalışmıştır.

Metindeki yardımcı karakterler olan padişah ve değirmenci, masalın önemli noktalarında devreye girmiştir. Durağan karakter özelliği sergilemişlerdir. Masala yön veren kahraman padişaktır, değirmenci ise kızı gibi uyanık olmayan saf bir düşünce ve duygu yapısına sahiptir.

4.10.4. Dil ve Anlatım

Metin dil ve anlatımında yapıcı ve olumlu bir dil kullanılmıştır. Metin yöresel ağızlardan arındırıldığında kolaylıkla anlaşılabilir bir anlatımla kaleme alınmıştır. Masalda çocukları olumsuz etkileyecek küfür, argo vb. sözcükler kullanılmamıştır. Anlatım akıcı fakat bilinmeyen kelimeler fazladır. Bu da ağız özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Masalda birçok cümle çeşidi kullanılmıştır. Yüklemin çeşidine göre isim ve fiil cümleleri kullanılmıştır. “*Değirmen de köyden epey bir kenardaydı.*” s. 437 isim cümlesidir. “*vezir sennen bir şey soracam*” s. 436 cümlesi fiil cümlesidir. Kullanılan cümle çeşitlerine birer örnek verilmiştir. Yüklemin yerine göre kurallı ve devrik cümleler bulunmaktadır. “*Petşah senin gızını isdiyir.*” s.439 cümlesi kurallı cümle, “*Bunun günneri tamam oldu,geldi petşahın yanına.*” s. 438 devrik cümlelere örnektir.

Metinde cümle yapılarına uygun birçok cümle bulunmaktadır. Cümle yapılarının bazılarına şu örnekler verilebilir: “*Ataş da cezveye dedi ki: Men de dedi seni ele gaynadıram soğaram yandıraram heş bi şeyin galmaz.*” s. 439 girişik birleşik cümle yapısında, “*Vezir keşdi mindara otdu, değirmençi tişari çıhdi.*” bağımsız sıralı cümle yapısında, “*Yalnız men bir yere seyahata çıhacam.*” s. 439 basit cümle yapısında kullanılmıştır.

Deyimler ve ikilemeler, sözcük hazinesi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Masalda da kendine yer bulmuştur. “*Sessiz sedasız*” s. 437, “*sessizce – semirsizce*” s. 438, “*doğrudan doğruya*” s. 438 ikilemeleri kullanılmıştır. “*Misafir et*” s.437, “*gaz keçirdi*” s. 437 deyimleri diğer bir kelime zenginliğidir. Bu sözcük türlerinin

kullanılması çocukların kelime hazinelerini zenginleştiren, ifade gücünü arttıran türlerdir. Masallarda kullanılması dil gelişimini önemli düzeyde etkilemektedir.

Bağlaç olarak “ki, ama, de, da” kullanılmıştır. “*Odaya girende dedi ki, odan çoh güzel, ama bir köşesi eğridi.*” s. 437 ki ve ama bağlaçlarına örnektir. “*Menim de bir arzum var, onu da seni bilersen, bunarı bilen onu da biler.*” s. 438 da, de bağlacına örnektir.

Metinde yazım ve noktalamada ağız özelliklerine bağlı olduğu düşünülen küçük hatalar bulunmaktadır. Bunlar basım hataları da olabilir. Büyük harflerin kullanımı ve virgülün kullanımı ile ilgili hataların olduğu görülmüştür. “*İşde cezve ataşa deyer ki “ataş men ele coşaram ele daşaram, seni söndürerem”* s. 439 cümlesinde, direkt alınan bir cümle büyük harfle başlamalıdır. “*Vezir gledi oturdu, gız bunara çay gehve, yemeh hazıradı.*” s. 438 cümlesinde çay, kahve, yemek ardı ardına sıralanan isimlerdir. Bu nedenle hepsinin arasında virgül kullanılmalıdır.

4.10.5. Çevre

Masalın tam olarak nerede geçtiği bilinmemektedir. Masalda, çevre olarak adı bilinmeyen bir şehir ve nerede olduğu belirtilmeyen değirmende geçtiği anlaşılmaktadır. Masalda zaman, di’li geçmiş zaman şeklindedir. Sosyal çevre ise zengin bir padişah, vezir, çalışan halk şeklindedir. Metinde diğerlerinde de olduğu gibi aynı sosyal çevre kullanılmıştır.

4.10.6. İleti

Masalda verilmek istenen ileti, her zaman anlatılmak istenen düşüncenin apaçık verilmediğini, söylenen cümlelerin altında farklı anlamların yattığıdır. Söylenen sözlerde anlamın derin olduğu, bunu çözmek için zihnin harekete geçmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca her zaman zekânın kullanılmasının işe yaradığını aktarmaya çalışır. Çünkü kız zekâsıyla padişahı kendine hayran bırakmıştır. Bunun mükâfatı olarak padişah ile evlenmiştir. Sonunda da kendi eşinin anlayabileceği bir söz söylemiştir. Bir yıl sonra çocuklarının olacağını vurgulamıştır.

4.10.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Metinde, anlamı zor cümlelerin kullanılması ve anlamının düşündürülmesi çocukların soyut düşünebilmesini sağlayacak düzeydedir. Çocuklar da anlam çözümlerken, bilinenden bilinmeyene doğru soyut düşünme ile anlamı çözümlemeye çalışacaktır. Bu da onları zihinsel olarak daha çok beyin fırtınası yapmaya yöneltecek özelliktedir.

Okuyucu bir cümlemin altında yatan yeni anlamları bulurken yaratıcılığını kullanır. Masalda da bu cümlelerin ve söyleyişlerin yoğun olması okuyucuyu, yaratıcı düşünmeye yönlendirmektedir. Yaratıcı düşünme, zihnin yeni fikirler üretirken yoğun çalışmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle masallar, zihinsel gelişime olumlu katkı sağlayacak niteliğe sahiptir. Masalda öğüt vermekten çok ders çıkarmak amaçlanmıştır.

4.11. İlanın Nağlı

Bu masal 24.04.1979 tarihinde, Kars'ın Arpaçay ilçesinin Sosgert köyünde, Süleyman Arslan'ın anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:372-374).

4.11.1. Konu ve Kurgu

Masalın konusu hastalıktır. Yeni evlenmiş birinin, gözüne yılan girmesiyle hastalanıp yilandan dolayı sancılarının olması nedeniyle, kayınpederi onun derdine derman aramaya çıkmıştır. Konu seçimi gerçek hayata uygun, yaşanması muhtemel olaylardan biridir.

Kurgu da masalın konusuna uygun şekilde yaşanabilecek olaylarla kurgulanmıştır. Masalın başında yeni evlenen gelinin, harman zamanında ağacın altında uyurken ağzına yılan girmektedir. Bunu gören kayınpeder, panik yapmadan çaresini aramak için Kars'a doğru yola koyulur. Masalın giriş kısmı bu şekilde başlamaktadır. Metnin girişinde olaydan kısaca bahsedilmiş, okuyucuya masal ile ilgili bilgi verilmiştir.

Masalın devamında ise yola koyulan kayınpeder biriyle karşılaşır. Bu kişi, ona Hacı Behram adında birinden bahseder ve derdinin çaresinin o olduğunu söyler.

Masalda anlatılan olaylar sırasıyla yaşanmıştır. Anlatıcı, olaylara müdahale etmemiş, yorumlarını katmamıştır. Yazarın olaylara kendisini dâhil etmemesi, masalı kesintiye uğratmamıştır.

Masalın gelişme bölümü içerisinde Hacı Behram'ın yanına varılmaktadır. Burada Hacı Behram, sütü kaynatıp, içine tütün ezip koyarak ilaç yapmıştır. Bununla yılan mideden çıkarak leğene düşmektedir. Burada yaşanan olayda abartı olduğu görülmüştür.

Masalın sonuç bölümünde gelin bu dertten kurtulup sağlığına kavuşmuştur. Halk masallarının genelinde olduğu gibi bu masal da mutlu sonla bitmiştir. Masalın sonunda gelin, Hacı Behram'a dua etmektedir. Masallarda dua ve beddua son bölümde kendisine yer bulmaktadır. Bu masalın da son bölümünde duaya yer verilmiştir.

İlanın Nağlı metninde, gelinin ağzına yılanın girmesi dışında hiçbir olağanüstülük bulunmamaktadır. Masalda tek bir olağanüstülüğün bulunması masalı gerçekçiliğe yaklaştırmıştır. Masalda heyecan verici olaylara yer verilmemiştir. Merak duygusu az da olsa oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kurguya, tema ve konuyla bağlantılı şekilde yer verilmeye çalışılmıştır. Hastalanan bir kişinin, sağlığına kavuşmak için yaşadığı olaylar sıralanmıştır. Masaldaki bağlantı okuyucu tarafından anlaşılmaktadır. Masalın anlatımı, konu, tema ve kurgu bağlantısı tutarlılık göstermektedir.

Metinde olumsuz davranışlara yer verilmemiştir. Olumlu davranışları benimseten eser, çocukların gelişime olumlu katkı sağlayacak niteliktedir. Fakat gelinin ağzına yılan girmesi korku duygusunu oluşturabilir.

4.11.2. Tema

Masalın teması sağlık temasına uygundur. Temaya uygun şekilde konu ilerlemiş ve kurgu buna göre dizayn edilmiştir. Tema belirgin bir şekilde anlatıma işlenmiştir. Sağlığın ne kadar önemli olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Derman neredeyse onu arayıp bulmayı ve sağlığına kavuşma duygusunu hissettirmektedir.

Tema, çocuk kitaplarında bulunması gereken gelişim düzeyine uygundur. Okuyunca anlayabileceği, yorum yapabileceği ve bağlantıları çözebileceği bir yapıya sahiptir. Sağlığın her birey için önemli olduğu ve korunması gerektiği izlenimi okuyucuya verilmektedir.

4.11.3. Kahraman ve Karakter

Metinde bulunan kişiler gelin, gelinin kayınpederi, ismi bilinmeyen tanıdık ve Hacı Behram'dır. Masalın ana kahramanları gelinin kayınpederi ve Hacı Behram'dır. Yardımcı karakterler ise gelin ve ismi bilinmeyen bir tanıdıktır. Masalda kişi kadrosu sınırlı tutulmuştur.

Kayınpeder gelinini seven, sağlığına kavuşması için uğraşan bir kahramandır. Masalın başından sonuna kadar yer alan tek kahramandır. Durağan karakter özelliklerini taşımaktadır. Masalda aktif olarak yer alan kahraman, iyi ve örnek alınacak davranışlar sergilemektedir.

Hacı Behram ise doktorluktan anlayan, hastalıklara şifa bulan masal kahramanıdır. Gerçekte böyle bir kişinin o dönemde yaşayıp yaşamadığı ya da böyle bir kişinin gerçekte olup olmadığı bilinmemektedir. Hacı Behram, masalda insanlara yardım eden ve karşılık beklemeyen biri olarak anlatılmıştır. Masalın gelişme bölümünde karşımıza çıkan kahraman, metinde önemli bir yere sahiptir.

Masalda gelin rolündeki kişi masalın giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde kısa bir şekilde yer almıştır. Gelin yardımcı karakterdir. Masalın başlangıcı ve ana olay, onun başına gelen felaketle başlamıştır. Onun ağzına yılan girip hastalanması masalın başlıca olayıdır. Masal bu olaylar etrafında şekillenmiştir.

İlanın Nağılı metninde yer alan kahraman ve karakterlerin hepsi iyi davranışlar sergilemiştir. Bu, çocuk masallarında önemli görülen bir husustur. Hepsi yapıcı ve örnek alınabilecek izlenimini okuyucuda uyandırmaktadır. Ayrıca masalda, sadece iki başkahraman iki yardımcı karakter kullanılmıştır. Kişi sayısının az olmasının masalın kurgusundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.11.4. Dil ve Anlatım

Metin diğer Kars Halk Masallarında olduğu gibi yöresel ağız özelliklerine göre kaleme alınmıştır. Bu nedenle kelimelerin farklı yazıldığı ve anlamı bilinmeyen kelimeler kullanıldığı saptanmıştır. Okunabilirlik açısından değerlendirildiğinde anlamı çözmek için önemli ölçüde gayret gösterilmelidir. Masalların orijinallerinin yanında, günümüz Türkçesiyle yazılmış biçimleri beraber sunularak anlam çözümlemesi daha kolay yapılabilir. Okuyucu hem yöresel ifadelerin anlamını öğrenir hem de masalı daha iyi anlamış olur.

Bu metinde cümle yapısına bakıldığında zengin bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. “*Köyümüze yakın, Bezirgan Köyü var, o Bezirgan Köyünde de Hacı Behram isminde çoh yaşlı, el arasında olan hekimlihdan bilen ey bir şahıs varıdı.*” s. 372 cümlesi yüklemi bakımından isim cümlesi, yüklemine yerine göre kurallı, anlamına göre olumlu cümle, yapısına göre bağımsız sıralı cümledir.

“*Sen get, Bezirgan’ını Hacı Behram’ın evi neredi deyin ara bul.*” s. 373 cümlesi yüklemine göre fiil, yerine göre kurallı, anlamına göre olumlu, yapısına göre bağımlı sıralı cümledir. “*Ama gelinin gaynatası orda bunu görennere: - Sakın ağzınızı açf bir şey söylemeyin. Gelin deli olar, durun men bunun çerisene bahacam, deyir.*” s.372 cümlesi girişik birleşik cümledir. Masalda cümle yapılarının hemen her çeşidinin olduğu görülmüştür.

Metinde deyim ve ikilemeler de kendine yer bulmuştur. Masalda; “*fayda vermir*” s.372 fayda vermemek anlamında, “*rast getire*” rast gelmek anlamında, “*gözü aydın*” gözü aydın olmak anlamında kullanılan deyimler yer almıştır. “*ara sıra*” s.372, “*yavaş yavaş*” s.373 ikilemeleri kullanılmıştır. Masallarda sözcük gruplarının kullanılması çok önemlidir. Çocuk kitaplarında bunların varlığının sezdirilmesi ve farkına vardırılması çocukların dil gelişimi açısından önemlidir.

Masalda “da, ama, ki” bağlaçları kullanılmıştır. “*Ama gelini de bir sancıdı içi almış.*” cümlesinde, kullanılan bütün bağlaçların örneği vardır. Ayrıca masalda noktalama işaretlerine çokça yer verilmiştir. Noktalama işaretlerine önem verilmiş, farklı noktalama işaretleri kullanılmıştır. Ayrıca masalda bazı yazım hataları

bulunmaktadır. “*ara sıra fizay edir,zehmet verir kafer içerde.*” s. 372 cümlesinde, cümle küçük harfle başlamıştır.

Masalda yazım ve noktalama hataları az da olsa vardır. Metinde sözcük kullanımı zengindir. Bilinmeyen kelimelerin kullanımının, ağız özelliklerinden kaynaklandığı bilinmektedir.

4.11.5. Çevre

Metin Kars'ta başlamıştır. Gelininin rahatsızlanması üzerine Kars'a bağlı Bezirgan köyüne, Hacı Behram'ın yanına giderler. Diğer halk masallarından farklı olarak bu masalda yer bellidir. Ancak zaman olarak net bir zaman dilimi belirtilmemiştir. Çevre belirgin olarak masalda yer almıştır. Sosyal – ekonomik çevre ise durumu iyi olan kayınpeder ve orta halli insanların varlığından söz edilebilir.

4.11.6. İleti

Masalın en büyük iletisi dermansız derdin olmadığını okuyucu ve dinleyiciye aktarmaktadır. Her şeyin bir çaresinin olduğunu fakat bunu arayarak, uğraşarak ulaşılabileceğini vurgular. Umutsuzluğa kapılmadan, inancını yitirmeden amaca ulaşılabilmesine inanmanın önemini vurgulamaya çalışır.

Masaldaki diğer bir ileti ise doğada bulunan çoğu şeyin insana şifalı olabileceğini bilmektir. Burada önemli olan doğru zamanda, doğru bitki ve yiyeceklerle doğru hastalığa uygulamaktır. Yediğimiz, içtiğimiz şeylerin insana faydalarını göstermeye çalışır.

4.11.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda süttten ve tütünden ilaç yapıldığının görülmesi yaratıcılık ögesinin kullanıldığını göstermektedir. Beyin fırtınası yapmayı sağlayacak bir konu üzerinde durulmuştur. Çocukları ve okuyucuları yaratıcı düşünmeye sevk etmektedir. Masal yaratıcı düşünmenin önemini vurgularken, çocukları bu düşünme yöntemine yönlendirmeye çalışmaktadır.

İlanın Nağılı masalının eğitici bir yönü bulunmaktadır. Masalda öğüt vermekten çok ders çıkarma amaçlanmaktadır. Büyük uğraşlar sonucunda, doğru

yöntemle sağlığına kavuşması bunun kanıtıdır. Okuyucuya, her şeyden önce doğru yöntem ve etkili yolu bulmanın faydalı olduğunu hissettirmektedir.

4.12. Tülküynen Gocagarı

Bu masal 25.03.1978 tarihinde, Kars'ın Ardahan ilçesinde, Güneş Öztürk'ün anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir. (Arslan,2000:484-487). (O dönemde Ardahan Kars'a bağlıdır.)

4.12.1. Konu ve Kurgu

Fabl türünde kaleme alınan masalın konusu, hak kavramıdır. Masalda, sütü tilki tarafından sürekli çalınan ninenin, sonunda tilkiden sütünü alabilmesi yani hakkın yerini bulması konunun ana olayıdır. Ele alınan konu, özgün bir şekilde anlatılmış ve derleyici tarafından kaleme alınmıştır. Anlatıcının kendine özgü ifadeler kullanması özgünlüğünü kanıtlamaktadır.

Masalda kurgu oluşturulurken verilmek istenen ders ve öğretilmek istenen düşünce ön plana alınmıştır. Bu nedenle masalda olaylar kısa tutulmuştur. Metinde nene, tilki, ev sahibi, dükkân sahibi, tavuklar, çayır, dere, yağmur, rüzgâr, kızlar, inek ve tilkinin diyalogları yoğun şekilde yer almıştır. Masalın giriş bölümünde tilkinin, ninenin sütünü çalmayı alışkanlık haline getirmesi üzerine, nine onu yakalar ve balta ile kuyruğunu koparır. Masalın giriş bölümünü bu olay oluşturmaktadır.

Metin kişi kadrosu ve kurgusu itibarıyla fabl türündedir. Tilki ve doğadaki varlıklar intak sanatıyla oluşturulmuştur. Hayvanların ve diğerlerinin konuşturulması metnin ilgi çekici bir özelliğe sahip olmasını sağlamıştır. Bu yapısı nedeniyle masalın inandırıcılığı düşüktür. Özellikle nine ve tilki arasındaki çatışma, masalda merak duygusunu ön plana çıkarmıştır. Çatışma, masalın çözüm bölümünde sonuçlandırılmıştır.

Gelişme bölümünde kopan kuyruğunu isteyen tilkiye, nine sütünü geri getirirse kuyruğunu geri vereceğini söyler. Bununla, tilkinin sütü arama macerası başlar ama olaylar istediği gibi gitmez. Hangi kapıyı çalsa, orada başka bir şeyler isterler. Gelişme bölümü, emeksiz elde edilen her şeyin karşılığının çok zor verileceği mesajını

vermektedir. Kurgu, mantıksal bir çerçeve içerisinde oluşturulmuş, olaylar sıralı bir şekilde ilerlemiştir.

Masalın sonunda tilki sütü büyük uğraşlar sonucunda getirmiş, kuyruğuna kavuşmuştur. Bu olay, tilkiye büyük bir ders olmuştur. Bir sütün bile ne büyük bir zahmetle ve çabayla elde edildiğinin farkına varmıştır. Metin, okuyucuya aslında erdemi olmayı, insanların hakkına girilmemesi gerektiğini anlatmaya çalışmaktadır. Vermek istediği ders net bir şekilde anlaşılırken, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmıştır.

4.12.2. Tema

Metin hak ve adalet temasına uygun şekilde kaleme alınmıştır. Masalın bırakmak istediği his, başkalarına ait şeylerin haksız bir şekilde alınmasının sonucunun ağır olduğudur. Tema, kurgu içerisinde kendini iyi bir şekilde hissettirmiş, konuyla ilişkili şekilde kurgu içerisinde geliştirilmiştir. Konu ve tema birbirleriyle bağlantılıdır.

Masalların en önemli kazandıklarından biri de hayal gücünü zenginleştirmesidir. Tülküyle Gocağarı masalı da konusu, teması ve kurguyla hayal gücünü zenginleştirecek, merak duygusunu ortaya çıkaracak bir yapıya sahiptir. İçeriği her ne kadar uzun olmasa da anlatmak istediğini ve vermek istediğini güçlü bir şekilde iletmiştir.

4.12.3. Kahraman ve Karakter

Masalda nine, tilki, ev sahibi, dükkân sahibi, tavuklar, çayır, dere, yağmur, rüzgâr, kızlar ve inek kahraman kadrosunu oluşturmaktadır. Masalın ana kahramanı tilki, diğerleri ise yardımcı karakterlerdir. Tilki, masal içerisinde kötü olarak nitelendirebileceğimiz ve cezalandırılmış olan kahramandır. Özelliklerine ve kurgu içerisindeki gelişimine bakıldığında durağan bir karakterdir. Çocukların örnek alabileceği bir kahraman değildir.

Nine ise haksızlığa uğramış ve tilkiyi cezalandırmış olan kişidir. Nine de durağan bir karakterdir. Hem tilki hem nine kapalı karakterlerdir. Diğer yardımcı karakterler ise masal içerisinde kısa bir şekilde yer alan, haklarında tam bilgi verilmeyen kapalı karakterlerdir. Kurguya bağlı şekilde, fabl türünün özelliklerine uygun konuşturulmuşlardır.

4.12.4. Dil ve Anlatım

Tülküylen Gocağarı metni, dil ve anlatım yönünden incelenecek olursa, diğer masallara nazaran açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Kahramanlar, yöresel sözcükler ve yöre ağızıyla konuşturulmuştur. Anlatım akıcı olmasana rağmen duru değildir. Çocuğa görelilik ilkesi yönünden masal zayıf kalmıştır. Masalda hiçbir yabancı sözcük kullanılmamıştır.

Dil ve anlatımın yönünden bakıldığında, ilk olarak cümle türlerine incelenmiştir. Birçok cümle türünün kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca birkaç tane çok uzun sıralı cümle kullanılmıştır. “*Tavuhlar nevolur yumurta verin bene, götürem tükençiye verem, tükençiden incik- boncuh alem gızlara verem, gızlar onnasınnar rüzgar essin, rüzgar essin yağmur olsun, yağmurun suyuni deriye verem, derenin suyuni çayıra verem, çayırın otuni ineğe verem, ineğin südini neniye verem, neneden de guyruğumi alem tikem- tikişdirem yoldaşlarıma ulaşıdrem.*” s.486 kullanılan uzun cümlelerden bir tanesidir. Bu şekildeki çok uzun, sıralı cümle yapıları çocukların seviyelerine uygun değildir.

Masalda yer verilen cümlelerden bir tanesi şu şekildedir: “*Get yumurta getir ben de sene verem ben de sene verem, yumurta getirmesen vermem.*” s.486 cümlesi anlam bakımından olumsuz, yüklem yerine göre kurallı cümle, yüklem türüne göre fiil cümlesi, yapısına göre şartlı birleşik cümledir. Farklı şekilde ve yapıda cümleler de masalda kullanılmıştır.

İkilemeler metinde önemli bir yere sahiptir. “*İnek inek*” s.484, “*çayır çayır*” s.484, “*teh teh*” s.486 gibi ikilemeler kullanılmıştır. Söz varlığı açısından ikilemelerin kullanılması ve cümlede belli edilmesi önemlidir. Öte yandan masal deyim açısından yetersizdir. Sadece “*gurban olem*” s.484 deyimi kurban olmak anlamında kullanılırken, atasözü hiç kullanılmamıştır. Söz varlıklarına dengeli bir şekilde yer verilmemiştir.

İsim, sıfat, zamir ve fiil kullanımı oldukça fazladır. Bu açıdan çocuklar dilsel gelişimine katkı sağlayacak düzeydedir. Metinde bağlaçlardan “de, da, ki” kullanılmıştır. “*Rüzgara da etsin, ben de yağem.*” s.485 cümlesi bağlaç kullanımına

örnektir. Noktalama işaretlerinden nokta, virgül, iki nokta, konuşma çizgisi, kesme işareti, kısa çizgi, tırnak işareti mevcuttur.

Ayrıca kaynağının tam olarak ne olduğu anlaşılmayan noktalama ve yazım yanlışları bulunmaktadır. Küçük harfle yazılması gereken kelime “*al tik- Tikiştir*” s.486 örneğinde görüldüğü gibi büyük harfle yazılmıştır. Başka bir yerde “*guyruğunu sallıya, sallıya*” s.487 ikileme arasına virgül konmuştur. İkilemeler arasına virgül konulmaz kuralına uyulmamıştır.

4.12.5. Çevre

Çevre olarak masalda, doğal bir ortama yer verilmiştir. Olayın başlangıcının bir avlu olduğu anlaşılmakta, devamında ise farklı mekânlarda devam etmektedir. Tam olarak nerede geçtiği anlaşılmamaktadır. Sosyoekonomik çevreyi diğer masallarda olduğu gibi padişah ve yakınları oluşturmamıştır. Doğal çevrede bulunan kahramanlar yer almıştır.

4.12.6. İleti

Başlıca vermek istediği mesaj: “Herkes yaptığı kötülüğün bedelini er geç öder.” şeklindedir. Başta, başkasına ait sütü alarak kötülük yapan tilki, bedelini önce kuyruğuyla ödemiş, sonra kapı kapı gezerek süt için bütün istekleri yerine getirmiştir. Okuyucu ve dinleyiciye, insanların haklarını gözetmeyi, onlara zarar vermemek gerektiğini anlatmaktadır.

Vermek istediği diğer bir mesaj ise hakkın ve adaletin yerini bulacağıdır. Masal hak ve adalet kavramlarının önemini aktarmaktadır. Başkasının hakkını çiğneyen tilkinin cezalandırılması bunu göstermektedir. Vermek istediği iletiler çocukların kişisel gelişimi açısından çok güçlüdür.

4.12.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Metinde öğüt vermek yerine ders verme amaçlanmıştır. Hakkı ve adaleti ön plana çıkararak öğretme amacı gütmektedir. Bu önemli değer ve kavramların benimsetilmesi amaçlanmıştır. Öğretirken aynı zamanda, tilkinin karnını doyurması içi başka yollar denemesi gerektiğini, çocukların eleştirel bakış açısıyla düşünmesini sağlayacak niteliğe sahiptir.

Tilkinin yaptığı yanlışını nine, onun kuyruğunu kopartarak cezalandırmıştır. Bu şekilde başta iletişim kurulmamış, kaba kuvvete başvurulmuştur. Sonradan tilki iletişim kurarak çözüm üretmeye çalışmıştır. Masallarda iletişim ögesine önem verilmesi gerekmektedir. Çocukların kişisel gelişimi açısından kaba kuvvet, olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ayrıca masal, siyasi ideolojilerden uzak bir tutum sergilemiştir.

4.13. Tilkiyken Nohudu

Bu masal 20.11.1977 tarihinde, Kars'ın Ardahan ilçesinde, Saadet Öztürk'ün anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:465-467). (O dönemde Ardahan Kars'a bağlıdır.)

4.13.1. Konu ve Kurgu

Tilkiyken Nohudu masalının konusu açgözlülüktür. Tilkinin bulduğu nohudu başkalarına ikram edip sonra fazlasıyla geri istemesiyle bir sürü şey elde eder. Ama bunları yaparken insanları kandırma ve aldatma yolunu seçer. Masalda kullanılan konu gelişim açısından önemlidir. Yalnız masalda açgözlülüğün sonucunda bir ders verilememiştir. Bu yönden masalın eğiticiliği istenilen düzeyde değildir.

Kurgusu, diğer masallara göre farklılık göstermektedir. Bu masalda, açgözlü olan ve başkalarının haksız yere malını alan tilki cezalandırılmamış, tilki açısından masal mutlu bir şekilde bitmiştir. Bu da masalın öğreticiliğini olumsuz etkilemektedir. Masalın giriş bölümünde nohut bulan tilki, bir eve konuk olur. Nohudu pişirmelerini ve beraber yemek istediğini söyler. Sabah kalktığında nohudunun geri kalanının daha çok olduğunu söyler. Ev halkı bir avuç nohut bulup ona verir. Daha sonra başka bir eve gider, aynı yöntemle nohudunun bir koyun kadar olduğunu söyler ve koyunu alıp başka bir yere gider. Başka bir eve gidince nohudunun at kadar olduğunu söyleyince, bu defa at alıp yola koyulur. Bir düğün alayıyla karşılaşınca, gelinden altınlarını ister; vermezse ona oyun oynayacağı belirtir. Bu şekilde gelinin altınlarını kuyruğuna takıp oradan ayrılır. Yoluna devam eden tilki, bir kurt ile karşıncı kuyruğundaki altınları sorar. Bu altınları kuyruğunu suya sokup belli bir süre beklettikten sonra altınla çıktığını söyler. Bunu duyunca hemen yapmaya kalkan kurdun kuyruğu donar, sonra da kopar. Kurguyu kişi-kişi çatışmaları oluşturmaktadır. Olaylar sürekli bir çatışma halinde devam etmektedir.

Fabl türünde olan masalın kahramanları hayvanlardır. Bu özelliği nedeniyle çocukların ilgisini üzerine çekecektir. Masalda konuşturulan hayvanların düşünmesi, başkalarına oyun oynaması, olağanüstülük faktörünün yer aldığını göstermektedir. Bunların olması, masalın inandırıcılığını olumsuz etkilemektedir.

Sonuç bölümünde, herkes kurt tarafından tilkinin cezalandırılacağını düşünse de tilki kurdu tuzağa düşürür. Ölmesine sebep olur. Masalın kurgusu, beklenmedik bir sonuç bölümü ile bitirilmiştir. Masal, merak duygusunu harekete geçirirken, çatışmalar çözüme kavuşmamıştır. Çözüme kavuşmayan çatışmalar ve kötünün kazanması çocuklarda hayal kırıklığına yol açabilecek etmenlerdir.

4.13.2. Tema

Metin, erdemler temasına uygundur. Başkalarıyla paylaştığı nohudu kat kat daha fazlasını isteyen tilkinin, erdemli bir kişi olmadığını göstermeye çalışmaktadır. Masalın hissettirmek istediği mesaj; açgözlü, dayanışmayı sevmeyen, insanlarla hiçbir şeyini paylaşmayanlar başkalarına ve kendi kişiliğine zarar verir, şeklindedir. Masalda tilki cezalandırılmış olsaydı, bu olumsuz özellikler gösterenlerin elbet hak ettiğini bulacağını söyleyebilecektik. Fakat masal farklı bir sonla bittiği için bırakılmak istenen izlenim, bundan olumsuz etkilenmiştir.

Temaya uygun bir kurgu oluşturulamamıştır. Açgözlü ve erdemli olmayan bir bireyin masalın sonunda kazanması, tema ve kurgunun bütünlük içinde olmadığını göstermektedir. Konu ve tema arasında bağlılık bulunmaktadır. Bu şekilde masalın çelişkili bir tutum sergilemesi çocukların gelişimi açısından olumsuz bir etkiye sahiptir.

4.13.3. Kahraman ve Karakter

Masalın ana kahramanı tilkidir. Diğer yardımcı karakterler ise konuk olduğu kişiler, gelin ve kurttur. Tilki; kurnaz, açgözlü, insanların malında gözü olan kötü huylu bir kahramandır. Masalın başından sonuna kadar kötü davranışlar sergilemiş durağan bir karakterdir. Aynı zamanda masal içerisinde özellikleri tam verilmediği için kapalı bir karakterdir. Çocukların özdeşim kurup rehber edinebilecekleri bir kahraman değildir.

Masalın diğer yardımcı karakterleri hakkında tam bilgi verilmemektedir. Kısa kesitlerde yer almışlardır. Sadece kurt, belli bölümlerde tilkiyle çatışma halindedir. Kurt, tilkinin tuzaklarına düşmüş, sonunda canından olmuş bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurt, tilkideki altınlar için mücadele etmiş, nefsinin kurbanı olmuştur. Durağan ve kapalı bir karakterdir.

4.13.4. Dil ve Anlatım

Masal, günümüz Türkçesine çok yakın olsa da ağızdan dolayı sözcüklerin yazımı farklılık göstermektedir. Çocukların tam anlamıyla anlayabileceği duruluğa ve açıklığa sahip değildir. Bu da okunabilirliğini olumsuz etkilemektedir. Masalların son bölümünde lügatçe verilmiş olup, derleyici, anlaşılabilirliği kuvvetlendirmek istemiştir.

Metinde yüklem yerine göre kurallı, devrik, yüklem türüne göre isim fiil, anlamına göre olumlu, olumsuz, yapısına göre basit, birleşik ve sıralı cümleler kullanılmıştır. Metinde yer verilen cümlelerden bir tanesine örnek olarak: “*Seni bunun içine guylüyem, üsdün de bir- iki sera elma düzem.*” s. 467 verilebilir. Bu cümle yüklem yerine göre kurallı cümle, yüklem türüne göre fiil cümlesi, anlamına göre olumlu, yapısına göre bağımsız sıralı cümledir.

Metinde söz varlığı zenginliklerinden olan deyim ve ikilemeler de kullanılmıştır. Misafir olmak deyimini “*misefir galam*” s.465 şeklinde kullanılmıştır. Masalda deyim kullanımı yetersizdir. Ayrıca “*gider gider*” s. 467 , “*yiye içer*” s.467, “*Allah Allah*” s.465 ikilemelerine yer verilmiştir. Deyim ve ikilemeler anlamı güçlendiren ve anlatıma estetik katan söz varlıklarıdır. Bu açıdan masalda yer verilmesi okuma hazzı oluşturmaktadır.

Cümleleri, sözcükleri bağlayan bağlaçlar her metinde kendine yer bulan unsurlardır. Burada “de, da, ki, ya ya” bağlaçlarının kullanıldığı görülmektedir. “- *Götürün bunu bişirin siz de yiyin ben de yiyem, yarısını da sabağa sahlayın.*” s.465 cümlesi virgül kullanılan cümlelere örnektir. Metinde noktalama işaretlerine sıklıkla başvurulmuştur.

Cümle içerisinde kullanılan ikilemeler arasına virgül konularak yanlışlık yapıldığı görülmektedir. “-Allah, Allah” s.465 ikilemesi arasında virgül kullanılmıştır. Belli sözcüklerde sesli harflerin yazılmadığı fark edilmiştir. Bunların basım hatasından kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır.

4.13.5. Çevre

Masalda tilki farklı farklı evlere gitmektedir. Bu evlerin nerede olduğu bilinmemektedir. Çevre ve zaman, masalda belirtilmemiştir. Çocukların gözlerinin önünde betimleyeceği nitelikler, masalda kullanılmamıştır. Diğer çoğu halk masallarının aksine, sosyoekonomik çevreyi zengin ve soylular oluşturmamaktadır. Padişah, saray ve diğer zenginlik ve güç belirten kavramlara yer verilmemiştir. Halk çevresi, masalın sosyal çevresini oluşturmaktadır.

4.13.6. İleti

Açgözlü, paylaşımsız ve başkalarını tuzağa düşürenler, kendi kişiliklerine zarar verir mesajı vermek istemiştir. Fakat bu kurgudan dolayı tam olarak anlaşılmamaktadır. Çünkü bu kişi, masal sonunda mutlu bir şekilde hayatına devam etmiştir. Bu olay, verilmek istenen iletinin etkisiz bir hale gelmesine sebep olmuştur.

Verilmek istenen diğer ileti daha güçlüdür. Tilkinin altınlarına göz koyan kurt, tilki tarafından tuzak kurularak ölür. Nefsini korumayarak mal ve mülk için tehlikeli işlere kalkışır. Burada masal, hayatın maldan ve mülkten daha değerli olduğunu iletmeye çalışmıştır.

4.13. 7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Metinde öğüt verilmediği, öğreticiliği ise kurgunun etkilediği anlaşılmaktadır. Ders vererek öğretmek isteyen metinde ders tam olarak anlaşılmamaktadır. İnsanlara kötülük yapan tilki, yine masalı mutlu sonla bitirmiştir. Bu nedenle öğreticilik yönünden zayıf kalmıştır. Farklı olumsuz düşünmeye sebebiyet verecek bir tutum sergilemiştir.

İletişim ögesi güçlü tutulmamış, kaba kuvvet ön plana alınmıştır. Belli düşünce ve kavramlara yönlendirme yapılmamıştır. Bunlar üzerinde çocukların düşünebilmesi

kurgu nedeniyle engellenmiştir. Bazı argo kelimelerin kullanılması çocukların gelişimine bu masalın uygun olmadığını göstermektedir.

4.14. Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım

Bu masal 20.11.1977 tarihinde, Kars'ın Ardahan ilçesinde, Güneş Öztürk'ün anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:367-368). (O dönemde Ardahan Kars'a bağlı ilçedir.)

4.14.1. Konu ve Kurgu

Metin tüm çocukların ilgisini çekecek bir konuya sahiptir. Metnin konusu, anne sevgisidir. Üç yavrusuna bakan anne keçi, çocuklarını koruma içgüdüleriyle masalda yer alır. Çocuklarına olan bağlılığı masalın ana unsurudur. Anne sevgisi ve bağlılığı, çocuklar için gerçekten büyük öneme sahiptir. Masal bu nedenle önemli bir konuyu işlemiştir.

Anne keçinin; Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım adlı üç yavrusu vardır. Kurgusu itibarıyla anne keçi; yavrularını seven, onları koruyan ve onları doyuran bir anne tipidir. Her gün yavrularına süt ve bal getirir, geldiği zaman yavrularına: *“Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım, açın kapıyı ben geldim, bir mememde süt getirdi, bir mememde bal getirdim.”* s.367 sözünü söyleyip, bunu duyunca kapıyı açmalarını istemiş. Masalın kahramanlarının hayvan olması ilgiyi üzerine çekmesini sağlayacaktır. Fabl türünde kaleme alınmıştır.

Gelişme bölümü çatışmaların olduğu bölümdür. Kurt bir gün, anne keçinin bu söylediklerini duyar, kapılarına gider ve annelerinin söylediklerini tekrarlar. Kardeşler arsında en akıllı olan Şangulum, buna inanmaz, annesinin sesinin ince olduğunu söyler. Kapıyı açmaz, kurt yumurta içip yine kapıya gider. Bu defa yavrular, annemizin ayakları beyaz senin kara derler. Kurt, ayaklarını una bulayıp geri gelir. Tekrardan annesinin söylediği sözleri söyler. Şangulum, annesinin olmadığını her ne kadar söylese de Şungulum ve Garaca Dıngılım anneleri olduğunu söylerler ve kapıyı açarlar. Şangulum saklanır, kurt ise Şungulum ve Garaca Dıngılım'ı yer. Anneleri gelince Şangulum olanları anlatır. Gelişme bölümünün sonuna doğru kurda tuzak kuracaklarını söyler.

Masalın sonuç bölümünde anne keçi, kurdu yemeğe davet eder. Diğer yavruyu da yemek isteyen kurt kabul eder. Yemeği yedikten sonra anne keçi, aşık oynamak ister. Tandırı önceden yakan anne, aşığı tandıra bilerek atar ve kendisinin tüyünün çok olduğunu yanabileceğini söylemesi üzerine kurt girmeyi kabul eder. Tandırın başında olan kurdu ittirir ve kurt orada yanar. Anne keçi, kurttan yavrularının intikamını alır.

Konu, kurgu içerisinde geliştirilmiştir. Kurgu ve konu tutarlı bir şekilde verilmiştir. Her ne kadar masalın sonunda intikam duygusu da olsa masalın genelinde çocukların sevgiye yöneltecek bir tutum sergilenmiştir. Masal çocukların hayal dünyasını zenginleştirecek düzeydedir. Masalda kurdun yavruları kandırmaya çalışması merak duygusunu ve heyecan duygularının ön plana çıkmasını sağlamıştır.

4.14.2. Tema

Masalın vermek istediği duygu sevgidir. Annenin çocuklarına olan sevgisi, onları her türlü kötülükten sakınmaya çalışması, onları beslemek için her gün çaba sarf etmesi bu duyguyu bizlere hissettirmektedir. Tema, konu ve kurgu kendi aralarında bağlılık göstermektedir. Tema, çocukların gelişimsel özelliklerine uygun, duyuşsal yönden geliştirecek yapıdadır.

Tema, çocukların soyut bir duyguyu elde etmelerini sağlamıştır. Yalnız temada verilmek istenen sevgi duygusu, masalın sonunda meydana gelen olaylar nedeniyle olumsuz etkilenmiştir. Masalın sonunda yavrularının intikamını alan anne keçi, kurdu ölüme terk etmiştir. Bu, sevgi duygusunun arka plana atılmasına sebep olmuştur. Kurgu, temayı kötü yönde etkilemiştir.

4.14.3. Kahraman ve Karakter

Anne keçi, kurt, Şangulum, Şungulum ve Garaca Dıngılım masalda yer alan kahramanlar ve karakterlerdir. Anne keçi ve kurt ana kahramanlardır. Anne keçi, yavrularını seven, sevgi dolu bir kahramandır. Anne keçi, yavrularına zarar veren kurdu tuzağa düşürüp, onu cezalandırması, değişim gösterdiğinin kanıtıdır. Bu nedenle devingen bir karakterdir. Aynı zamanda anne keçi, özellikleri verildiğinden dolayı açık bir karakterdir. Kurda zarar vermesi dışında, sevgi konusunda örnek alınabilecek bir kahramandır.

Kurt ise masalda kötü olarak nitelendirebileceğimiz, başkalarına zarar veren ve ana kahraman olan bir karakterdir. Masalda kurt, anne keçinin yavrularını yemiştir. Masalın başından sonuna kadar değişim göstermemiş durağan bir kahramandır. Kurdun sadece yaptıklarından bahsedilmiş, duygu ve düşünceleri belirtilmemiştir. Bu da onun kapalı bir karakter olduğunu göstermektedir. Davranışları örnek alınabilecek bir kahraman değildir.

Yardımcı karakterleri ise Şangulum, Şungulum ve Garaca Dıngılım oluşturmaktadır. Bu üçünden Şungulum ve Garaca Dıngılım masalın ilk bölümünde kurt tarafından yenmiştir. Şangulum ise metinde zeki bir karakter olarak yer alır. Kurdun anneleri olmadığına, diğer kardeşlerini ikna etmeye çalışmıştır. Ancak kardeşlerini kurdun yemesine engel olamamıştır.

4.14.4. Dil ve Anlatım

Metin, tüm Kars halk masallarında olduğu gibi yöresel ağızla anlatılmış ve derleyici tarafından kaleme alınmıştır. Masalın bazı yerleri, sözcüklerin farklı yazımı nedeniyle anlaşılabilirlik açısından zayıftır. Fakat diğer masallara nazaran daha anlaşılır bir dilsel anlatıma sahiptir. Akıcı bir anlatıma duruluk engel olamamıştır.

Metinde her cümle türü kullanılmamıştır. Kurguya bağlı olarak metnin kısa olması buna etmendir. “*Geçi her gün galhar, otlamağa gider yavrularına süd getirirmiş, bal getirirmiş.*” s.367 cümlesi yüklem yerine göre kurallı cümle, yüklem türüne göre fiil cümlesi, anlamına göre olumlu, yapısına göre bağımlı sıralı cümledir. Metinde yer alan cümlelerden bir tanesi gösterilip, açıklanmaya çalışılmıştır.

İkileme sadece bir tane kullanılmıştır. Bu “*alev, alev*” s.368 şeklinde ikileme kullanımı mevcuttur. Deyim olarak “*davet etmiş*” s.368, “*ziyafet çekecam*” s.368 deyimlerine yer verilmiştir. Deyim ve ikileme yönünden yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin anlatıcının sözcük dağarcığıyla alakalı olabileceği düşünülmektedir. Metinde atasözü kullanılmamıştır. Ayrıca masalda bol miktarda tekerleme kullanıldığı görülmektedir. Bu, dilsel gelişim açısından önemli bir faktördür.

Masalda “de, da, ki, ama, hem hem” bağlaçlarının olduğu görülmektedir. “*En iyisi, sen benden hem güçlüsün, hem de senin dırnanların aşığı daha iyi dutar.*” s.368 cümlesi bağlaç kullanımına bir örnektir. Metinde noktalama işaretlerine ağırlık verilmiştir. “*O gün gelmiş, yemah felan yedihtan sonra geçi, “Gurt gardaş seninle bir aşih atacaam, bahah kim yenecah.” demiş.*” s.368 noktalama işaretlerinin kullanımını göstermektedir.

Noktalama işaretlerinde ve yazım kurallarında yanlışlıklar yapılmıştır. Yukarda örneği verildiği gibi hem hem bağlacının arasına virgül konmuştur. Bazı kelimelerin sesli harflerinin yazımında hatalar olmuştur. Sesli harflerin yazımındaki eksikliğin, basım hatasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ağırlıklı olarak noktalama yanlışlıkları vardır.

4.14.5. Çevre

Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım eserinde anlatıcı, yer olarak doğal ortamı seçmiştir. Keçi ve yavruları bir yuvada kalmakta, kurt ise doğal ortamda bulunmaktadır. Çevre tasvirlerinde bulunulmamış, göz önünde canlandırmayı sağlayacak betimsel ifadelerle başvurulmamıştır. Bu nedenle çocukların zihninde oluşabilecek bir mekân söz konusu değildir. Sosyal çevreyi hayvanlar oluşturmaktadır.

4.14.6. İleti

Masalın en büyük iletisi, anne sevgisinin ne kadar üstün bir güç olduğunu göstermektir. Anne yavrularına bakan, onları kucaklayan, onları kötülöklere karşı koruyan bir yapıya sahip olduğunu anlatmaktadır. Aslında çocuklara ve okuyuculara anne sevgisi aşılannmaya çalışılmaktadır. Annenin aile içindeki önemini fark ettirmeye çalışmaktadır.

Diğer bir ileti ise başkalarına zarar verenler, elbet bir gün yaptığı kötölökle karşı karşıya kalır şeklindedir. Kurt, Şungulum ve Garaca Dıngılım’ı tuzağa düşürüp onları yemiştir. Anne keçi buna dayanamamış ve kurdu tuzağa düşürmüştür. Bu durum masalda, kötölüğün kimsenin yanına kâr kalmadığını gösterir. Aslında bu metin iyiliğin her zaman kazanacağını göstermeye çalışır.

4.14.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda öğüt vermekten kaçınılmıştır. Daha çok ders verme yolu seçilmiştir. Bu yöntemle bazı değerleri vermeye çalışmıştır. Masalda yer alan karakterler, cinsel kimliklerine uygun davranışlar sergilemiştir. Keçi, annelik içgüdüleriyle hareket etmiş, çocuklarına karşı duygusal davranışlar sergilemiştir. Kurt ise yapısı itibarıyla sert davranışlar göstermiştir.

Kurdun, keçinin yavrularını yemesi, keçinin de onu tuzağa düşürüp tandıra atması olayların iletişimle çözümlenmediğini işaret etmektedir. Olaylardaki düğümler çözümlenirken kaba kuvvet yolu tercih edilmiştir. Çocuklara sevgi hissi verilmeye çalışılmış fakat sonunda kurda zarar verilmesi bunu olumsuz etkilemiştir.

4.15. Garganın Öğüdi

Bu masal 02.04.1977 tarihinde, Kars'ın Sarıkamış ilçesinin Karaorgan nahiyesi Zivin köyü, Sabri Bozan'ın anlatımıyla, Ahmet Ali Arslan tarafından derlenmiştir (Arslan,2000:363).

4.15.1. Konu ve Kurgu

Masalın konusu öğüttür. Masal, verilen öğüdün er geç bir gün zamanı geldiğinde kişinin karşısına çıkacağını göstermeye çalışmıştır. Masal, kurgusu itibarıyla karganın yuva yapmasıyla kurgu başlar. Karga, yuvasında yumurtladıktan sonra yumurtalardaki yavrular doğar ve uçuş zamanları gelince anne karga onlara öğüt verir.

Karga, yavrularına insanoğlu karşınıza çıktığında elinde eğer sopa varsa kaçmalarını, taş olursa yine kaçmalarını söylemiştir. Yavrulardan bir tanesi taşın insanoğlunun elinde olduğunda ne yapacaklarını sorduğunda öğüdü yuvada aldıklarını, ondan iyi bildiklerini söyler. Daha sonra yavruları gönderir. Burada öğüt verildikten sonra eğer aklını kullanıp öğüdü uygularsa, başarı getireceğini vurgulamaya çalışmaktadır.

Kurguya bakıldığında zayıf bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Masalın giriş, gelişme, sonuç bölümleri belirgin değildir. Olaydan çok bir durumu anlatmaya

çalışmaktadır. Bu metin merak uyandıran, heyecan duygusunu harekete geçiren bir kurgu ile oluşturulmamıştır.

Metnin son paragrafında verilen öğüdün yaşanılan bölgede her zaman verildiğinden bahsetmektedir. Ama bu öğüdü direkt vermek yerine, Garganın Öğüdi kıssasını anlatarak verildiği söylenmektedir. Masal bilindik sonlarla bitirilmemiştir. Masalın sonuç bölümü belirgin bir halde değildir.

4.15.2. Tema

Eser, insan ilişkilerine dayalı olan birey ve toplum temasına sahiptir. Verilen öğüdün, herkesin karşısına çıkabileceği izlenimi verilmektedir. Eğer kişi aklını kullanıp, büyüğün verdiği öğüdü hayatında kullanırsa mutluluğa ereceğini söylemektedir. Tema aslında öğüdün insanı doğruya yönlendireceğini aktarma çabası içindedir.

4.15.3. Kahraman ve Karakter

Kahramanlar, anne karga ve sayısı belli olmayan yavrularıdır. Ana kahraman anne kargadır. Anne, yavrularını düşünen ve tehlikelere karşı onları uyaran bir yapıda verilmiştir. Yavrular yardımcı karakterlerdir. Hem ana kahramanın hem de yardımcı karakterlerin özelliklerinin verilmemesi nedeniyle, kahramanlarla ilgili inceleme tam anlamıyla yapılamamıştır. Masalda bir olay yaşanmaması kahraman ve karakterlerin durağan özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

4.15.4. Dil ve Anlatım

Masalda yöresel ifadeler çok fazla kullanılmıştır. Anlatılmak istenen kısa verilmiş fakat sözcüklerin yazımı akıcılığı olumsuz etkilemiştir. Anlamı metinden çözilemeyecek sözcükler az kullanılmıştır. Bu, metni anlamayı kolaylaştırmakta ve iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Cümle çeşitlerinin her türü bu masalda görülmemektedir. “*Garganın bir tenesi yuva yapir.*” s.363 cümlesi yüklem yerine göre kurallı cümle, yüklem türüne göre fiil cümlesi, anlamına göre olumlu, yapısına göre basit cümledir. Basit cümleler masalda ağırlıklıdır. “*Ana ya daş insanoğlunun cebindeyse?*” s.363 cümlesi yüklem yerine göre kurallı cümle, yüklem türüne göre isim cümlesi (ek fiil olarak

yüklemleşmiş), anlamına göre soru cümlesi, yapısına göre basit cümledir. “*Yoh eğer ahlı yoğursa, sen elli söyle gene o büldüğünü işler.*” s.363 cümlesi şartlı birleşik cümledir.

Metinde tek bir ikileme kullanılmıştır. “*doğrudan doğruya*” s.363 ikilemesi kullanılmıştır. “*Hisse gapsın*” s.363 hisse kapmak anlamında, “*hekatın annadır*” s.363 hakikati anlatmak anlamında deyimler kullanılmıştır. Masal, kısa olduğu için bağlaç ve noktalama işaretleri az kullanılmıştır. Yazım hataları ise bazı yerlerde bulunmaktadır.

4.15.5. Çevre

Metinde yer ve zaman belirsizdir. Tam olarak nerede geçtiği, ne zaman meydana geldiğine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Çocukların gözünün önünde canlandırmasını sağlayacak mekân öğeleri kullanılmamıştır. Sosyal çevre hakkında da masalda bilgi verilmemiştir.

4.15.6. İleti

Tek bir iletiden oluşan metin, öz ve kısa şekilde verilmek isteneni aktarmaya çalışmıştır. Bu ise verilen öğüdü aklına kazıyıp uygulayan başarıya ulaşır mesajıdır. Bu, açık bir ileti şeklinde verilmiştir. Eğer verilen öğüdü dinlemezse başarılı olamaz anlamı çıkmaktadır. Metin, doğruya yönlendirmek için öğüt verme yöntemini kullanmıştır.

4.15.7. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler

Masalda öğüt verme tercih edilmiştir. Kişinin kendi aklını kullanmaktansa verilen öğüdü dikkate alıp ona göre davranması beklenmiştir. Anaerkil bir aile yapısı içinde, annenin çocukları koruma içgüdüleriyle verdiği öğüdü aktarır. Fabl türünde olan metnin kahramanları hayvanlardır. Fabl türü, belli yaş aralığındaki çocuklara hitap etmektedir. Bu yönüyle metin ilgi çekebilir düzeydedir.

Metinde küfür, argo, olumsuz davranışlara sebep olacak söylemlerden uzak durulmuştur. Masal kurgusu itibariyle, çocuklarda estetik bir haz uyandıracak yapıya sahip değildir. Bunun yanında kurgu sebep-sonuç ilişkisi üzerinde kurulmamıştır. Sadece verilen öğüdün yerine getirilmesi gerektiği aktarılmıştır.

4.2. Kars Halk Masallarının Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi

Bu kısımda Ahmet Ali Arslan (2000)’ın “Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar” kitabındaki masallarda bulunan değerler incelenmiştir.

4.2.1. Ayvah Molla

Tablo 4. 1. Ayvah Molla Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Sorumluluk	1
İş birliği	1
Dayanışma	1
Aile Birliği	1
Misafirperverlik	1
Yardımseverlik	1
Arkadaşlık	1
Samimiyet	1
Toplam	8

Tablo 4.1’de görüldüğü toplamda 8 adet değere yer verilmiştir. “Ayvah Molla” halk masalında bulunan değerler incelendiğinde ilk olarak “*Be ne yapah, bunu ne sahabı eliyeh, bunu neyliyh ki, bu es sahabı olsun?*” s.382 cümlesinde anlaşıldığı gibi baba ve annenin, oğullarının bir iş sahibi olmaması yönündeki endişesi sorumluluk değerinin olduğunu göstermektedir. Anne ve babanın çocuğu üzerindeki sorumluluğunu bizlere vurgulamaktadır.

Masalın çocuklara vermek istediği diğer bir değer iş birliğidir. Baba ve oğlunun ailenin geçimini sağlamak için iş birliği içinde işe koyulması buna örnektir. “*Baba men bir öküz olacam, apar meni çarşıda sat. Menim gıymatım da iki min pangınottu. Yanı bele bir fiete verginen. Alnan götüynen, geliynen. Onnan sonrasında Allah kerimdi.*” s.385 cümlesinde, aile ekonomisine yardım etmek için babasına planını anlatmaktadır. Her ne kadar yaptıkları iş doğru olmasa da baba ve oğul arsında

bir iş birliği bulunmaktadır. Aynı zamanda burada aile içinde bir dayanışmanın da olduğu görülür.

Masalda, çekirdek ailenin kendi geçimlerini sağlamak, yani aile birliğini devam ettirmek istediği görülür. Burada ailenin önemi bir kez daha vurgulanmaya çalışılmıştır. Çocuklar bu şekilde aile birliğine verilen önemi fark edecektir.

Ayrıca babanın çocuğunu okutmak için yollara düştüğü zaman karşısına çıkan kişinin: *“Eye, men mollayam da. Ver men ohudum.”* s.383 diyerek molların çocuğu evine götürmesi misafirperverlik değerini vermektedir. Evinde çocuğa 6 ay boyunca bakması misafirperver olduğunu kanıtlamaktadır. Molların aynı zamanda, çocuğun okumasını istemesi ona yardımcı olması, yardımseverlik değerinin de ön plana çıktığını göstermektedir.

Molların kızı ile Mehemmet’in birbirine yardımcı olması arkadaşlık değerinin olduğunu göstermektedir. Daha önce onların evinde kalan Mehemmet’in deve kılığında babasını kandırdığını anlamıştır. Babasının onu yakalamaması için *“Tendire gircin atdı, eve bir tüsgü saldı ki, tüsgüden yer yer dolanmah olmur evde. Üstünnen kemreden neden töhdü bir tüsgü giyameteledi. Evde babasının gılcı varıydı. Gılcı da apardı sohdu tendirin küflesine.”* s.387 cümlesinde de belirtildiği gibi önlemler alması bir arkadaşlık örneğidir. Çocuğun: *“Sabahnan men bir at olacam. Meni götür çarşıya.”* s.386 ifadesi ile kılıktan kılığa girerek yeni şeylere yönelmesi onun yaratıcılığını göstermektedir.

Masalda diğer bir değer ise samimiyettir. *“Gede getdi men dayannammirem da. Get geti. Oğlumu geti, men dayannammirem.”* s.383 diyalogu annenin çocuğuna olan sevgisini ve samimiyetini gözleri önüne sermektedir. Burada çocuklar samimiyetin ve sevginin çocukların gelişimi açısından çok önemli olduğu bilinmektedir. Bu yönden çok önemli değerlerdir.

4.2.2. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş

Tablo 4. 2. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Dürüstlük	1

Yardımsverlik	1
İş birliğı	1
İyilik	1
Toplam	4

Masala değerler eğitimi açısından bakıldığında, başta düz kardeş dürüstlüğü ile ön plana çıkmıştır. Kardeşine: “*Olan gardaş, sen bu oğurruhdan hırhızdıhdan vazkeç. Allah’ın doğru yoluynan get ginen. Senin belelihnen halın noylajjah?*” s.421 ifadesinden de kardeşini dürüstlüğe yönlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Dürüstlüğünün sonucunda mükâfatını fazlasıyla almış, muradına ermiştir. Burada çocuklara dürüstlük değeri aktarılmaya çalışılmıştır. Çocuk gelişiminde, böyle değerlerin aşılması çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Masalda yer alan diğer bir değer ise yardımsverliktir. Düz kardeş, ustalar tarafından yapılamayan, yapınca yıkılan köprüyü belli bir karşılık sonucunda iş birliğı içerisinde yeniden yapmıştır. “*Adamcağız geldi arkadaşlarının yanına, köprü yapannarın yanına. Geldi orada terifeledi usdalara. Dırnahları köprüünün himine goydu. Üzerinen hördüler, pitirdiler. O gece behçi behledi başında, savah gahdı kin, köprüye heş bişey olmuyuf. Hemen müjde getdi Şah’a.*” s.423 ifadesi okuyucuya iş birliğı ve yardımsverlik değerlerini aktarmaktadır.

Düz kardeşin padişahın hasta kızını kurtarması masaldaki diğer önemli bir olaydır. “*Yooh, cebine goyuf götürdüğü esgi cırh minderinen palazı gızın üzerine tihdi. Gızın artıh bayılması-mayılması heş bişeyi galmadı, pini pek oldu.*” s.424 cümlelerinden padişahın kızını iyileştirdiğı, insanlara iyilik yaptığı anlaşılmaktadır. Bu da iyilikseverlik değerinin olduğu göstermektedir.

4.2.3. Tuz Kadar Sevgi

Tablo 4. 3. Tuz Kadar Sevgi Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Sevgi	1
Misafirperverlik	1

Yardımseverlik	1
Hoşgörü	1
Dayanışma	1
Toplam	5

Kızın, babasına büyük sevgiyle bağlı olduğu görülmektedir. Masalda yaşlı kadın: “*Sen çoh ey yürekli, çalışgan gızsın. Hem de gün görmüş birine benziyorsın. Benim de kimsem yoh, benim gızım olmah isder misin?*” s.441 sözleriyle çocuğu evine kabul etmesi “misafirperverlik” ve “yardımseverlik” değerlerinin olduğunu göstermektedir.

Masalda yaşlı kadın ve kızın birbirlerine bağlılık göstermeleri ve “*Gız razı olmuş, bir zaman sora yaşlı gariyi evde biraharah süriyi gendisi otarmağa başlamış.*” s.441 ifadesi, dayanışma değerinin de olduğunu göstermektedir. Kadına kızın kim olduğu sorulduğunda “*Kim olacah, benim gızımdır.*” s.441 demesi onu kızı gibi benimsediğini ve ona karşı hoşgörülü olduğunu göstermektedir.

4.2.4. Oğru Mehmed’in Nağlı

Tablo 4. 4. Oğru Mehmed’in Nağlı Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
İş birliği	1
İyilik	1
Misafirperverlik	1
Yardımseverlik	1
Saygı	1
Toplam	5

Padişahın oğlu Mehmet’in: “*Emioğlu, gel sana bir çuval altın verecem, beyece gedeh petşahın heznesine gireh.*” s.444 şeklindeki söylemiyle amcasının oğluyla birlikte saraydan altın almak için iş birliği yaparlar. Fakat burada başarılı olamazlar. Daha sonra Mehmet yola çıktığında yaşlı kadına: “*Goca nene, benim bu gatırımnan*

bu tabut burda dursun, al sana bu geder altın.” s.446 demiştir. “Goca garı bunu gabul edir. Bir ovuç altını göre goca garı bunu misafir eliyir.” s.446 ifadelerinden anlaşıldığı gibi Mehmet’in kadına altın vermesi, kadının da onu misafir etmesi, karşılıklı iyiliğin yapıldığını anlatmaktadır.

Mehmet, düşman padişahı kandırıp babasının huzuruna getirince, padişah huzurunda eğilen diğer padişaha: *“Yav gah, ayıpdı, en ele yapma. Sen ölmüyüfsen.”* s.448 sözleriyle saygı gösterir. Mehmet’in babasının düşman olduğu padişah ülkesine dönünce, hazineyi açıp herkese altın dağıtmıştır. Yardımsever bir davranış sergilemiştir.

4.2.5. Üş Gardeş

Tablo 4. 5. Üş Gardeş Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
İş birliği	1
Dayanışma	1
Aile Birliği	1
Çalışkanlık	1
Yardımseverlik	1
Misafirperverlik	1
Alçak Gönüllülük	1
Mutluluk	1
Toplam	8

Kardeşler: *“Baba biz buni behliyacayth. Bu almaları mademki bu almalarda bu hüner var, babamız dohsan yaşında yaşayacah yerde niye onbeş yaşında yaşasa daha eyi olmaz mı?”* s.375 sözleriyle kendi aralarında ejderha ile nasıl mücadele edeceklerini görüşmeleri, iş birliği yaptıklarının göstergesidir. İş birliği değeri, çocuklara aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca kardeşler arasında dayanışmanın olduğunun kanıtıdır. Padişah ve oğullarının birbirlerine bağlı olması aile birliği değerini de ön plana çıkarmıştır.

Küçük kardeşin hiç yılmadan mücadele etmesi çalışkanlık değerinin verilmesini sağlamıştır. Kardeşlerin birbirlerine, nine ile padişahın kızlarının ise küçük kardeşe yardımcı olması yardımsever olduklarını gösterir. Padişahın kızının: “*Onun başının üsdünde gılıç asılıdır. Davaranacahsinki o gılıcı elde edesin.*” s.376 sözüyle de küçük kardeşe yardımcı olmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Ninenin, küçük kardeşi evinde ağırlaması misafirperverlik örneğidir.

Küçük kardeşin ejderhayı alt etmesi üzerine, padişah tarafından her istediğinin yapılacağını bildiği halde, alçak gönüllülük göstererek amacına ulaşmaya çalışmıştır. Bunu küçük kardeşin: “*Benim padişahım sağ olsun, benim dileğim canın sağlığı.*” s.379 sözlerinden anlamaktayız. Masalın sonunda amaçlarına ulaştınca herkesin mutlu olması, mutluluk değerinin önemini çocuklara aktarmaya çalışmıştır.

4.2.6. Tülkü, Canavar, Ayı

Tablo 4. 6. Tülkü, Canavar, Ayı Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Arkadaşlık	1
Birlik beraberlik	1
Toplam	2

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi tilki, ayı, canavar arasında başta arkadaşlık, birlik ve beraberliğin olduğu anlaşılmaktadır. Arkadaşlık, “*Bir gün tülkü, canavar, ayı bir araya geleler. Diyeller kı, biz arhadaşlıh yapah, baravar çalışah.*” s.366 sözleriyle verilmeye çalışılmıştır.

Birlik beraberlik değeri ise “*Böyünnüh burda baravar gezeh, savah herkes bir yere bir işe getsin, gazandığını tafdığını getisin. Savah oler, tülkü gider bir toyuh buler, toyuğu elbehen yahalyıf getirer, ayı bal getirer, canavar da kete getirer.*” s.366 ifadeleri ile anlatılmıştır. Bu değerlerin dışında farklı bir değere yer verilmemiştir. Verilen değerler her ne kadar önemli olsa da masallarda daha fazla değere yer verilmelidir.

4.2.7. Değirmancı ile Tülkü

Tablo 4. 7. Değirmancı ile Tülkü Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Arkadaşlık	1
İyilik	1
Yardımseverlik	1
Misafirperverlik	1
Saygı	1
Toplam	5

Masalda birçok değer aktarılmaya çalışılmıştır. Değirmancı ve tilkinin arasındaki arkadaşlık “*Değirmancıynan gardaş oldular.*” s.408 sözünden anlaşılırken, tilkinin değirmancıye yardım ettiği ise tilkinin küçükbaş hayvan getirip “*Kes bunu sen ye, men de ganını manını yeyim.*” s.408 sözünden anlaşılmaktadır. Kahramanların bu davranışları iyilik değerlerinin de kullanıldığını gösterir. Ayrıca değirmancının tilkiye zarar vermemesi, tilkinin de ona yardım etmesi birbirlerine karşı yardımsever davrandıklarının kanıtıdır.

Padişahın, sarayında tilki ve değirmancının çok iyi ağırlanması ve onlar için harcama yapması misafirperverlik değerini ortaya çıkarmaktadır. “*Bunnar burda bir hefde galdılar. Bunnara hörmet, ikram. Efendime söylüyüm, petşah bunara yüzmin mi masraf etmişti, bu iki yüzmineledi.*” s.412 cümlesi misafirperverliği anlatmaktadır. Tilki, değirmancıye ona zarar vermediği için saygı duymaktadır. İyilik, arkadaşlık, yardımseverlik, misafirperverlik, saygı gibi değerler masalda kullanılmıştır. Bu değerler, çocukların gelişimine olumlu katkı sağlayacak ve sosyal ilişkilerini geliştirebilecek değerlerdir.

4.2.8. Gurtnan Tülkünün Nağlı

Tablo 4. 8. Gurtnan Tülkünün Nağlı Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
İyilik	1

Yardımseverlik	1
Alçak Gönüllülük	1
Toplam	3

“Tülkü gedir, yahın bir köyden bi gaş tene toyuh getirir. Bunu yeyiller, canavar tülküyü gorhudur. Tülkü aj galır.” s.364 cümlesiyle tilkinin açlıktan ölmek üzere olduğunu söyleyen canavara tavuk bulup getirmesi iyilik ve yardımseverlik değerlerinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca canavarın tilkiye tavuğu vermeyip, onu küçümsemesi alçak gönüllü olmadığını kanıtlamaktadır.

Alçak gönüllü davranmış olsaydı bu kötü olaylar gerçekleşmeyecekti. Yardımseverlik, iyilik ve alçakgönüllülük değerlerine yer verilmiştir. Kazandırılması zaman alan bazı değerleri masalın bize sunması, bunlara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

4.2.9. Üş Bacılar

Tablo 4. 9. Üş Bacılar Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
İyilik	1
Aile Birliği	1
Misafirperverlik	1
Yardımseverlik	1
Dürüstlük	1
Kararlılık	1
Çalışkanlık	1
Toplam	7

Kara dev çocukları bir sandığın içinde bulduktan sonra masalda *“Aşdı bahdılarki, bir cüt uşah. Eledi ki, nur topu kimi. Bu adam bunu aldı, gızın adını Mehriban koydu, oğlanın adını Şah ismayıl koydu. Bunu özüne züryet eledi. Böyüttü, yekeltti.” s.428* ifadeleri kullanılmıştır. Şah İsmail ve Mihriban bir köşeye atıldığında, onları bulan kara devin alıp büyütmesi, iyilik yaptığını göstermektedir. Kara dev

onları çocukları gibi sevmiş, onlarla bir aile kurmuştur. Yani aile birliği oluşturmaya çalışmıştır.

Kara Dev, çocukları ormana bıraktıktan sonra onları bulan değirmenci için “*Bu gızı da götdü, Şah İsmayıl’ı da götdü. Gız değirmancının gızı, oğlan da değirmançının oğlu oldular.*” s.429 cümlesini kullanmıştır. Bu cümleden, değirmencinin misafirperver ve yardımsever olduğu anlaşılmaktadır.

Şah İsmail, masalda yaşanan olaylarda dürüst, verdiği mücadelede kararlı ve çalışkandır. Kardeşi Mihriban için atıldığı maceralarda vazgeçmeden, kararlı ve çok mücadele ederek masalda yer almıştır. Bu şekilde dürüst oluşu işlerinin iyi bir şekilde ilerlemesini; kararlı olması vazgeçmemesini, çalışkan olması da masalın sonunda mutluluğa ermesini sağlamıştır. Masalda iyilik, aile birliği, yardımseverlik, misafirperverlik, dürüstlük, kararlılık, çalışkanlık değerlerine yer verilmiştir. Eğitsel açıdan yeterli düzeyde değer aktarımı yapılmıştır.

4.2.10. Petşahnan Değirmançının Gızı

Tablo 4. 10. Petşahnan Değirmançının Gızı Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Misafirperverlik	1
İyilik	1
Yardımseverlik	1
Sevgi	1
Toplam	4

Metinde “*-Değirmançı gardaş bu gece meni Allah misafiri et. –Hay hay, olar. İndi gapıyı kitdiyeh, zaten ahşama bir-iki sahat var gedeh eve.*” s.437 diyalogunda değirmencinin, veziri misafir etmesi misafirperverlik değerinin olduğunu göstermektedir.

Vezirin: “*-Aman gızım, benim derdimin dermanını ancak sen bilirsən.*” s.438 sözüyle değirmencinin kızıdan yardım istediği görülür. Kızın, vezirin günlerdir aradığı soruyu bilip ona yardım etmesi iyilik ve yardımseverlik, padişahın

değirmencinin kızıyla evlenmek istemesi ise sevgi değerlerini göstermektedir. Toplamda dört tane değere yer verilmiştir.

4.2.11. İlanın Nağlı

Tablo 4. 11. İlanın Nağlı Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Aile Birliği	1
Sevgi	1
Misafirperverlik	1
İyilik	1
Yardımseverlik	1
Toplam	5

Kayınpederinin gelinini düşünmesi, onun aile birliğine önem verdiğini gösterir. Kayınpeder ve ailesi gelinine sevgi göstermektedir. Hacı Behram'ın, *“İçeri gediller, bu rehmetdih de bunnarı şirin dille hörmitle garşıltıyr. Zaten onar ele esilzade, misafirperverdiler.” s.373* cümlesinden anlaşıldığı üzere kayınpeder ve gelini iyi bir şekilde misafir etmesi misafirperverlik değerini vurgulamaktadır.

Hacı Behram: *“Al gızım bunu, bu bir illaşdı, sana çok faydası var.” s.374* söylemi ile geline şifa olduğu ve iyilik yaptığı anlaşılmaktadır. Masalda Hacı Behram'ın onlara yardımsever davrandığı görülmektedir. Misafirperverlik, iyilik ve yardımseverlik Hacı Behram karakteri üzerinden aktarılmıştır.

Toplamda dört adet değeri bizlere aktarmaktadır. Masalda aile birliği, sevgi, misafirperverlik, yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir. Masallarda en çok üzerinde durulan konulardan biri olan aile birliğinin önemi, çocuklara ailenin ne kadar değerli olduğunu hissettirmektedir.

4.2.12. Tülküynen Gocagarı

Tablo 4. 12. Tülküynen Gocagarı Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Yardıms severlik	1
Dayanışma	1
İyilik	1
Toplam	3

Metinde sütünü aldığı yaşı kadının, onun kuyruğu koparıp, kuyruğu karşıılığında sütünü istemesi üzerine tilki, süt bulmak iim başkalarından yardım ister. Masalda önce ineğe: “*İnek inek gurban olem n’olur bene sd ver. Sdi neneye verem, neneden guyruğumi alem, tikem-tikişdirem yoldaşlarıma ulaşdırem.*” s.484 demiştir. İnek karşıılığında ot istemiştir. Sonra ayırdan, dereden vd. yardım ister fakat onlar da karşıılığında kendilerine lazım olan şeyleri ister. Bu, aralarında karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve iyiliğin olduğunu göstermektedir. Tülküylen Gocağarı masalında yardımlaşma, dayanışma ve iyilik olmak üzere üç tane değere yer verilmiştir. Masal, diğer halk masallarına göre orta derece uzunluğa sahip olsa da yeteri kadar değer aktaramamıştır.

4.2.13. Tilkiynen Nohudu

Tablo 4. 13. Tilkiynen Nohudu Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Misafirperverlik	1
İyilik	1
Yardıms severlik	1
Hoşgörü	1
Toplam	4

“*Gider buna bir avuç nohud vereller, bu gedir. Gider, gider bir eve misefir oler.*” s.465 cümlesinde ve masalın ilerleyen bölümlerinde belirtildiği gibi tilkinin

sırayla birilerinin evine gidip orada kalması, yemesi, içmesi, misafirperverlik değerinin aktarıldığını göstermektedir.

İnsanların hiç tanımadığı bir kişiyi evlerine alarak ona yardım etmeleri ve iyilik yapmaları, hoşgörülü olduklarını gösterir. Misafirperverlik, iyilik, yardımseverlik, hoşgörü verilmek istenen değerlerdir. Bu değerler geçmişten günümüze kadar kültürümüzün de katkılarıyla her alanda yer almış değerlerdir. Çoğu masalda da kendini göstermiştir.

4.2.14. Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım

Tablo 4. 14. Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Sevgi	1
Aile Birliği	1
Toplam	2

Metinde en önemli değer sevgidir. Anne keçi, *“Her gün gahlar, otlamağa gider yavrularına süd getirirmiş, bal getirirmiş, Geldiği zaman yavrularına “Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım, açın gapıyı ben geldim, bir mememde süd getirdi, bir mememde bal getirdim”dermiş.” s.367* ifadelerinden anlaşıldığı gibi yavrularına duyduğu sevgiden dolayı her gün onlar için çalışır ve karınlarını doyurmuş. Anne keçi, aile birliğini korumak istemiş ama bunu başaramamıştır. Yavru keçiler ve anne arasında bir aile birliğinin olduğu görülmektedir. Metinde sadece iki adet değer verilmiştir. Verilen değerler önemli olsa da değerler eğitimi açısından yetersizdir.

4.2.15. Garganın Öğüdi

Tablo 4. 15. Garganın Öğüdi Masalında Bulunan Değerler

Değerler	Frekans
Aile Birliği	1
Sevgi	1

Toplam	2
---------------	---

Anne karganın onları büyütüp uçma düzeyine getirmesi, çocukları kötülüklerden korumak için öğütler vermesi, aile birliği değerinin olduğunu göstermektedir. Bu “-*Gelin evlâtlarım, balalarım size son bir öğüt verim. Ondan sora nere gidirsiniz gidin. İnsanoğlu garşıdan çıhdığı zaman, bahın elinde zopa varısa kaçın. Haa, yere daş almiya egilirse gene kaçın.*” s.363 diyalogundan anlaşılmaktadır. Çocuklarını korumak istemesi sevgi duyduğunu göstermektedir. Masal tabloda da verildiği gibi aile birliği ve sevgi değerlerini taşımaktadır. Masal, sevgi değerini ön plana çıkararak aile arasındaki sevgiyi okuyucuya aktarır. Kısa olması değerler aktarımını olumsuz etkilemiştir.

4.2.16. Masallarda Kullanılan Değerlerin Genel Görünümü

Tablo 4. 16. Masallarda Kullanılan Değerlerin Dağılımı

Masallar	Frekans
Ahvah Molla	8
Eğri Gardaşnan Düz Gardaş	4
Tuz Kadar Sevgi	5
Oğru Mehmed’in Nağılı	5
Üş Gardeş	8
Tülkü, Canavar, Ayı	2
Değirmancı İle Tülkü	5
Gurtnan Tülkünün Nağılı	3
Üş Bacılar	7
Petşahnan Değirmançının Gızı	4
İlanın Nağılı	5
Tülküynen Gocagarı	3
Tilkiynen Nohudu	4
Şangulum, Şungulum, Garaca	2
Dıngılım	
Garganın Öğüdi	2

Toplam	67
---------------	-----------

Kars halk masallarında toplam 67 adet değer kullanılmıştır. En çok değere yer veren Ahvah Molla ve Üş Gardeş masallarıdır. Bu masallarda 8'er değere yer vermiştir. Bunlardan sonra 7 değer bulunduran Üş Bacılar masalı en çok değere sahip diğer masaldır.

Tuz Kadar Sevgi, Oğru Mehmed'in Nağlı, Değirmancı ile Tülkü, İlanın Nağlı masallarında 5 değer kullanılmıştır. Eğri Gardaşnan Düz Gardaş, Petşahnan Değirmançının Gızı, Tilkiylen Nohudu masallarında 4; Gurtnan Tülkünün Nağlı, Tülküylen Gocagarı masallarında 3 değer bulunmaktadır. Tülkü, Canavar, Ayı, Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım, Garganın Öğüdi masalları ise en az değere yer veren masallardır. Bu metinlerde 2'şer değer kullanılmıştır.

Masalarda toplam 67 değer kullanıldığı tespit edilmiştir. Masalarda kullanılan değerler aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 4. 17. Masalarda Yer Verilen Değerler

Değerler	Frekans
Yardımseverlik	12
Misafirperverlik	9
İyilik	9
Aile birliği	6
Sevgi	5
İş birliği	4
Dayanışma	4
Arkadaşlık	3
Saygı	2
Dürüstlük	2
Alçak gönüllülük	2
Hoşgörü	2
Çalışkanlık	2

Kararlılık	1
Samimiyet	1
Birlik beraberlik	1
Sorumluluk	1
Mutluluk	1
Toplam	67

Kars halk masallarında 18 farklı değer kullanılmıştır. Bazı değerlerin yoğun kullanıldığı bazı değerlerin ise az kullanıldığı görülmüştür. Masallarda en çok kullanılan değer yardımseverliktir. Bu değer toplamda 12 masalda kullanılmıştır. En çok kullanılan diğer değerler ise 9 masalda yer verilen misafirperverlik ve iyilik değerleridir.

Ayrıca 6 masalda aile birliği, 5 masalda sevgi, 4 masalda iş birliği ve dayanışma değerleri aktarılmaya çalışılmıştır. 3 masalda ise arkadaşlık değeri kullanılmıştır. Saygı, dürüstlük, alçak gönüllülük, hoşgörü ve çalışkanlık değerlerinin 2'ser masalda kullanıldığı görülmüştür. Kararlılık, samimiyet, birlik beraberlik, sorumluluk, mutluluk 1'er masalda kullanılmıştır.

Metinlerde kullanılan yardımseverlik, misafirperverlik, iyilik, aile birliği gibi değerlerin kültürel yapının etkisiyle yoğun kullanıldığı düşünülmektedir. Kültürün masalların oluşumunu etkilediği düşünüldüğünde, değerlerin de kültürün etkisi altında kaldığı söylenebilir. Karşılıklı bir etkileşim söz konusudur.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmada Ahmet Arslan'ın Kars ve çevresinde derlemiş olduğu 15 halk masalı incelenmiştir. Bu masalların iç unsurlarından olan konu ve kurgu, tema, kahraman ve karakter, dil ve anlatım, çevre, ileti, yazınsal ve eğitsel özellikler gibi unsurlar, çocuk edebiyatı temel ilkeleri bağlamında incelenmiştir. Ayrıca masallar, değerler eğitimi bakımından değerlendirilmiştir. Aşağıda bu unsurlara yönelik yapılan çalışmanın sonuç ve tartışması yapılmıştır.

İncelenen toplam 15 masalın 2 tanesi azim konusunu ele almıştır. 2 masalda hak ve adalet konusunu işlenirken, 11 masal farklı konulardan meydana gelmiştir. Masallarda, azimle mücadele etmek ve hak kavramları diğer konulara göre daha fazladır. Bu konuların yoğun kullanılması, bunlara önem verildiğini göstermektedir. Kullanılan konular, masalların tamamında temayla bağlantılı şekildedir. Bütün metinlerde tema ve kurgu arasında güçlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Tıgılı (2014) "Miyase Sertbarut'un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Öğelerine Göre İncelenmesi" çalışmasında sevgi, yardımlaşma, hayaller, dürüstlük ve bilinçli olma konularının sıklıkla işlendiği tespit edilmiştir.

Masallarda erdemler teması yoğun şekilde kullanılmıştır. 3 masalda erdemler temasına yer verilmiştir. Bunun nedeninin ise Kars halk masallarının erdemli bireyler yetiştirmeyi önemseydiğinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Erdemli bireyler, hep olumlu davranış sergileyen kişiler üzerinden verilmemiştir. Olumsuz davranışlar gösteren kahramanların başına kötü olaylar geldiğini de anlatarak erdemli olmaya yönlendirmektedir. Öte yandan sevgi teması 3 masalda kullanılmıştır. Dinleyiciye ve okuyucuya sevginin hayata nasıl yön verdiği gösterilmeye çalışılmıştır. Hak ve adalet teması, 2 masalın izleğini oluşturmaktadır. Geriye kalan masallarda farklı temalar kullanılmıştır. Araştırması yapılan 15 masalda 10 farklı temaya yer verilmiştir. Masallarda erdemli olmaya, sevgiye, hak ve adaletle önem verilmiştir. Bu sonuç, verilen 3 temanın yoğun şekilde kullanımından tespit edilmiştir. Tekin (2017)'in

“Süleyman Bulut'un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında incelediği 37 kitapta sıklıkla yardımlaşma, dayanışma, dürüstlük, hayvan sevgisi, doğa sevgisi ve doğayı koruma bilinci temalarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Masal karakterleri, çocukların hayal dünyasını etkileyen, çocukların benimsediği hayali kahramanlardır. 15 masalda 22 ana kahraman (başkişi), 58 yardımcı karakter kullanılmıştır. 7 masalın ana kahramanı hayvanlardan, 8 masalın ana kahramanı ise insanlardan oluşmaktadır. Bazı masalarda 2 tane ana kahraman olup, 9 ana kahraman hayvan, 13 ana kahraman insandır. Masalarda en çok ana kahraman olan hayvan, tilkidir. Tilki 5 masalda ana kahraman olarak kullanılmıştır. Bu kadar çok kullanılmasının nedeni ise masalarda tilkinin kurnazlık özelliğinden yararlanılmasıdır. Hayvanlar masalarda intak sanatıyla konuşturulmuştur. Kahramanı hayvan olan masallara çocuklar ilgi duymaktadır. Bu nedenle masallar ilgi çekmektedir. Masallardaki ana karakterlerden 9'u devingen karakter özellikleri, 13 durağan karakter özellikleri göstermiştir. Masalların çoğunluğunda ana karakterin, metnin başından sonuna kadar değişim göstermediği tespit edilmiştir. Gökmen (2017)'in “Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında incelenen eserlerin, 14 başkişi ve onların yaşadıklarına göre kurgulandığı görülmüştür. Başkişileri insanlar, hayvanlar ve varlıkların oluşturduğu; bunlardan 14 eserin insan, 2 eserin hayvan, 1 eserin ise varlıklar ile kurgulandığı tespit edilmiştir. Başkişiler açık ve devingen şekilde kurguda yer almıştır.

Metinlerde Kars yöresine ait ağız özellikleri kullanılmıştır. 15 masalın tamamında ağız özellikleri baskın ve yoğun bir şekilde yer almıştır. Bu, masalların anlaşılabilirliğini düşürmektedir. Sözcüklerin farklı yazımı ve söylemi, akıcılığı olumsuz etkilemiştir. Bunların yanı sıra tasvir ve betimlemelere çok az yer verilmiştir. Kumartaşlıoğlu (2009:443)'na göre konuşma dilini benimsemiş masalarda cümleler kısa tutulmuş, olaylar anlatılırken benzetme ve betimlemelerden kaçınılarak düz bir anlatım yapılmıştır. İncelenen masalarda da anlatım konuşma diliyle derlenmiş, anlatım canlı hale getirilmemiştir.

Metinlerin küçük bir kısmında küfür ve argo sözler bulunmaktadır. Bu yönüyle çocukların gelişimsel özelliklerine uygun değildir. Metinlerde yazım ve noktalama işaretlerinde hatalar bulunmaktadır. Bazı harflerin kelime içinde yerleri değiştirilmiş, bazı sesli harfler ise yazılmamıştır. Bu hatalar basımdan kaynaklı olan hatalardır. Noktalama işaretlerindeki genel hata ise ikilemelerin ve tekrarlayan bağlaçların arasına virgül konulmasıdır. Buna benzer hatalar masallarda tekrarlamıştır. Özkan ve Yılmaz (2001: 154-155)’a göre çocuk kitaplarında argo ve yabancı sözcüklere yer verilmemeli, dil bilgisi konusunda yanlış bir tutum sergilenmeli, yöresel kelime ve deyimler kullanılmamalı, noktalama işaretleri doğru biçimde ve özenli şekilde kullanılmalıdır. Bunlardan hareketle masallarda kullanılan dile daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir. Ayrıca masalların dil bilgisi hatalarından arınmış olması, çocukların dil gelişimi açısından önem arz etmektedir. Metinlerde ağırlıklı olarak yüklem yerine göre kurallı, yüklem türüne göre fiil, anlamına göre olumlu cümle yapısı tercih edilmiştir. İkilemelerde genellikle, aynı iki sözcüğün tekrarından oluşan ikilemeler kullanılmıştır. Bu cümle ve ikileme tercihleri anlatıcıdan kaynaklanmaktadır. Masallarda atasözü kullanılmamıştır. Bu, masallar için büyük eksikliklerden bir tanesidir.

Sözcükleri ve cümleleri bağlamak amacıyla bağlaçlara başvurulmuştur. Bütün masallarda “de ve ki” bağlacının kullanıldığı görülmektedir. Diğer bağlaç türleri, masallarda bu iki bağlaç kadar yoğun kullanılmamıştır. Metinlerde nokta, virgül, soru işareti, konuşma çizgisi, iki nokta ve soru işareti gibi noktalama işaretlerinin kullanımı yoğundur. Bazı masalların kısa olması da noktalama, bağlaç, ikileme ve deyim kullanımını etkilemektedir.

Çevre olarak metinlerin 14’ünde yer adı verilmemiştir. Sadece İlanın Nağlı masalında olayın Kars’ın Bezirgan köyünde gerçekleştiği anlatılmaktadır. Mekân verilmediği gibi olayların geçtiği yerleri betimleme yolu da tercih edilmemiştir. Bu nedenle çocukların, çevreyi göz önünde canlandırmasına olanak sağlanmamıştır. Olaylar genellikle köyde, doğal çevrede ve padişahın sarayında geçmektedir. Masallarda yer alan sosyal çevreyi padişah, vezir gibi soylu kesim, halk ve hayvanlar oluşturmaktadır. Her masalda aynı sosyal çevreler kullanılmamıştır. İpek (2019b)’in “Nur İçözü’nün Romanlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında

İncelenmesi” çalışmasında çevre olarak farklı mekânların kullanıldığı, zamana yolculuk serisinde ise Türkiye’nin tarihi ve doğal güzelliklerini göstermek için farklı şehirlerden bahsedildiği tespit edilmiştir. Çevre için yapılan tasvirler ise ilgi çekici nitelikte, gerçekçi bir yapıda ve bilgilendirici şekilde verilmiştir.

Metinlerde iletiler genellikle açık iletilerden oluşmaktadır. Örtük iletilere ise daha az başvurulmuştur. Bunun nedeni ise aktarılacak istenen mesajın doğrudan verilmek istenmesidir. Bu da iletilmek istenilen mesajı daha belirgin hale getirmiştir. Açık iletiler, okuyucunun verilmek istenen mesajı daha kolay almasını sağlamıştır. İletilerin büyük bir bölümü olumlu özellikleri kazandırmaya yöneliktir. Masallar, açık iletiler yönünden güçlü, örtük iletiler yönünden zayıftır. Alan araştırmalarında Tıgılı (2014)’nın “Miyase Sertbarut’un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Öğelerine Göre İncelenmesi” adlı çalışmasında iletilerin, kahramanların yaşadıkları olaylarla okuyucuya hissettirilmek istendiği ve empati yoluyla okurun iletiye ulaşmasının sağlanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Kars halk masallarında “Garganın Öğüdi” masalının dışında öğüt vermekten kaçınılmıştır. Anlatıcılar, masalların genellikle ders çıkarma ve öğreticilik fonksiyonlarından yararlanmıştır. Çünkü insanların, metinlerde verilen olaylardan ibret alması amaçlanmıştır. Bu da masalların genel özelliklerine uygun olduklarını göstermektedir. Metinler, estetik haz oluşturmak yerine, mesajı güçlü hale getirme yolunu tercih etmiştir. Metinlerin büyük bir bölümünde kaba kuvvete başvurulduğu tespit edilmiştir. Bu da çocukların gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir. Masalda kötü kahramanlar kaba kuvvetle cezalandırılmış, sorunların çözümünde iletişim kurma yolu kullanılmamıştır. Akyüz (2014)’ün “Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi” doktora çalışmasında incelenen eserlerin öğüt verici ve bilgi verici tutumda kaleme alındığı belirlenmiştir. Ayrıca yazarın eserlerini, yazınsal ve eğitsel ilkelere uygun oluşturduğu tespit edilmiştir.

15 metinde, farklı 18 değer kullanılırken, toplamda 67 tane değere yer verilmiştir. En çok verilen değer 12 masalda yer alan, yardımseverliktir değeridir. Değerlerden misafirperverlik 9, iyilik 9, aile birliği 6, sevgi 5, iş birliği 4, dayanışma 4, arkadaşlık 3, saygı 2, dürüstlük 2, alçak gönüllülük 2, hoşgörü 2, çalışkanlık 2,

kararlılık 1, samimiyet 1, birlik beraberlik 1, sorumluluk 1, mutluluk 1 kez kullanılmıştır. Farklı değerlerin daha fazla kullanılması değerler eğitimi konusunda gelişimi sağlar. Bu açıdan masallarda farklı değerlerin daha fazla kullanılması gerekmektedir. İpek (2017)'in "Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimi Çerçevesinde Numan Kartal'ın Eserlerinin İncelenmesi" çalışmasında incelenen 57 öykü ve masallarda toplam 143 değer olduğu ayrıca bu değerlerin 34 farklı başlık altında toplandığı tespit edilmiştir. 3 masalda ise değer tespit edilmemiştir.

Ayvah Molla ve Üç Gardeş metinleri, en çok değere sahip olan masallardır. Bunlarda 8'er tane değere yer verilmiştir. Bu masallar, verilen değer sayısı açısından yeterlidir. Tülkü, Canavar, Ayı, Şangulum, Şungulum, Garaca Dıngılım ve Garganın Öğüdi masallarında sadece 2 adet değere yer verilmiştir. Verilen masallarda kullanılan değerler çocukların gelişimlerine olumlu katkı sağlayacak niteliktedir. Özellikle iyilikseverlik, misafirperverlik, iyilik, dayanışma, aile birliği geçmişten günümüze kültürümüzde yer alan önemli değerlerdir. Kültürün etkisinin de masallara yansıdığı görülmektedir. Gelenek, göreneklere bağlı olarak toplumun iyilik yapmayı sevdiğini, misafirperver olduğunu, aile birliğine önem verdiği çıkarımında bulunabiliriz. Topal (2019: 246) değerlerin, insanları liderlik, sorumluluk, adalet, doğruluk, ahlak ve yardımseverlik gibi ideal insan olma bilincine yönlendirdiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında masallarda verilmeye çalışılan değerlerin daha kapsamlı olması ve ideal insanı yansıtması gerektiği sonucunu çıkarabiliriz.

5.2. Öneriler

1. Çatışmaları daha canlı hale getirerek ve çözümleri daha da belirginleştirerek metinlerde kurgu geliştirilebilir.
2. Masallarda kullanılan şiddete dayalı kurgular, gelişim açısından uygun değildir. Bu nedenle kurgu şiddetten uzak, çocukların hoşuna gidebilecek nitelikte olmalıdır.
3. Bazı masallarda kötü davranışlar sergileyen kahramanlar kullanılmıştır. Bu kahramanlar yerine, güzel davranışlar gösteren ve çocukların empati kurabileceği kahramanlar masallarda yer almalıdır.

4. Masallarda ana kahramanların birçoğu kapalı karakter özelliği göstermiştir. Kahramanlar, masada açık karakter şeklinde verilmeli, birçok yönüyle tanıtılmalıdır.
5. Metinlerde kahraman sayısı ve kadrosu, metnin kurgusuna uygun oluşturulmalıdır.
6. 14 halk masalında yer adı verilmemiş ve hiçbir masalda yerler betimlenmemiştir. Bu nedenle çevre özellikleri verilirken betimleme yapılmalı, çocukların çevreyi gözlerinin önünde canlandırmasına olanak sağlanmalıdır.
7. İletiler, olumsuz özellikler sergileyen kahramanlar üzerinden de verilmiştir. Bu nedenle iletiler, olumlu olaylar ve güzel davranışlara sahip karakterler üzerinden verilmelidir.
8. Metinlerde eleştirel düşünme geri plana atılmıştır. Bu nedenle masallar, okuyucuyu eleştirel düşünmeye yönlendirmelidir.
9. Masallar çocukların yaratıcılıklarını arttırmalı ve onların hayal dünyasını zenginleştirerek düşüncelerini sağlamalıdır.
10. Metinlerde iyiler ödüllendirilmiş, kötüler cezalandırılmıştır. İyilerin ödüllendirilip, kötülerin cezalandırıldığı metinlerde, kaba kuvvet yerine iletişim dili kullanılmalıdır.
11. İncelenen masallarda yer alan öldürme, dövme, kavga etme gibi şiddet unsurlarından oluşan olaylar, çocukların psikolojik, kişisel gelişimi göz önüne alınarak verilmelidir.
12. Metinler estetik haz oluşturma yönünden zayıftır. Belli bir ders verme amacı güden, öğreticiliği ön plana alan ya da öğüt veren metinler, aynı zamanda estetik haz da oluşturan bir yapıya sahip olmalıdır.
13. 12 halk masalında abartılı ve olağanüstü olayların yer aldığı görülmektedir. Çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak olağanüstü ve abartılı olaylar oluşturulmalıdır. Yaş grubuna göre inandırıcılığı artırılmalıdır.
14. Masallarda yoğun şekilde yöresel ifadeler kullanılmıştır. Masal dili, çocukların gelişimleri göz önüne alınarak açık, duru ve yalın olmalıdır. Bu nedenle masallar yöresel ifadelerden arındırılmalıdır.
15. Masallarda anlamı bilinmeyen çok kelime kullanılmıştır. Çocukların anlamını bilmediği kelimeler sınırlı sayıda verilmelidir.

16. Bazı metinlerde yer alan küfür ve argo ifadeleri çıkarılmalıdır.
17. Sözcüklerin yazımına, noktalama işaretlerine dikkat edilmeli ve hatalar düzeltilmelidir. Basım hataları ise sonraki basımlarda dikkate alınmalıdır.
18. Metinlerde dil bilgisi hataları bulunmaktadır. Dil bilgisi kuralları masallarda sezdirilirken, bu kuralların doğru kullanımına dikkat edilmelidir.
19. Kültürü yansıtan değerlerin yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Çocukların kişisel gelişimini sağlayacak yaratıcılık, çalışkanlık, başarı vb. gibi değerlere de ağırlık verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2008). “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”. M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 185-234). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aça, M. (2013). “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”. M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 246-251). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aça, M. (2014). “Halk Şiirinde Tür ve Şekil”. M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 239-286). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ağzıbüyük, Ç. (2008). *Muzaffer İzgü’ Nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” serisinde Arkadaşlık Kavramının Çocuk Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Albayrak, N. (2010) *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Aral, N. (2011). Bilişsel Gelişim. Neriman Aral ve Gülen Baran (Ed.), *Çocuk Gelişimi* (99-158). İstanbul: Yenigüven Matbaası.
- Arıcı, F. A. (2016a). *Çocuk Edebiyatı Ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arıcı, F. A. (2016b). “Estetik Değer Oluşturmada Masalların Rolü: Türk Masalları Örneği”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1017-1035.
- Arıcı, F., Urgan, S. (2011). Çocuk Edebiyatı Türleri Ve Çocuk Eğitimine Katkıları. Tacettin Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (217-328). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Arıkan, A. S. (2021). *Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Arıkan, Y., Samur, A. İ. (2018). Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi. *Çocuk Edebiyat Ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(2), 181-202.
- Ariş, E. *Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Karakter Ve Tip Oluşumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Arslan, A. A. (2000). *Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar II.Cilt*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Arslan, E. (2010). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi.
- Arslan, E. (2017). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Artun, E. (2004). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Aslan, O., Yılar, Ö. (2019). “Halk Bilimi Unsurlarının Gelecek Kuşaklara Aktarımında Çizgi Filmlerin Rolü: Rafadan Tayfa Örneği”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi*, 9(2), 646-669.
- Ay, İ. (2009). *Muallim Naci, Ahmet Rasim Ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri Ve Başlıca Temaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, A. (2016). Nâbî Ve Vehbî'nin Nasihat Ederken Çocuklara Yaklaşım Tarzları. *Osmanlı Mirası Araştırma Dergisi (OMAD)*, 3(5), 1-11.
- Aydoğan, R. (2018). *Öz Düzenleyici Öğrenmeye Yönelik Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Akademik Başarı, Demokratik Tutum Ve Yaşam*

Boyu Öğrenme Kazanım Algıları Üzerine Etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Aytan, N. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal ve Hikâyelerin Karakter Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Balcı, A. (2014). “Çocuklara Kıraat Dergisi”. *Bilig*, (68), 25-42.

Baran, G. (2011). Çocuk Gelişimine Giriş, Neriman Aral, Gülen Baran (Ed.), *Çocuk Gelişimi* (17-49). İstanbul: Yenigüven Matbaası.

Bolat, Y. (2016). “Sosyal Değerleri Ve Değerler Eğitimi Anlamak”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.

Boratav, P. N. (1969). *Yüz Soruda Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, P. N. (1973). *Yüz Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, P. N. (1982a). *Folklor Ve Edebiyat*. İstanbul: Adam Yayıncılık.

Boratav, P. N. (1982b). *Folklor Ve Edebiyat 2*. İstanbul: Adam Yayıncılık.

Boratav, P. N. (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilge Su Yayınları.

Burç, B. (2013). *Rıfat Ilgaz'ın “Bacaksız'ın Başından Geçenler” Adlı Hikâye Serisindeki Eserlerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Can, A. İ. (2021). *7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Kurgusal Metinlerdeki Çatışma Çözme Becerilerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.

Can, D. T. (2014). *Çocuk Edebiyatına Giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.

- Çakır, T. (2013). Çocukta Dil Gelişimi Ve Kuramsal Yaklaşımlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (7), 110-134.
- Çelik, Ö. (2016). *Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın Tarihi Çocuk Romanlarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögelerine Göre İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çelikten, F. (2019). *Nezihe Meriç'in Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çer, E. (2016). "Türkçe Öğretiminde Çocuğa Görelik İlkesine Uygun Edebiyat Yapıtlarının Önemi". *Elementary Education Online*, 15(4), 1399-1410.
- Çer, E. (2019). "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuğa Göre Olmasını Sağlayan Başat Bir Değişken: Eğitsel Özellikler". *Uluslararası Çocuk Edebiyatı Ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (Çedar)*, 3(1), 1-11.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri Ve Önemi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çiçekler, S. (2006). *Anadil (Türkçe) Öğretiminde Fıkra Metinlerinin Kullanılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çiftçi, F. (2013). "Çocuk Edebiyatında Yaş Gruplarına Göre Kitaplar ve Özellikleri". *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 125-138.
- Çiftçi, Ö., Kaya, M. (2020). "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Duygusal Yön Analizine Göre Değerlendirilmesi". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 799-822.
- Çıkla, S. (2005). "Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı Ve Bazı Öneriler". *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (104-105), 89-107.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Çokakoğlu, O. (2012). *2006 Programına Göre 6. 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Masal Metinlerinden Yararlanma Durumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Demircan, C. (2006). “Tübitak Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların İncelenmesi”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Deretarla, E. G. (2013). “Okulöncesi Çocuklara Okuma Alışkanlığı Kazandırma”. Mehmet Gönen (Ed.), *Çocuk Edebiyatı* (s. 305-314). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Doğan, A. (2001). “Aka Gündüz’ün Çocuklara Yönelik Eserleri ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri”. *Türkbilig*, 2, 32-39.
- Dundes, A. (2005). “Folklor Nedir?”. (Çev. Gülay Aydın). *Milli Folklor Dergisi*, 65, 127-129.
- Durbilmez, B. (2013). Halk Bilimi Araştırmalarının 100. Yılında: “Halk Bilimi” İle “Edebiyat”ın Ortak Alanları Ve “Halk Edebiyatı” Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Folklor Dergisi*, 13(99), 101-112.
- Durhat, G., Ökten, C. E. (2020). “Kök Değerlerin Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Erdemler Temasıyla İlişkisi”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 675-693.
- Ekici, M. (2005). “Araştırma Yöntemleri”. M. Oğuz Öcal (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (s. 69-112). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Elçin, Ş. (1989). *Türk Bilmeceleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (2011). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elgeren, F. Ş. (2018). “Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Özellikleri”. Salih Gülerer (Ed.), *Çocuk Edebiyatı* (s. 47-87). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

- Erdem, K. A. (1985). “Yani Yazılacak Masallar Nasıl Olmalıdır?”. Feyzi Halıcı (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı Ve Folklorunda Yeni Görüşler II* (s. 80-84). Konya: Konya Kültür ve Turizm Derneği.
- Erkmen, N. (2017). *Çocuk Kütüphanelerinde En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi (Ankara İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, A. F. (2018). “Türkler’de Ninnilerin Fonksiyonu İle İlgili Bazı Tespitler - Ninnilerle Uyanmak”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, (32), 33-50.
- Erşahin, I.U. (2009). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi Ve Eğitsel Öneriler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fakı, N. (2010). *Mükerrem Kâmil Su ve Çocuk Edebiyatı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Fırat, H., Mocan, A. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 183(183), 25-49.
- Geçgel, H., & Çalık, F. (2020). “İbrahim Alaaddin Gövsa’nın Çocuklara Şiirler Adlı Kitabının Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler ve Temalar Açısından İncelenmesi”. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 15(3), 1857-1869.
- Gedik, S. (2020). “Masalların Eğitimsel İşlevleri”. *Sosyal Bilimler Ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 356-367.
- Göçer, A. (2010). “Türkçe Öğretiminde Çok Uyaranlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebî Ürünlerden Yararlanma”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 341-369.

- Gökmen, B. (2017). *Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gönen, M. (2017). *Çocuk Edebiyatı Yazarı Ve Çizeri Olarak Feridun Oral'ın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri Ve Eğitsel Değerler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Gönen, M., Uygun, M, Erdoğan, Ö., Katrancı, M. (2012). “Resimli Çocuk Kitaplarının Fiziksel, İçerik Ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi”. *Milli Eğitim Dergisi*, 42 (196), 258-272.
- Gönen, M., Veziroğlu, M. (2013). “Çocuk Edebiyatının Genel Hedefleri”. Mübeccel Gönen (Ed), *Çocuk Edebiyatı* (s. 1-12). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Görkem, İ. (2009). “Dünden Bugüne ‘Türk Sözel Edebiyatı’: Değişim Ve Dönüşüm/From Yesterday To Today ‘Turkish Oral Literature’: Variation And Translation”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*,15(39), 411-422.
- Güleç, H. (2011). *Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınlar.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Yazıları*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Güneş, B. (2019). *Mustafa Rahmi Balaban'ın Çocuk Edebiyatı İle İlgili Eserleri Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Gürel, Z. (2001). *İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N.K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.

- Gürses, M. (2012). “Meşrutiyet Dönemi Gezi Kitaplarında Otooryantalist Ve Oksidentalist Söylemler”. *Electronic Turkish Studies*, 7(1), 1269-1303.
- Güzel, A., Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A., Torun, A. (2010). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpek, G. K. (2019a). *Nur İçözü’nün Romanlarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Bağlamında İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- İpek, G. K. (2019b). “Yürekdede İle Padişah Adlı Masalın Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi”. *Çocuk Edebiyat Ve Dil Eğitimi Dergisi*, 2(1), 47-60.
- İpek, O. (2017). *Çocuk Edebiyatı Ve Çocuk Eğitimi Çerçevesinde Numan Kartal’ın Eserlerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- İpekdal, A. (2013). *Mesnevilerde Aile ve Çocuk* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kaçmaz, C. (2020). *Anadolu Halk Masalları İle Kırgız Halk Masallarının Karşılaştırmalı Araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Karabulut, H. (2019). *Marshall Yardımı Çerçevesinde Yayımlanan Eserlerin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Karagöz, B. (2017). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarının Temel Özelliklerini Bilme Yeterlikleri”. *Electronic Turkish Studies*, 12(14), 211-230.
- Karagöz, B. (2018). “Emin Özdemir’in Çocuk Kitaplarına Değerler Eğitimi Bağlamında Bir Bakış: Bir Çözümleme Çalışması”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 64-85.

- Karakaş, E. (2014). “Çocuk Edebiyatında “Karakter” Kavramı”. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79.
- Karakuş, I. Ş. (2006). *Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Okuma Gelişimine Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karataş, Z. (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karatay, H. (2007). “Dil Edinimi Ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi Ve İşlevi”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5(3), 463-475.
- Karatay, H. (2011). “Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler”. Tacettin Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (s.77-125). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kardaş, S. (2020). *Bitlis Halk Masallarının Çocuğa Uygunluğu Ve Değerler Eğitime Katkısı Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kasap, N. (2019). *Bekir Yıldız'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kasapoğlu, H. (2013). “Okulda Değer Eğitimi Ve Hikâyeler”. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Kaya, D. D. (2010). *Aytel Uncu Akal'ın Öykü Ve Masallarında Tema, Dil Ve Eğitim Öğeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaya, M. (2013). “Okuma-Yazma Öğretiminde Şiir”. *Dil Ve Edebiyat Dergisi*, 10(1), 49-96.

- Kemiksiz, Ö. (2018). “Ortaokul Türkçe Derslerinde Biyografi Türünün Kullanımı”. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 84-105.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Tekaç Eylül Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Korkmaz, A. (2013). “Değerler Sosyolojisi”. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7(14), 51-78.
- Köker, S. (2019). *Bireyselliğin Sunumu Olarak Otobiyografi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Koyuncuoğlu, A. (2021). “Çocuk Edebiyatının Dünya’daki ve Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi”. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1 (1), 1-16.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2009). “Balıkesir Masal Anlatıcılarının Dil ve Üslubu”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 441-449.
- Le Utley, Francis (2005). “Folklorun Tanımı”. (Çev. Tuba Saltık Özkan, Evrim Ölçer Özünel). *Millî Folklor*, 65, 130-136.
- Maden, S. (2008). “Türk Edebiyatında Seyahatnameler Ve Gezi Yazıları”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(37), 147-158.
- Maltepe, S. (2009). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçebilme Yeterlilikleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 398-412.
- MEB. (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mert, M. L. (2012). “Anadili Eğitimi - Öğretimi Sürecinde Çocuk Yazını Ürünlerinden Yararlanma Ve Masal Türüne Yönelik Bazı Belirlemeler”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 1-12.

- Neydim, N. (2020). “Çocuk Edebiyatı Klasiklerinde Çeviri Yaklaşımları: Uyarlama, Yeniden Yazma, Kültürel Müdahale”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 851-858.
- Oğuz, M. Ö. (2007). “Folklor ve kültürel mekân”. *Millî Folklor Dergisi*. 76, 30-32.
- Oğuzkan, A. F. (1977). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, C. (2006). “Eski Harfli Çocuk Dergileri”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4 (7), 511-518.
- Owen, M. T. (2005). “Folklor ve Popüler Kültür.” (Çev. Selcan Gürçayır). *Millî Folklor*, 65, 137-141.
- Özkan, N., Yılmaz, B. (2001). “Çocuk Kitaplarında Dil Sorunu”. *Bilgi Dünyası*, 2(2), 147-168.
- Öztürk, A. G. D. B. (2011). “Tanzimat Yazarlarına Göre Hatırat Türü”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 303-317.
- Özyer, N. (1993). “Edebi Tür Olarak Otobiyografi ve İki Örnek”. *Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 73-85.
- Sakaoğlu, S. (1978). *101 Anadolu Efsanesi*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Sakaoğlu, S. (2014). “Masal”. Berat Alptekin, Çiğdem Kara (Ed.), *Halk Masalları* (s. 2-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sallabaş, M. E. (2012). “Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(18), 61.
- Saltık, O. (2016). “Kurgulanmış Masalların İç Yapı Özellikleri Açısından Çocuğa Göreliği”. *Turkish Studies*, 11(19), 671-699.

- Saluk, R.G. (2018). “Menzel’in Dilinden Billur Köşk Masalları”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(1), 41-51.
- Sarıyüce, H. L. (2012). *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi 1*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Sever, S. (1995). “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler”. *Abece Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2006, Ekim). “Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?”. Sever, S. (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (s.41-56). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2019a). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2019b). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sevim, O. (2020). “Çocuk Edebiyatıyla İlgili Lisansüstü Çalışmalarındaki Eğilimler: Bir İçerik Analizi”. *Türk Eğitim Dergisi*, 5(1), 124-144.
- Sevindik, A. (2017). “Eski Ve Yeni Destan Araştırmaları Üzerinden Türk Destan Araştırmalarına Genel Bir Bakış”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 90-99.
- Sınar, A. (2006). “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 174-225.
- Şahin, M. (2011). “Masalların Çocuk Gelişimine Etkilerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi”. *Millî Folklor Dergisi*, 23(89), 209.

- Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2016). “Çocuk ve Edebiyat”. Tacettin Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (13-43). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz. *Türk Dili* .VII,756,15-58.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu’nun Romanlarında Değerler Eğitimi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 79-104.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2016). “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi”. *Türk Dili Dergisi*, Cx (780), 12-31.
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük 2 K-Z*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Tekin, E. (2017). *Süleyman Bulut’un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Temizyürek, F. (2003). “Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13(13), 161- 167.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N, K., Gürel, Z. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tıgılı, H. B. (2014). *Miyase Sertbarut’un Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Öğelerine Göre İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Toker, S. (2011). “Türkçenin Anadili Olarak Öğretiminde Ninni ve Tekerlemelerin Yeri”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 1(1),25-29.
- Topal, Y. (2019). “Değerler Eğitimi ve On Kök Değer”. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Toz, H. (2013). “Çocuk Edebiyatı Tarihi”. Ömer Yılar ve Lokman Turan (Ed.), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (s.225-252). Ankara: Pegem Akademi.

- Turhan, O., Baş, B., Tuhan, F. K. (2021). “Türk Çocuk Edebiyatında Tema: Kitap Katalogları Üzerine Bir İnceleme”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-28. Doi: 10.9779/Pauefd.794327
- Türkben, T. (2018). “Ana Dili Eğitimi ve Öğretimi Sürecinde Masalların Çocuk Gelişimine Katkılarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi”. *Turkish Studies*, 13 (19), 1821-1841.
- Ulutaş, M. (2011). *İlköğretim 100 Temel Eser Listesindeki Kitapların Hedef Kitlenin Düzeyine Uygunluğu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Ungan, S. (2006). “Fabl Türünün Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Günümüzde Bu Türden Yararlanma Olanakları”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14),105-114.
- Ungan, S. (2009). “Dil Gelişim Aracı Olarak Tekerleme”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 217-225.
- Yalçın, A., Aytaş, G. (2012). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. (2016). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yangil, M. K. (2015). *Bir Halk Anlatısı Olan Bilmecenin Eğitimsel İşlevi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yardımcıel, F. (2015). *Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Aysel Gürmen'in Eserleri Üzerinde İlettiği Değerler Bakımından İncelemeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yazıcı, N. (2006). “Türk Edebiyatında Otobiyografi”. *Türkbilig*, (11), 189-217.
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Yerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Yıldırım, T., Yıldırım, M. (2020). “Celal Sahir ve Müntehab Çocuk Şiirleri Üzerine”. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, 6 (13), 248-258.

Yılmaz, A. (2012). “Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri”. *Sdü Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 299-306.

Yılmaz, A. (2018). *Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal'ın Çocuk Romanları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Yılmaz, O. (2016). “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler”. Tacettin Şimşek (Ed.), *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya El Kitabı* (s.61-105). Ankara: Grafiker Yayınları.

Zengin, B. (1994). *Alman ve Türk Edebiyatlarında Biyografi Ve Stefan Zweing'in Nietzsche, Hölderlin, Kleist Biyografileriyle; Abdülhak Şinasi Hisar'ın Ahmet Haşim Biyografisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İnternet Kaynakları

Akşehir Belediyesi. (t.y.). Nasreddin Hoca Fıkraları. 07 Ocak 2021 tarihinde <https://www.aksehir.bel.tr/fikralar.pdf> adresinden edinilmiştir.

Ardahan Üniversitesi. (t.y.). Akademik Performans Bilgi Sistemi. 28 Ocak 2021 tarihinde <https://ubys.ardahan.edu.tr/ABPDS/AcademicInformation/BilgiGoruntuleme/Index?pId=d!xBBx!eBcU6GbozMUqO5mixNUw!xGGx!!xGGx!&Ahmet%20Ali%20Aslan#> adresinden edinilmiştir.

Ardahan Üniversitesi. (2016). Garipkafkaslı'dan Sanatının 45. Yılında Resim Sergisi. 28 Ocak 2022 tarihinde <https://www.ardahan.edu.tr/duyuru-haber.aspx?type=1&id=932> adresinden edinilmiştir.

Çobanoğlu, Ö. (2012). *Halk Edebiyatına Giriş I*. Eskişehir :Anadolu Üniversitesi, <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/edb101u/ebook/edb101u-12v1s1-6-0-1-sv1-ebook.pdf> adresinden edinilmiştir.

Dilidüzgün, S., Sever S., Öztürk A., Adıgüzel, Ö. (2018). Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler, 11 Mart 2021 tarihinde https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/18_19/cocuk_edebiyati/4/index.html#ek_kaynaklar adresinden edinilmiştir.

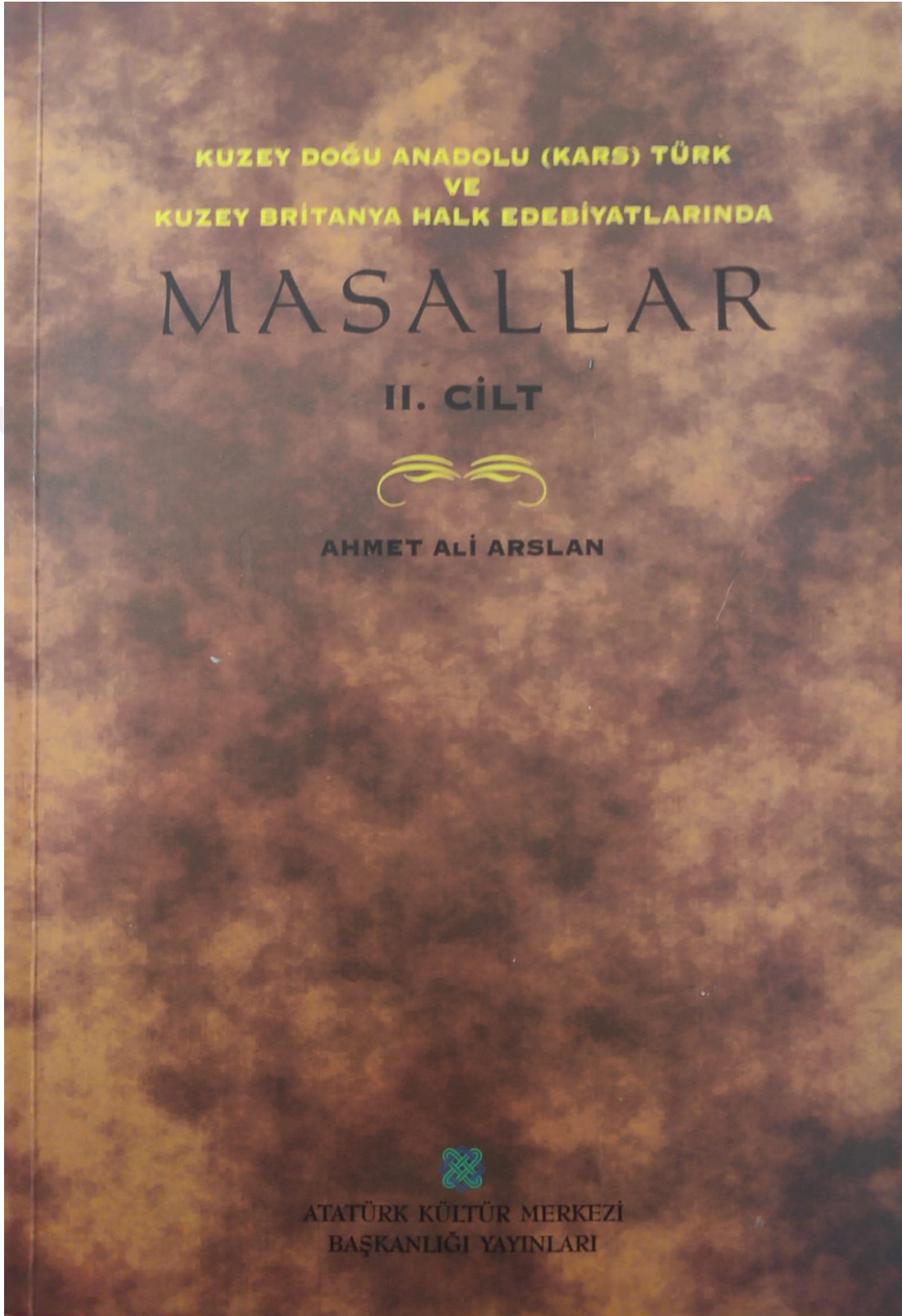
Kitap Yurdu. (t.y). Ahmet Ali Arslan. 28 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kitapyurdu.com/yazar/ahmet-ali-aslan/39848.html> adresinden edinilmiştir.

Özcan, Y, S. (2019). "*Değerler Eğitimi Nasıl Olmalı?*", 17 Kasım 2021 tarihinde <https://www.trtcocuk.net.tr/ebeveyn-akademisi/okul-ve-ogrenme/degerler-egitimi-nasil-olmali> adresinden edinilmiştir.

TDK. (t.y.). Güncel Türkçe Sözlük. 19 Ocak 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.

YÖK Akademik. (t.y.). Ahmet Ali Aslan. 28 Ocak 2022 tarihinde <https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/viewAuthor.jsp> adresinden edinilmiştir.

EKLER

ATATÜRK YÜKSEK KURUMU

**ATATÜRK
KÜLTÜR
MERKEZİ
BİR ÜNİVERSİTEDİR**

İLESAM:2000.06.Y.0143-220
ISBN:975-16-1343-4

